

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

DE HUMANISERING VAN DE VERZEKERING

I. *De sociale rol van de verzekering*

De democratisering is een verschijnsel dat zich met aanzienlijke intensiteit in al onze westerse landen voordoet. De evolutie gaat verrassend snel. Ze komt tot uiting in de verschillende vertakkingen van de menselijke bedrijvigheid. De gelijkheid en de inspraak van allen worden opgevorderd op het gebied van de cultuur, van de politiek, van de economische welvaart, van het ondernemingsbeleid, van de vrijetijdsbesteding.

Deze drang lijkt onweerstaanbaar. Hij wordt gesteund door uitgebreide volkslagen die, samengebundeld door bemiddeling van allerhande verenigingen, met beslistheid en desnoods met strijdvaardigheid de gelijkberechtiging van iedereen opeisen. Natuurlijk heeft de samenleving behoefte aan gezag, ordening en tucht. Indien deze niet gehinderd worden door een steeds verder doorgedreven democratisering, is dan de gelijkwaardigheid van alle mensen geen weliswaar vrij recent, maar niettemin rationeel en trouwens onafwendbaar verschijnsel dat de sociologie zonder meer moet aanvaarden?

Dit streven naar gelijkheid beoogt ten bate van de grote massa een verbetering van de levensstandaard. Om deze te bereiken, wordt onder meer aanspraak gemaakt op meer dienstprestaties. Het is voldoende bekend dat de economische activiteit volop in die richting gestuwd wordt. Nu reeds wordt in ons land het bruto nationaal produkt voor meer dan de helft door dienstprestaties gevormd. In de Verenigde Staten is men reeds heel wat verder; wij volgen in dezelfde zin.

De verzekering heeft in een dergelijke aanschouwing van de samenleving een belangrijke taak te vervullen. Bij definitie brengt ze veiligheid en veiligheid is bijzonder kostbaar. Het is voldoende even rondom ons te kijken om dadelijk tot de bevinding te komen dat het individu uitziet naar bestendigheid, stabiliteit, uitschakeling van de risico's die zijn levenswijze in het gedrang kunnen brengen. Daarom

worden onder meer gevraagd de vastheid van de beroepsbezigheid, het bezit van een eigen woning, de steeds maar verder reikende sociale zekerheid.

De verzekering die de schadelijke gevolgen van een ondergane ramp goedmaakt, die het mogelijk maakt te ontsnappen aan de betaling van schadevergoeding bij gelegenheid van een opgelopen aansprakelijkheid, die renten of kapitalen bezorgt bij het bereiken van een zekere leeftijd of naar aanleiding van het derven van een inkomen wegens het overlijden van een bloed- of aanverwant, is derhalve bij uitstek een techniek waarvan onze moderne maatschappij gebruik wenst te maken. De uitbreiding en de verfijning van de verzekering liggen volkomen in de lijn van de sociale ontwikkeling. Wie bij de verzekering betrokken is, hoeft dus zeker niet de vrees te koesteren dat deze dienst uit de tijd is of weldra zal zijn. Het tegenovergestelde is overduidelijk: de verzekering heeft de wind in de zeilen en van haar wordt gevraagd dat ze een forse vaart neemt tot ruimer welzijn van het mensdom.

II. *Geen nationalisatie*

Uiteraard is de verzekering enigszins ingewikkeld: zo is het, niet alleen omdat een behoorlijk evenwicht tussen de premies en de gedekte schadegevallen nagestreefd moet worden, hetgeen nogal vaak het aanleggen van statistieken en actuariële berekeningen impliceert, maar nog en vooral omdat de omschrijving van het voorwerp van het verzekeringscontract, de aanpassing van dat voorwerp, zo mogelijk, aan de specifieke behoeften van de verzekeringsnemer de redelijke afbakening van de verbintenissen van deze laatste bij het ontstaan en bij de latere uitvoering van de overeenkomst, een intellectuele inspanning en een kennis van de stof veronderstellen die vanwege de gewone verzekeringsnemer niet kunnen noch mogen worden verwacht.

Precies de ingewikkeldheid van de verzekering,

de soepelheid waarmee ze bedreven moet worden om aan de rechtmatige verlangens van de verbruiker te voldoen, het dynamisme vanwege de verzekeraar verwacht bij de vermenigvuldiging van de beoefende verzekeringstakken, zijn factoren die de nationalisatie van de verzekering zeer ongewenst maken.

Men neme objectief, zonder vooringenomenheid, de werkwijze van de bestuurlijke diensten of zelfs van menige parastatale instelling in België in ogenschouw: komt men niet onvermijdelijk tot de bevinding dat tussen hun mogelijkheden en de behoeften van een gezonde verzekering een moeilijk te overbruggen kloof bestaat?

Ongetwijfeld kan een of andere publieke instelling zich met bijval toeleggen op deze of gene tak van het verzekeringswezen en zelfs heilzaam werk leveren door een prikkelende en billijke mededinging tegenover de privé-sector. Doch de algehele nationalisatie van de verzekering, gekenmerkt door een structuur waarbij een enige openbare dienst alle vertakkingen zou monopoliseren, lijkt een formule te zijn die weliswaar gunstige aspecten vertoont zoals de uitschakeling der toekenning van overdreven provisies aan tussenpersonen, maar die, alles samen genomen, voor de volkswelvaart — het mag toch even worden onderstreept — meer nadelen dan voordelen biedt.

De verzekeraars zijn er zich trouwens meer en meer van bewust dat hun enig doel niet mag zijn, door dik en dun, winsten te maken en dat zij, met inachtneming van de vereisten van de billijkheid en van de rechtmatige verzuchtingen van de verzekeringsnemers, hun ondernemingen moeten beheeren. Er bestaat soms een nogal groot verschil tussen het huidig beleid van de verzekeraars en dat van hun voorgangers. De verzekeringsmaatschappijen weten dat geen verzekering mogelijk is zonder verregaande goede trouw en dat deze natuurlijk niet alleen vanwege de verzekeringsnemers maar ook vanwege de verzekeraars mag en moet worden verwacht. Een vrij uitgebreide rechtspraak, die aan het verouderen is, wijst aan hoezeer de rechters in menige omstandigheid, indertijd, de verzekeringsnemers dienden te beschermen tegen weinig gerechtvaardigde praktijken van een of andere verzekeraar. Heel wat minder dan voorheen, heeft de rechtspraak thans een dergelijke taak te vervullen.

Doch verbeteringen, wellicht zelfs belangrijke verbeteringen — het zij toegegeven — blijven mogelijk om aan de verzekering het humaan karakter te verstrekken dat haar ten grondslag moet liggen. Men houde de gedachtengang voor ogen waarop in het begin van deze uiteenzetting reeds gewezen werd. De verzekering staat in de dienst van de bevolking. Ongetwijfeld zijn de verzekeringsmaatschappijen verplicht, in hun hoedanigheid van pri-

vé-ondernemingen, het winst oogmerk niet te verzuimen. Voor een goed beheer is dit noodzakelijk. Doch de verzekeraars missen hun doel indien zij geen belangrijke bijdrage leveren ten bate van het streven naar veiligheid van hun medecontractanten. De verzekering moet dus kunnen verlopen volgens datgene wat de verzekeringsnemer er redelijkerwijze van verwacht. Gevallen waarbij de beoogde vergoedingen en kapitalen, al of ten dele, niet worden verkregen wegens enige hapering in het contract, mogen zich slechts uitzonderlijk voordoen.

De navolgende beschouwingen zijn zeker niet bedoeld om afbrekende kritiek uit te brengen. Met de bescheidenheid die past vanwege iemand die niet bij de dagelijkse praktijk betrokken is en alleen met de bedoeling, zo het kan, een bijdrage te leveren tot de versteviging en de verruiming van de plaats door de verzekering ingenomen in de economische en sociale structuur van het land, worden enkele bedenkingen in het midden gebracht.

III. *Het verzekeringscontract*

Handelen over de algemene voorwaarden van de polissen, is wellicht, volgens velen, een enigszins voorbijgestreefd thema aansnijden. De pogingen van verzekeraars om de inhoud van de polissen te humaniseren en de teksten te verduidelijken, zijn bekend. Doch een nieuwe vooruitgang blijft alleszins mogelijk. Het is wellicht niet het ogenblik om in details te treden. Enkele voorbeelden mogen volstaan.

A. *De inhoud van het contract*

Is het voldoende uitgemaakt dat de verzekeringsnemer, als hij wegens toeval of overmacht geen juiste omschrijving van het risico verstrekt bij het sluiten van het contract of geen verzwarende van het risico opgeeft in de loop van het contract, toch verzekerd blijft, althans wanneer de niet vermelde omstandigheid normaal verzekerbare is? Bevestigen de polissen genoegzaam dat de verzekeringsnemer die bij het aangaan van de verzekering met goede trouw de kenmerken van het risico omschrijft zoals hij meent dit te moeten doen, op toereikende wijze zijn verbintenis vervult? Wordt er integendeel niet beweerd dat alle omstandigheden die het risico beïnvloeden, meegedeeld moeten worden, hetgeen een zeer verschillend criterium is? (Abstractie wordt gemaakt van de problemen verbonden met de behoorlijke invulling van de verzekeringsaanvraag). Wordt er niet geschreven dat de verzekeringsnemer de passende maatregelen moet treffen om het plaatsvinden van het risico te voorkomen, hetgeen zo verstaan kan worden dat er geen dekking is wanneer de verzekeringsnemer een schuld beging die de

ramp veroorzaakte? Blijft men niet bedingen dat de premie ondeelbaar is en dus in geen enkel geval aanleiding geeft tot gedeeltelijke terugbetaling? Wordt aan de verzekeringsnemer geen zesmaandelijke verjaring in meerdere polissen opgelegd? Wellicht zal men opwerpen dat sommige van de hierboven aangehaalde clausules beantwoorden aan de voorschriften van de Verzekeringswet van 1874 of dat die clausules in ieder geval door de wet niet verboden zijn. Akkoord. Doch iedereen weet dat onze wetgeving volkomen verouderd is, dat in de meeste landen buiten België sinds jaren een fel verbeterde wetgeving vigeert en dat de overheid ten onzent een commissie heeft opgericht die tot geen definitieve voorstellen geraakt, al is ze sinds meer dan tien jaar samengesteld. Hulde worde terloops gebracht aan de huidige voorzitter, professor van der Meersch, die geen moeite spaart. Met spijt moet echter worden vastgesteld dat het Ministerie van Justitie voor deze zo belangrijke aangelegenheid, geen voldoende belangstelling betuigt, ontoereikende hulp verschaft en de commissie tot vrijwilligerswerk dwingt.

B. *De redactie van het contract*

Niet alleen de inhoud van de verzekeringspolissen houdt de aandacht bezig, maar ook de wijze van opstellen ervan. Wie heeft niet horen klagen over de algemene voorwaarden van de verzekeringscontracten die, naar men beweert, bijzonder lang en vaak voor de gewone mens onbegrijpelijk zouden zijn? Het mag worden toegegeven dat deze kritiek niet altijd ongegrond is en vooral, zoals reeds gezegd, in het verleden niet ongegrond was. Anderzijds moet worden vastgesteld dat wegens de complicaties van de verzekeringstechniek, de polis noodzakelijkerwijze een zekere lengte inneemt en vanwege de lezer een meer dan gewone aandacht vraagt. Om de redactionele tekortkomingen uit te schakelen of te reduceren, werd een wezenlijke inspanning gedaan.

Toch blijft deze aangelegenheid actueel. Is het wel aangewezen dat sommige verzekeraars, zeker met de beste bedoelingen, hun polissen opstellen in de vorm van vragen en antwoorden? Zal een dergelijke methode het middel aan de hand doen om tot de nauwkeurige omschrijving van het toepassingsgebied van het contract en van de aangegane verbintenissen te geraken? Wordt het opstellen van de kapitaalverzekeringen, onder meer van de levensverzekeringen, niet al te uitsluitend overgelaten aan de actuarissen en komt men niet af en toe tot de bevinding dat deze laatsten alleen kunnen uitrekenen — helaas soms met mogelijke varianten — wat aan de begunstigten toekomt bij toepassing van de ondertekende teksten? Dergelijke toestanden zijn moeilijk aanvaardbaar.

De verzekeringsovereenkomst is een standaardovereenkomst. Zou het geen aanbeveling verdienen dat de belangrijkste algemene voorwaarden, voor de verschillende verzekeringstakken, het voorwerp uitmaken van een gedachtenwisseling tussen de vertegenwoordigers van de verzekeraars en van de verbruikers en worden vastgelegd onder de hoede van de Controledienst die voor deze opdracht van de wetgever bevoegdheid kreeg bij toepassing van art. 29 van de Wet van 29 juli 1975? Natuurlijk moet men vermijden dat de inhoud van het contract, bij aanwending van dit procédé, te stroef wordt en op een reglement gaat lijken. De specifieke kenmerken van de concrete gevallen moeten de partijen inderdaad in acht kunnen nemen.

Een dergelijke evolutie van het verbintenissenrecht, waarbij men meer en meer typecontracten in toepassing brengt, wordt in verschillende landen aanbevolen en voltrokken. Ze wordt geprezen door de Franse rechtsleer. De opstellers van het nieuw Burgerlijk Wetboek voor Nederland zijn er beslist partijgangers van. Zij zijn de mening toegedaan dat de toetredingscontracten of adhaesiecontracten die eenzijdig door één partij worden opgesteld en min of meer aan de tegenpartij worden opgedrongen, tot het verleden moeten behoren. Zij oordelen integendeel dat standaardcontracten opgesteld met de tussenkomst van de verschillende belanghebbenden en goedgekeurd door de overheid, beantwoorden aan een gezonde ordening van de gemeenschap.

IV. *De beroepsopleiding van de tussenpersonen*

Zelfs wanneer de verbruikers van de verzekering aldus zullen bijgestaan worden door modelovereenkomsten, dan nog blijft het afsluiten van een bepaalde polis, afgestemd op het eigen geval van iedere verzekeringsnemer, nogal dikwijls een relatief gecompliceerde aangelegenheid. De humanisering van de verzekering vergt dat de verzekeringsnemer zijn toestand kan uiteenzetten en de passende uitleg krijgt voordat hij verzocht wordt de polis te ondertekenen. Hij moet enigermate geholpen worden. Zulks hoort tot de kwaliteit van het leven waarvan ten huidige dage zoveel gewag wordt gemaakt. Krijgt de verbruiker in de vigerende omstandigheden de dienst waarop hij recht heeft?

A. *Het bankpersoneel en de tussenpersonen van de verzekering*

Hier wordt een bijzonder belangrijk probleem aangesneden. Het is van structurele aard. Omdat de verzekeraars — zo wordt soms beweerd — de ontoereikendheid van de omschrijving van het risico wensten te kunnen inroepen bij het plaatsvinden van de ramp, ook om redenen die in verband staan

met de toepassing van de fiscale wetgeving en van de voorschriften der sociale zekerheid, hebben zij indertijd gewild — en van de rechtspraak verkregen — dat tussen hen en de verzekeringsnemers een kloof bestaat. Niet alleen de makelaars, maar ook de agenten gaan door als zelfstandigen die de contracterende partijen van elkaar scheiden en waarvan de daden slechts zeer uitzonderlijk — *rebus sic stantibus* — de eigen aansprakelijkheid van de verzekeraar in het gedrang brengen.

Deze toestand is zonderling. Hij is trouwens niet eigen aan ons land. De verzekeraar en de verzekeringsnemer zijn op afstand van elkaar en vaak komen zij slechts in betrekking met elkaar wanneer een schadegeval geregeld moet worden. Hoezeer verschilt deze structuur van die der banken die vanzelfsprekend hun bedrijvigheid uitoefenen met duizenden medewerkers waarvoor ze aansprakelijk zijn.

In België en ook in het buitenland gebeurt het — evenwel op beperkte schaal — dat de verzekeraar met eigen personeel werkt. Zulks geeft dan aanleiding tot de toepassing van art. 1384 B.W., krachtens hetwelk de aansteller instaat voor de daden van zijn aangestelden. Voor de verzekeringsnemer brengt deze formule een niet gering voordeel: hij kan dan inderdaad aan de verzekeraar de fouten van de verzekeringsproducteurs ten laste leggen, en om de pecuniaire gevolgen die hieruit kunnen voortvloeien, te beperken, zal de verzekeraar niet nalaten de vorming van deze tussenpersonen te bevorderen en over hun handelwijze een passend toezicht uit te oefenen. Zo handelt feitelijk de bankier. Er bestaat — het moet worden erkend — een aanzienlijk verschil tussen de bestendige inspanning die de financiële instellingen aan de dag leggen om hun medewerkers te bekwamen en de beperkte offers die de verzekeringsmaatschappijen zich op dit gebied getroosten.

Voor de verzekeraars komt het er eerst en vooral op aan agenten aan te werven die polissen aanbrenge, en goed te staan met belangrijke makelaars die hun portefeuille doen zwellen. De relatie tussen de verzekeraar en de bemiddelaar is derhalve hoofdzakelijk, zoniet uitsluitend, van commerciële aard.

Indien de verzekeringsmaatschappijen werkten met eigen personeel, dan zou dit hun niet geringe voordelen verschaffen. Hun beleid zou kloeker zijn, over meer uitstralingskracht beschikken, meer eenheid vertonen. Er zou meer tucht heersen. Er is geen vergelijking mogelijk tussen de werkgever die aan zijn medewerkers bevelen uitreikt en de verzekeraar die de tussenpersonen achternaloopt. Gebeurt het niet herhaaldelijk dat de verzekeraar in de bijzondere voorwaarden van het contract een of ander beding opneemt om genoeg te doen aan de makelaar of aan de agent, terwijl hij aanvoelt dat

zulks weinig verantwoord is? Weliswaar zou, zoals gezegd, de verzekeringsmaatschappij meer aansprakelijkheid dan thans het geval is, voor de handelwijze van de producteurs moeten aanvaarden wanneer dezen haar aangestelden worden. Doch is het niet nu reeds zo dat de verzekeraar de enigszins ontoereikende omschrijving van het verzekerde risico meermaals niet wenst in te roepen, omdat ze voortspuit uit een nalatigheid van de tussenpersoon en omdat de betrekkingen met deze laatste voor de verzekeraar minder voordelig zouden verlopen indien zijn tekortkomingen aanleiding zouden geven tot vervallenverklaring ten laste van de verzekeringsnemer?

B. De gevolgen van het statuut van de tussenpersonen

Feitelijk lijkt er echter weinig kans te bestaan dat de inschakeling van een onafhankelijk tussenpersoon tussen de verzekeraar en de verzekeringsnemer wordt prijsgegeven. De toestand is nu eenmaal wat hij is. Vigerende structuren worden ten huidige dage niet gemakkelijk veranderd, omdat ze dadelijk een heftig en doeltreffend protest uitlokken vanwege diegenen die door de in het vooruitzicht gestelde verandering enig nadeel ondergaan.

Het zou trouwens lang niet gemakkelijk zijn voor de verzekeraars eigen kantoren op vele plaatsen te openen. Men mag vrezen dat de daaraan verbonden kosten moeilijk gedekt zouden geraken. De bedrijvigheid van de verzekeraar vertoont wellicht geen voldoende diversificatie om aan zijn onderneming de structuur van een bank te geven. Zoals de verzekering thans fungeert, worden de producteurs slechts betaald in de mate van hun voortbrengst. Weliswaar wordt deze ruim vergoed. Voor de verzekeraars blijft het niettemin een profijtelijke oplossing niet te moeten nagaan hoe de tussenpersonen hun tijd gebruiken en zich te kunnen beperken tot de ontleding van de bereikte resultaten inzake productie.

Deze vaststelling neemt echter niet weg dat op het gebied van de humanisering van de verzekering een probleem in zekere mate, wellicht in gevoelige mate, onopgelost blijft. Aangezien de verzekering een ingewikkelde techniek is, moet ze bedreven worden door bekwame lieden. In zijn verslag over het verzekeringswezen in België, schreef wijlen professor E. van Dievoet in 1940: de tussenkomst van de makelaar en van de agent onderstelt een toereikende vakkennis, een absolute eerlijkheid en de naleving der regelen van de loyauteit bij de vrije mededinging. Hebben de verzekeraars genoegzaam de bekommernis te werken met een net van agenten dat in staat is de verzekeringsnemers behoorlijk in te lichten en bij te staan? Hebben de makelaarskantoren die op hun beurt met agenten de cliënteel

tot zich trekken, een voldoende bewustzijn betreffende het dienstbetoon dat in een gezonde opvatting van het verzekeringsconcept begrepen is? De verzekeringsnemer betaalt zijn premies niet uitsluitend om risico's te dekken, maar ook om hulp te krijgen bij het aangaan van zijn contract en bij de uitvoering van zijn contractuele verbintenissen. Wordt met een dergelijke gedachtengang rekening gehouden wanneer de eerste de beste syndicus of vertegenwoordiger van de eigenaar in een appartements-complex als agent wordt aangeworven, omdat men de hoop koestert door zijn bemiddeling polissen te kunnen afsluiten met de talrijke bewoners van het gebouw?

C. Wat gedaan wordt voor de opleiding

Het zou natuurlijk onjuist zijn te beweren dat voor de opleiding van de tussenpersonen niets gedaan wordt. Het Ministerie van Middenstand en het Ministerie van Nationale Opvoeding hebben door het Parlement een wetgeving doen goedkeuren en hebben uitvoeringsbesluiten uitgevaardigd betreffende de exploitatievoorwaarden van kleine en middelgrote ondernemingen en betreffende de uitoefening van middenstandsberoepen. De verzekeringsmakelaars — niet de agenten — vallen onder de toepassing van deze overheidsvoorschriften. Samenvattend kan men zeggen dat vereisten zijn gesteld op het gebied van de theoretische vorming en van de praktische ervaring. Om hieraan te voldoen, komen certificaten, diploma's en leertijdvakken in aanmerking. Opleidingscentra werden opgericht in enkele steden van het land: lessen kunnen aldaar gevolgd worden, hetzij in de loop van de dag, hetzij tijdens de avonduren. De getroffen maatregelen komen hoofdzakelijk voor in de Koninklijke Besluiten van 14 november 1961 en 28 november 1972.

Grote verzekeringsmaatschappijen hebben aandacht voor de vorming van hun agenten. Verschillende middelen worden daarvoor gebruikt. Enerzijds worden door de inspecteurs van de verzekeringsmaatschappijen regelmatig bij de agenten bezoeken afgelegd, tijdens welke voorlichting wordt verstrekt, hetzij met betrekking tot concrete te behandelen gevallen, hetzij op een algemeen vlak. Anderzijds worden lessen ingericht of aangemoedigd. Door de juridische dienst van een of andere maatschappij worden syllabussen opgesteld die op eenvoudige wijze de hoofdbeginselen van de verzekerings techniek en van het verzekeringsrecht beschrijven en die onder de agenten worden verspreid. Men mag vermoeden dat ernstige en vlijtige agenten deze documentatie verwerken en zich aldus de verzekering, althans in zekere mate, eigen maken, terwijl anderen minder belangstelling voor hun vorming betuigen.

D. Voorstellen

Het moet worden toegegeven dat deze verschillende initiatieven strekkende tot een betere kennis van de verzekering in hoofde van de tussenpersonen sporadisch worden genomen, zonder samenhang noch stelselmatigheid. Die toestand lijkt verbeterd te moeten worden. Een ernstige aanpak van dit probleem zou trouwens niet uitsluitend aan de verzekeringsnemers, maar in zekere opzichten ook aan de verzekeraars ten goede komen.

Het lijkt niet twijfelachtig dat ook op dit gebied een taak voor de Controledienst is weggelegd. Nogmaals moet gewezen worden op de algemene bewoordingen van art. 29 der Wet van 29 juli 1975, volgens welke de Dienst belast is met het uitvaardigen van reglementen om te bewerkstelligen dat "de verrichtingen in overeenstemming zouden zijn met de verzekerings techniek, de eisen van de billijkheid en het algemeen belang van de verzekerden en de begunstigen van verzekeringscontracten". Voor het toezicht van de Dienst op de makelaars en agenten bevat de controlewet trouwens een bijzondere tekst, namelijk art. 65, § 2. Vermoedelijk zal de Dienst, tot sanering van de toestand, in contact moeten treden met het Departement van Middenstand. Er is blijkbaar geen voldoende grond aanwezig om het toezicht te beperken tot de makelaars. Het moet uitgebreid worden tot de agenten. Het moet ook een steviger structuur verkrijgen. Is het Departement van Middenstand niet bijzonder lankmoedig geweest bij de uitstippeling van de voorwaarden waaraan voldaan dient te worden? Om de machting te krijgen die onontbeerlijk is voor de uitoefening van het beroep van verzekeringstussenpersoon, is, afgezien van de moraliteitsvereisten, een werkelijke vakkennis noodzakelijk.

Reeds in 1940 heeft wijlen professor Emiel van Dievoet, bij het opmaken van zijn verslag betreffende de herziening van het verzekeringswezen, gemeend dat de rol van de tussenpersonen, in het kaderwerk van de verzekering, een dusdanige betekenis heeft dat hun statuut door middel van wettelijke voorschriften moet worden geregeld. Hij stelde dan ook een voorontwerp van wet op waarvan, helaas, nooit enig gevolg gegeven werd. Het probleem is natuurlijk meer dan ooit actueel. Zou het geen aanbeveling verdienen dat in afwachting van ruimer wetgevend werk op het gebied van het verzekeringscontract, het Parlement minstens een tekst zou goedkeuren waarbij met nauwkeurigheid wordt omlijnd in welke mate de verzekeraar aansprakelijk is voor de fouten begaan door de tussenpersonen bij de totstandkoming van het verzekeringscontract en zelfs misschien tijdens de uitvoering ervan. Zou een dergelijke wettelijke maatregel niet tot gevolg hebben dat de verzekeraars kieskeuriger uitkijken bij de selectie van de tussenpersonen met

wie zij handelen en ook een inspanning zouden doen voor de vorming van die tussenpersonen ?

V. De verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen

Ook nog op een ander gebied geeft de humanisering van de verzekering aanleiding tot bedenkingen. Er werd reeds in herinnering gebracht dat de verzekering een wezenlijk middel is tot de verbetering van de kwaliteit van het leven. Onder meer is de aansprakelijkheidsverzekering daartoe een kostbaar werktuig. Dit in een dubbel opzicht. Het kan vaak heel wat sociaal onheil verwekken, wanneer iemand een aansprakelijkheid oploopt en niet verzekerd is : enerzijds kan hij verplicht zijn tot zware uitgaven die zijn normale mogelijkheid gevoelig overschrijden, anderzijds is de derde die de opgelopen aansprakelijkheid aanklaagt, ongewapend indien degene die hem schade toebreacht onvermogen en niet verzekerd is.

Zo rijzen vragen met betrekking tot de werking van de aansprakelijkheidsverzekering. Zou het overdreven zijn, op dit gebied, voor een aantal risico's die nu in voorkomend geval vrijwillig verzekerd worden, een verplichte verzekering voor te schrijven ?

A. Huidige toestand

Toen in 1903 de eerste wetgeving betreffende de arbeidsongevallen werd afgekondigd, heeft men het niet aangedurfd aan de werkgever de verplichting op te leggen zijn aansprakelijkheid voor arbeidsongevallen met een verzekering te dekken. Pressiemiddelen werden aangewend om onrechtstreeks te verkrijgen dat een verzekering zou worden aangegaan. Een eigenlijke verplichting werd beschouwd als zijnde in strijd met de grondwettelijke vrijheden, meer bepaald met de economische vrijheid, al staat deze in de Grondwet niet vermeld. Dergelijke gewetensbezwaren zijn sindsdien blijkbaar verzwonden, aangezien de wetgever in 1971 de verplichte verzekering inzake aansprakelijkheid voor arbeidsongevallen zonder aarzeling heeft opgelegd. Sedert 1956 bestaat de verplichte verzekering van alle aansprakelijkheden waartoe een motorrijtuig aanleiding kan geven. Een Koninklijk Besluit van 15 juli 1963 bepaalt dat men om een jachttakte te krijgen, verzekerd dient te zijn voor de aansprakelijkheid die het gebruik van wapens kan veroorzaken : de tekst van het besluit omlijnt met nauwkeurigheid hoe de verzekeringspolis eruit moet zien. Wie voor het Rijk aannemingswerken uitvoert, moet ingevolge een Ministerieel Besluit van 14 oktober 1969 bewijzen dat de aansprakelijkheid die hij tegenover derden kan oplopen wegens ongevallen voortspruitende uit de uitvoering van de hem toevertrouwde werkzaamheden, behoorlijk gedekt is. Hij moet eventueel zelfs de kwijtingen van vervallen premies voorleggen.

Wie een atoomcentrale exploiteert, moet sedert de Wet van 18 juli 1966 het bewijs leveren dat zijn aansprakelijkheid met een verzekering gedekt is, tenzij hij toereikende financiële waarborgen kan aanbieden.

B. Mogelijke uitbreiding

Kan niet volstaan worden met deze enkele precedenten om tot de vaststelling te komen dat het eindstadium inzake verplichte aansprakelijkheidsverzekering lang niet bereikt is ? Indien de verzekering meer aandacht van de openbare opinie in de loop van de laatste 25 jaar had gekregen, zou de lijst dan niet merkkelijk aangevuld zijn ?

De rechtspraak is op dit ogenblik nogal streng bij de beoordeling van de aansprakelijkheid der geneesheren. Is het niet aangewezen dat er verzekering zou zijn, hetzij langs het kanaal van voorschriften uitgaande van de Orde der Geneesheren, hetzij langs wettelijke weg ? Kan niet hetzelfde worden gevraagd voor de dekking der aansprakelijkheid die voortvloeit uit de uitoefening van een aantal andere beroepen ? Ongetwijfeld hebben de vrijwillige verzekeringen een nogal grote uitbreiding genomen. Dat is niet voldoende. Men mag vermoeden dat in meerdere gevallen geen verzekering wordt genomen waar ze precies het meest noodzakelijk is, namelijk omdat de vermogenstoestand van de betrokkene ontoereikend is om het risico op eigen schouders te torsen.

Is het anderzijds niet aanbevelenswaardig in sociaal opzicht dat de nogal uiteenlopende aansprakelijkheden van de huisvader verzekerd zijn ? Niet alleen staat hij in voor zijn eigen tekortkomingen, bij toepassing van art. 1382 B.W., maar bovendien bestaat te zijnen laste een vermoeden van aansprakelijkheid voor de schade, in sommige omstandigheden, veroorzaakt door zijn minderjarige kinderen. Te zijnen laste zijn ook de fouten begaan door zijn huispersoneel en er is ook de aansprakelijkheid van zijn echtgenote. Zou het overdreven zijn een systeem op te bouwen waarbij al deze aansprakelijkheden steeds gedekt zijn ? Natuurlijk kan dit niet gebeuren zonder een zekere tussenkomst van de overheid, zowel voor de omschrijving van het toepassingsgebied van de verzekering, als voor de vastlegging van het tarief der premies. Voor de verplichte verzekering van de aansprakelijkheid voor de daden van minderjarige kinderen bestaat overigens een wetsvoorstel dat een wetsontwerp is geworden en dat door de Kamers wordt behandeld.

De reeks van de aansprakelijkheden waarvoor een verplichte verzekering in aanmerking komt, kan nog ruimschoots verlengd worden. Alles hoeft niet ineens te gebeuren. Geleidelijkheid ware wenselijk, zelfs nodig. Daaraan zijn de verzekeraars gewoon. Nu reeds breiden zij hun activiteiten achtereenvol-

gens uit met empirisme, op basis van de ervaring en van de vastgestelde resultaten, zonder steeds vooraf mathematisch te kunnen uitrekenen, noch de wezenlijke omvang van de opgenomen risico's, noch het juiste bedrag van de daaraan beantwoordende premies. Aldus kunnen overwogen worden de verplichte verzekering van de huurders voor het huurrisico, de verplichte verzekering van de eigenaars tegen het verhaal der geburen, de verplichte verzekering van de leerkrachten voor hun aansprakelijkheid gebaseerd op art. 1384 van het Burgerlijk Wetboek en de verplichte verzekering van de kleine en middelgrote ondernemingen voor hun aansprakelijkheid tegenover derden en zelfs misschien, althans in sommige gevallen, voor hun contractuele aansprakelijkheid tegenover klanten.

VI. Eindbeschouwingen

Is het toegestaan ook een verdere toekomst even in ogenschouw te nemen? Nu reeds sluiten de automobilisten een verzekering af om juridische bijstand te genieten wanneer zij aanspraken tegenover derden wensen te laten gelden. Steeds om de kwaliteit van het leven te verbeteren, wordt zowel in het binnenland als in het buitenland eraan gedacht de toegang tot het gerecht te vergemakkelijken en minder duur te maken. Men komt inderdaad tot de bevinding dat, in vele gevallen, de kleine man thans niet in staat is zijn onbetwistbaar recht op te vor-

deren, omdat de rechtspleging duur, geheimzinnig, langdradig is gebleven. Waarom zou geen abonnement kunnen genomen worden waarbij men voor een forfaitair bedrag recht heeft op rechtsbijstand, waarom zou dit opzet niet kunnen uitgewerkt worden als een verzekering en waarom zou later, misschien veel later, indien dit regime gunstige uitslagen oplevert, geen verplichte rechtsbijstand voorgeschreven kunnen worden?

Laat ons naar de onmiddellijke werkelijkheid terugkomen. Al is de verzekering een nog jonge vertakking van het bedrijfsleven, toch biedt ze onmetelijke diensten. Zonder de verzekering is de moderne samenleving in ontwikkelde landen niet meer denkbaar. Doch menselijk werk is steeds vatbaar voor vervolmaking. Aan de huidige stromingen van de sociologie moet de verzekering aangepast blijven. De opvattingen evolueren bijzonder snel. De mens wil erkend en bediend worden: dat hij daarop recht heeft, wordt niet alleen niet betwist, maar bovendien met verbazende snelheid tot een concrete realiteit omgezet. In deze gedachtengang heeft de verzekering een belangrijke opdracht te vervullen. Door haar verdere humanisering, zal ze in de gemeenschap dieper en dieper wortel schieten. De praktische aanleg van de verzekeraars, hun dynamisme, hun vindingrijkheid staan op afdoende wijze borg voor hun prestatie van morgen.

R. VANDEPUTTE

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 16 JANUARI 1976

Voorzitter: de h. de Vreese

Raadsheer-rapporteur: de h. Garniers

Advocaat-generaal: de h. Krings

Advocaten: mrs. Bayart en Bützler

Echtscheiding en scheiding van tafel en bed—Gronden—Grove belediging—Belediging van een derde—Belediging van bijzit van eiser—Rechtmatig belang van eiser—Deskundigenonderzoek—Opportunititeit—Beoordeling.

Ofschoon art. 231 B.W. slechts de beledigingen van de ene echtgenoot jegens de andere bedoelt, kunnen de jegens een derde geuite beledigingen grove beledigingen in de zin van voormelde wetsbepaling uitmaken, als ze noodzakelijk op de echtgenoot moeten terugwerken.

Door te oordelen dat, hoewel de verhouding tussen de man en zijn bijzit strafbaar is, het feit zijn bijzit op het niveau van een prostituee te stellen niettemin voor

hem beledigend is (zie nader het arrest), neemt de rechter niet aan dat het overspelig samenleven een zekere rechtsbescherming verdient, doch beslist hij wettelijk dat de man een rechtmatig belang heeft de scheiding van tafel en bed te vragen wegens de minachting waarvan zijn echtgenote blijk geeft en de foutieve gedraging waarvan zij zich aldus schuldig maakt.

De feitenrechter oordeelt soeverein over de opportuniteit en de noodzakelijkheid van een deskundigenonderzoek. Hij is niet verplicht, indien hij daartoe niet wordt uitgenodigd, de redenen van de verwerping van de vraag tot deskundigenonderzoek op te geven.

V. t/ R.

Gelet op het bestreden arrest, op 20 maart 1975 door het Hof van beroep te Gent gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 231 en 212 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest de door eiseres in hoger beroep aangevoerde grief, luidens welke de geschriften die zij aan de bijzit van verweerder stuurde voor deze laatste

geen erge belediging kunnen uitmaken, daar zijn verhouding met die vrouw onrechtmatig en strafbaar is, en er dienvolgens, wegens de tot haar gerichte verwijten, bij hem geen krenking van een rechtmatig belang kan ontstaan, verwerpt op grond van de beschouwing dat "eiseres geen enkel concreet feit kan aanhalen dat toelaat te vermoeden dat J.M. met andere mannen dan met verweerder buitenechtelijke verhoudingen onderhield, laat staan tegen betaling, en dat een vrouw die alleen echtbreuk pleegt herhaaldelijk en nadrukkelijk op het niveau stellen van een prostituee, voor de man met die vrouw omgang heeft, beledigend is",

terwijl, enerzijds, deze motivering geen antwoord uitmaakt op de aangevoerde grief, en het aldus artikel 97 van de Grondwet schendt, en, anderzijds, het arrest : a) door aan te nemen dat geschriften, door een zwaar beledigde echtgenote aan de bijzit van haar ontrouwe man gestuurd, voor deze laatste een grove belediging kunnen uitmaken, terwijl toch deze beledigingen persoonlijk moeten zijn en wegens het onrechtmatig kenmerk van de buitenechtelijke verhouding bij de ontrouwe echtgenoot geen rechtmatig belang kunnen krenken, en b) door minstens impliciet aan te nemen dat de overspelige samenleving een zekere rechtsbescherming verdient, waaruit de ontrouwe echtgenoot voordeel kan halen, de artikelen 231 en 212 van het Burgerlijk Wetboek schendt :

Overwegende dat eiseres in conclusie stelde dat de geschriften die zij aan de bijzit van haar echtgenoot stuurde, voor deze laatste geen erge belediging kunnen uitmaken, daar zijn verhouding met die bijzit onrechtmatig en strafbaar is en er dienvolgens uit hoofde van de aan haar gerichte verwijten geen krenking van een rechtmatig belang bij hem kon ontstaan ;

Overwegende dat het arrest die stelling beantwoordt : 1) door te beschouwen dat de verhouding tussen verweerder en zijn bijzit weliswaar strafbaar was, maar dat eiseres geen enkel concreet feit kan aanhalen dat toelaat te vermoeden dat J.M. met andere mannen dan met verweerder buitenechtelijke betrekkingen onderhield, laat staan tegen betaling en dat een vrouw die alleen echtbreuk pleegt herhaaldelijk en nadrukkelijk op het niveau stellen van een prostituee, voor de man die met die vrouw omgang heeft, beledigend is, 2) door ontkennend te antwoorden op de vraag of de inhoud van kwestieuze brieven door de grievende gedragingen van verweerder verschoonbaar is ; dat dit negatief antwoord immers impliceert dat, al was de verhouding van verweerder met zijn bijzit strafbaar, die niet kon beletten dat de geschriften van eiseres voor verweerder een grove belediging uitmaakten ;

Overwegende dat, ofschoon artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek slechts de beledigingen van de ene echtgenoot jegens de andere bedoelt, de jegens een derde geuite beledigingen grove beledigingen in de zin van voormelde wetbepaling kunnen uitmaken, wanneer zij noodzakelijk op de echtgenoot moeten terugwerken ;

Dat, door te beschouwen dat een vrouw alleen echtbreuk pleegt herhaaldelijk en nadrukkelijk op het niveau stellen van een prostituee beledigend is voor de man die met die vrouw omgang heeft, het arrest zijn beslissing desbetreffend wettelijk rechtvaardigt ;

Overwegende dat, door te beschouwen dat, hoewel de verhouding tussen verweerder en zijn bijzit strafbaar is, het feit de bijzit van verweerder op het niveau te stellen van een prostituee niettemin voor hem beledigend is, "dat de geschriften slechts destructieve gevoelens verwoorden die niet te verschonen zijn", en "dat ieder positief gevoel tegenover haar man afwezig is, wanneer eiseres verguist om te verguizen, beledigt om te beledigen en om haar man aldus te kwetsen", het arrest geenszins aanneemt dat het overspelig samenleven een zekere rechtsbescherming verdient, doch wettelijk beslist dat de man een rechtmatig belang heeft de scheiding van tafel en bed te vragen wegens het misprijzen waarvan zijn echtgenote blijk geeft en de foutieve gedraging waaraan zij zich aldus schuldig maakt ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het arrest aanneemt dat de overgelegde stukken, zonder beroep te moeten doen op een psychiater, het besluit rechtvaardigen dat de handelingen van eiseres het gevolg niet waren van een depressie die haar beroofde van haar oordeel, van haar vrije wil en van psychologisch en moreel inzicht,

terwijl, enerzijds, het arrest niet aanduidt op grond van welke overgelegde stukken dit besluit genomen wordt, zodat zijn motivering, die op dit punt de voorgebrachte medische attesten tegensprekt, duister en dubbelzinnig is, de controle door het Hof onmogelijk maakt, en aldus niet voldoet aan wat artikel 97 van de Grondwet vereist, anderzijds het middel waarbij eiseres de aanstelling vroeg van een medisch deskundige om, na onderzoek, over haar psychische toestand en morele aansprakelijkheid ten tijde van de aangeklaagde briefwisseling verslag uit te brengen, wat de opvatting inhoudt dat dergelijke beoordelingsbevoegdheid uitsluitend aan een medicus toekomt, niet afdoende wordt beantwoord, hetgeen gelijkstaat met een gebrek aan de door artikel 97 van de Grondwet vereiste motivering ;

Overwegende dat het arrest beschouwt dat eiseres, luidens de doktersattesten, weliswaar van 1957 tot 1972 wegens zenuwdepressie behandeld werd, maar dat de overgelegde stukken het mogelijk maken, zonder beroep te doen op een psychiater, te besluiten dat haar handelingen niet het gevolg waren van een depressie die haar beroofde van haar oordeel, van haar vrije wil en van psychologisch en moreel inzicht ;

Dat uit de context blijkt dat de "overgelegde stukken" waarvan in voormelde beschouwing sprake is, de brieven zijn die eiseres aan verweerder en zijn bijzit schreef ;

Overwegende dat voormelde motivering aldus de aangeklaagde dubbelzinnigheid niet inhoudt ;

Overwegende dat de feitenrechter soeverein oordeelt over de opportuniteit en de noodzakelijkheid van een deskundigenonderzoek ; dat hij niet verplicht is, indien hij daartoe niet wordt uitgenodigd, de redenen van de verwerping van de vraag tot deskundigenonderzoek op te geven ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT—Belediging van een derde als grond tot echtscheiding

1. Bovenstaand arrest is om een aantal redenen belangwekkend. Het is de eerste maal dat een cassatiearrest duidelijk stelt — hetgeen door de lagere rechtspraak en rechtsleer weliswaar unaniem aangenomen wordt — dat het gedrag van een echtgenoot t.o.v. een derde een grond tot echtscheiding kan uitmaken. Vervolgens werpt het licht op de aard van het "beledigend karakter" dat de tekortkoming aan huwelijksplichten moet hebben om als grond tot echtscheiding te kunnen gelden. Verder biedt het de gelegenheid de verhouding tussen het echtscheidingsrecht en het recht betreffende de onrechtmatige daad nader te preciseren. Ten slotte biedt het de kans om het toepassingsgebied van de regel *Nemo auditur* te verhelderen.

Wangedrag t.o.v. een derde

2. In het Belgische recht wordt aangenomen dat gedragingen t.o.v. of vanwege andere personen dan de echtgenoten de grove belediging kunnen uitmaken die krachtens art. 231 B.W. een grond tot echtscheiding is. Er bestaat misschien twijfel over de vraag of het beledigend gedrag van een derde een grove belediging kan uitmaken (pro: R.D.P.B., *Complément*, I, Tw. Divorce, nr. 72, p. 547; contra: Rb. Brussel, 1 maart 1952, *J.T.*, 1952, 250). Maar zeker is dat een beledigende houding van een der echtgenoten t.a.v. een derde een grove belediging kan uitmaken. Bij ons weten is het de eerste maal dat het Hof van Cassatie de kans krijgt dit te poneren. Het onderstreept hierbij een noodzakelijk vereiste: de belediging moet "noodzakelijk op de echtgenoot terugwerken". Het Hof lijkt de formulering aan DE PAGE (*Traité*, 13, nr. 867: *rejaillir nécessairement*) ontleend te hebben. Het Hof kon van "beledigingen" spreken omdat het *in casu* om beledigingen in de enge betekenis ging. Maar ook "mishandelingen", "gewelddaden", wangedrag over het algemeen t.o.v. derden kunnen o.i. een grond tot echtscheiding uitmaken, als ze voor de echtgenoot grof beledigend zijn. M.a.w. het beledigend karakter van de feiten moet vanuit het standpunt van de echtgenoot veeleer dan van dat van de derde geëvalueerd worden. Dit heeft zelfs tot gevolg dat het gedrag t.o.v. de derde niet noodzakelijk "wangedrag" in de eigenlijke betekenis moet zijn; het enige vereiste is de belediging van de echtgenoot. Zo is een grond tot echtscheiding het feit dat men het kind van de medeëchtgenoot tegen zijn ouder opruit (Hof Brussel, 5 februari 1909, *Pas.*, 1909, II, 153).

3. Voordien was deze kwestie al meermaals te berde gebracht voor de lagere gerechten¹.

In de ons bekende gevallen werd de echtscheiding lang niet altijd toegestaan, maar er werd blijkbaar nooit aan getwijfeld dat mishandelingen of grove beledigingen t.a.v. van nauwe verwanten van de echtgenoot-eiser als beledigingen t.a.v. die echtgenoot persoonlijk kunnen gelden. Het ging in alle gevallen om *nauwe verwanten* van de eiser: ouders (Rb. Brussel, 26 april 1879, *Pas.*, 1880, III, 62; Hof Gent, 12 november 1898, *Pas.*, 1898, III, 68; Hof Brussel, 7 juni 1968, *Pas.*, 1968, II, 251), kinderen (Hof Brussel, 17 mei 1886, *B.J.*, 1886, 807; Rb. Brussel, 11 februari 1905, *J.T.*, 1905, 295; Rb. Brussel, 2 maart 1907, *P.P.*, 1908, nr. 658), een enkele keer een broer (Rb. Brussel, 26 april 1879, aangehaald).

4. Behoren ook foutieve gedragingen t.a.v. *gemeenschappelijke kinderen van de echtgenoten* niet als tekortkomingen t.o.v. derden beschouwd te worden? Terloops is het beledigend gedrag t.a.v. gemeenschappelijke kinderen ter sprake gekomen (Cass., 6 april 1962, *Pas.*, 1962, I, 883). Beter gedocumenteerd is men i.v.m. verlaten van familie. In de rechtsleer heeft men verkondigd dat een veroordeling wegens verlaten van familie, gegrond op het niet-betalen van een on-

derhoudsgeld bestemd voor de kinderen alleen (niet ten gunste van de echtgenoot persoonlijk) geen grond tot echtscheiding zou zijn (A. PASQUIER, *Précis du divorce et de la séparation de corps*, Brussel, 1959, nr. 65, p. 66; R.P.D.B., *Complément*, I, Tw. Divorce, nr. 61, p. 544).

Deze mening is wellicht gebaseerd op de gedachte dat de verplichtingen jegens de kinderen geen huwelijksplichten zijn en derhalve in geval van tekortkoming geen grond tot echtscheiding uitmaken. De rechtspraak gaat evenwel de andere richting uit: familieoverlating gegrond op het verzuim van betalen van onderhoudsgeld ten gunste van de kinderen is een grond tot echtscheiding (Rb. Brussel, 11 februari 1966, *Pas.*, 1967, III, 7; Hof Brussel, 23 juni 1966, *Pas.*, 1967, II, 174; *J.T.*, 1966, 705). Ook de recentste rechtsleer schijnt geen onderscheid meer te maken tussen de verschillende soorten van familieoverlating (J. DE GAVRE, "Divorce et séparation de corps", *T.P.R.*, 1975, 192; F. RIGAUX, *Les Personnes*, I, nr. 1993; DELVA en BAERT, "Overzicht...", nr. 59, d, *T.P.R.*, 1964, 393; E. VIEUJEAN, "Examen...", nr. 51, c, *R.C.J.B.*, 1970, 579).

Terecht: hoewel het onderhouden en opvoeden van kinderen voor de ouders verplichtingen zijn die uit de afstamming voortvloeien (W. DELVA, *Personen- en familierecht*, Gent, 1972, II, blz. 188), bestaan er in dit verband tussen de echtgenoten ontegensprekelijk ook huwelijksverplichtingen, nl. de wederkerige verbintenissen om de gemeenschappelijke kinderen te onderhouden en op te voeden (zie de tekst van art. 203 B.W.²), en de wederzijdse verplichting bij te dragen in de lasten van de huishouding (art. 218). Het zou m.a.w. verkeerd zijn de uitspraken, die familieoverlating (m.b.t. uitkeringen ten gunste van gemeenschappelijke kinderen) als een grond tot echtscheiding beschouwen, te zien als toepassingen van de regel dat wangedrag t.a.v. een derde een grond tot echtscheiding kan uitmaken.

5. Met het besproken cassatie-arrest treedt de Belgische rechtspraak voor het eerst *buiten de enge verwantenkring*³. Algemeen gesproken lijkt het voor de hand te liggen dat wangedrag t.o.v. welke derde ook een grove belediging kan betekenen, indien de houding van de schuldige echtgenoot een rechtstreekse weerslag heeft op de andere echtgenoot. Maar in het besproken geval was deze niet verwante derde de (overspelige) bijzit van de echtgenoot die zich beledigd achtte. Dit roept wel specifieke problemen op.

De beledigde echtgenoot leeft in concubinaat samen met de derde

6. Niemand zal betwijfelen dat een persoon, al dan niet gehuwd, zich persoonlijk grof beledigd kan voelen door beledigingen geuit aan het adres van zijn levensgezel(lin). Maar past het wel dat een gehuwde deze belediging doet gelden als grond tot echtscheiding? Dit was duidelijk de centrale moeilijkheid in het hier besproken geval.

De echtgenote die de beledigende brieven had opgesteld liet gelden dat haar man geen "krenking van een rechtmatig belang" kon invoeren, aangezien zijn verhouding met de beledigde "onrechtmatig en strafbaar" was. Het Hof van Cassatie antwoordde hierop dat een persoon die in een strafbare verhouding leeft, toch een rechtmatig belang heeft te reageren op grove beledigingen, al staan ze in nauw verband met die verhouding. Het Hof stelde uitdrukkelijk dat hierdoor geen rechtsbescherming verleend wordt aan het overspelig samenleven.

Zeer algemeen kan men inderdaad stellen dat de illiciete of zelfs strafbare toestand waarin een persoon zich bevindt niet belet dat hij een rechtmatig belang heeft vergoeding te bekomen voor een onrechtmatige daad waarvan hij het slachtoffer wordt, of scheiding van tafel en bed of echtscheiding te vorderen voor een feit dat een grond tot scheiding of echtscheiding uitmaakt. Alles hangt af van de feitelijke appreciatie van de band tussen het onrechtmatig handelen en de eigen onrechtmatige situatie van het slachtoffer. Juridisch is de gedachtengang van de rechtbanken in de be-

¹ In Frankrijk daarentegen werd de aangehaalde regel reeds meermaals door cassatierechtspraak bevestigd: Cass. fr., req., 19 juni 1889, *S.*, 1890, 1, 70; idem, 30 november 1898, *D.P.*, 1899, 1, 358; idem, 9 februari 1925, *S.*, 1925, 1, 102; Cass. fr. civ. II, 5 december 1952, *Bull. civ. II*, nr. 33, p. 23; *J.C.P.*, 1953, IV, éd. A, 2047; idem, 4 mei 1955, *Bull. civ. II*, nr. 229, p. 139; idem, 22 mei 1963, *Bull. civ. II*, nr. 368, p. 273.

² De Franse rechtspraak gaat in dezelfde zin. Zie *Juris-Classeur civil*, art. 229-232, C, nrs. 55 en 66-67.

³ Het Franse Hof van Cassatie, civ. II, 4 mei 1955, aangehaald, zag een grond tot echtscheiding in belediging gedragingen t.a.v. de vroegere echtgenote van de echtpartner.

sproken zaak helemaal in orde. In het perspectief van de traditioneel gehanteerde normen constateert men toch een verregaande ruimdenkendheid t.o.v. personen die op familierightmatig vlak in een onrechtmatige, zelfs strafbare toestand verkeren.

Ongetwijfeld verandert langzaam maar zeker de houding van de rechtspraak t.o.v. het concubinaat, en de rechtsleer duidt hier de weg aan (nog vrij sterk aanleunend bij de traditionele rechtspraak, maar met suggesties voor vernieuwing: H. VANDENBERGHE, *De juridische betekenis van het concubinaat*, Gent, 1971; volledig in de lijn van de innoverende Franse rechtspraak: N. JEANMART, *Les effets civils de la vie commune en dehors du mariage*, Brussel, Larcier, 1975). Het is zeker geen revolutionaire daad meer te stellen dat het concubinaat niet noodzakelijk indruist tegen de goede zeden. Het is soms wel moeilijker om het concubinaat te verzoenen met de openbare orde, vooral als het om een overspelig concubinaat gaat (aangezien het overspel een strafbaar feit blijft). Toch wordt het duidelijk dat men geen onderscheid zal kunnen blijven doorvoeren tussen al dan niet overspelige concubinat: wie een mildere houding t.o.v. concubinaat voorstaat dient consequent te zijn.

Het mag worden onderstreept dat vooral op het gebied van de onrechtmatige daad de evolutie merkbaar is (zie verder nr. 7). De wijze waarop het Hof zich uitdrukt maakt het echter niet mogelijk te stellen dat het besproken arrest eindelijk klaarheid schept omtrent de vraag of het concubinaat strijdig is met de goede zeden.

Men verlieze nochtans niet uit het oog dat het besproken geval een overspelig concubinaat betrof. Het voormelde onderscheid tussen overspelige en niet-overspelige concubinat komt nauwelijks aan bod. Daarentegen wordt het Hof ertoe genoot een soort waardenschaal van diverse vormen van buitenhuwelijks verkeer te hanteren: een "trouw" concubinaat is minder laakbaar dan promiscuïteit; laakbaarder dan het vorige is seksueel verkeer tegen betaling.

Echtscheiding op grond van schuld en onrechtmatige daad

7. Toen in het besproken geval de echtgenote, schrijfster van beledigende brieven, stelde dat het door haar man ingeroepen *belang onrechtmatig* was, greep zij naar een argument en een techniek die behoren tot het leerstuk van de onrechtmatige daad.

De echtscheiding op grond van schuld heeft zeker veel gemeen met het recht van de onrechtmatige daad. Maar terwijl men traditioneel de overeenkomst tussen de schadevergoeding voor onrechtmatige daad en de uitkering op grond van art. 301 B.W. beklemtoont, trekken de auteurs op het vlak van de gronden tot echtscheiding vooral parallellen met het strafrecht, en stellen ze de echtscheiding als een "straf" voor (zie verder, nr. 9). Feitelijk heeft de besproken vorm van echtscheiding met beide stelsels van sancties iets gemeen; ingeval de eigen regels van het echtscheidingsrecht (die er een vrij autonoom systeem van maken) tekort schieten, lijkt het ons het meer aangewezen uit het recht over de onrechtmatige daad te putten, gezien het privaatrechtelijke karakter van de echtscheiding⁴.

Het lijkt dan ook niet ongepast zich af te vragen of het belang dat de eisende echtgenoot bij een vordering tot echtscheiding doet gelden rechtmatig is. Hoe past evenwel deze opvatting in het stelsel van de echtscheiding op grond van schuld, dat zoals vermeld in ruime mate een autonoom systeem uitmaakt?

De hoofdregel betreffende het verband tussen de eventuele schuld van beide partijen is dat er geen compensatie plaats heeft van wederkerige schuld. Deze regel is merkwaardig, want hij spreekt de grond van onze schuldechtscheiding tegen. Men weet dat onderscheid gemaakt wordt tussen deze regel en de verschoningsgrond gebaseerd op de houding van de andere partij; het Hof van Cassatie heeft meermaals bevestigd dat de rechter bij het bepalen van de schuld van een der partijen rekening moet houden met alle concrete omstan-

digheden, inclusief het (schuldig) gedrag van de andere partij (zie hierover laatst DE GAVRE, "Le divorce...", T.P.R., 1975, 197). Feitelijk betekent dit wel een belangrijke beperking van de draagwijdte van de regel die de compensatie uitsluit. De eis dat het belang van de echtgenoot-eiser rechtmatig moet zijn lijkt het Hof van Cassatie als een tweede mogelijkheid voor de echtgenoot-verweerder te zien, naast het invoeren van voormelde verschoningsgrond, die niet door het afwijzen van de compensatie van de wederzijdse schuld wordt geraakt. Inderdaad werd in het arrest tussen de twee mogelijkheden een duidelijk onderscheid doorgevoerd: de verschoningsgrond werd expliciet van de hand gewezen, voordat over de rechtmatigheid van het belang van de verweerder werd gehandeld.

Wat ook de uitslag in het concrete geval moge geweest zijn, zit het belang van het besproken arrest wellicht in de omstandigheid dat het een tweede mogelijkheid schept, naast de verschoningsgrond gebaseerd op de handelwijze van de eisende partij, om in bepaalde gevallen de onmogelijkheid tot "compensatie" te omzeilen.

Ons echtscheidingsrecht wordt door dit alles nog eens ondoorzichtiger gemaakt. Het besproken geval illustreert (ten overvloede) dat in deze tijd de schuld van een der echtgenoten geen afdoende grondslag en maatstaf voor de echtscheiding kan zijn: het bevestigt dat schuld en onschuld ongenueanceerde zwart/wit categorieën zijn, ongeschikt voor een efficiënte rechtsbedeling, en die de juristen behoren te doen blozen van schaamte, omdat ze er mee moeten werken in een materie zoals echtscheiding.

8. Helemaal geen gewag wordt gemaakt van het adagium *Nemo auditur propriam turpitudinem allegans*. Hoewel dit velen vanzelfsprekend zal voorkomen, willen wij er even bij stilstaan.

Er zijn inderdaad voldoende aanwijzingen dat het adagium niet ingeroepen kan worden in familierightmatige context. Dit blijkt o.m. uit de oplossingen die gelden inzake de nietigheid van het huwelijk (de gezonde partner kan de nietigverklaring bekomen op grond van de geestesziekte van de andere echtgenoot, ook al was eerstgenoemde van die omstandigheid op de hoogte bij het aangaan van het huwelijk), en de betwisting van de erkenning van een natuurlijk kind (de erkenner zelf kan betwisten, ook al was hij zich van de ware toedracht bewust op het ogenblik van de erkenning).

De reden waarom de rechtsspreuk niet wordt ingeroepen is evenwel niet zo duidelijk. Was de materie van het huwelijk (veeleer dan de patrimoniale rechtshandeling) niet die naar aanleiding waarvan het adagium in de voorbereidende werken van de *Code civil* werd vermeld? (vgl. H. BOONEN, "De rechtsspreuk: *Nemo auditur...*", R.W., 1949-50, 1521 e.v., spec. 1524). Een feit is dat het toepassingsgebied van de spreuk vooral en veelal uitsluitend is besproken i.v.m. de teruggave van een geleverde prestatie in het kader van een rechtshandeling met een illiciete oorzaak, voorwerp of drijfveer. De rechtsleer heeft zich trouwens veelal afkerig getoond van de toepassing van de spreuk, of van haar toepassing uitgedrukt in het adagium *In pari causa turpitudinis cessat repetitio* (voor de beperkende opvatting zie nl. DE HARVEN, noot in R.C.J.B., 1947, 194, en DE PAGE, *Traité*, I, nr. 94; enigszins achterhaald door Cass., 8 december 1966, R.C.J.B., 1967, 5, met noot van DABIN, dat steunt op de opinies van DE BERSAQUES, noot in R.C.J.B., 1949, 339, en RENARD, VIEUJEAN & HANNEQUART, "Théorie générale des obligations", *Nov., Droit Civil*, IV, blz. 573-618; — een algemeen overzicht in: VAN GERVEN, *Algemeen Deel*, Antwerpen, 1969, nr. 132).

Terecht hebben enkele auteurs (zie RONSE, "Gerechtigde conversie...", T.P.R., 1965, 220; DABIN, noot onder Cass., 8 december 1966, R.C.J.B., 1966, p. 37, nr. 17; DE BERSAQUES, noot onder Ber. W.R. Brugge, 29 maart 1957, R.C.J.B., 1958, p. 194, nr. 20; VAN GERVEN, *Algemeen Deel*, nr. 132 in fine, p. 424) opgemerkt dat de spreuk *Nemo auditur* een veel algemenere rechtsregel verwoordt: ze "duidt op elke grond van onontvankelijkheid tegengeworpen aan een gedingpartij, die niet zuiver in de schoenen staat en daarom de hulp van de rechter onwaardig is" (VAN GERVEN, o.c., p. 424).

Het lijkt wel nodig een onderzoek te wijden aan de mogelijke implicaties van het aanvaarden van de algemene draagwijdte van *Nemo auditur* op het stuk van het familierecht. Daardoor zou wellicht klaarheid geschapen worden op een gebied waar men het gevoel heeft dat personen die "te kwa-

⁴ Hoewel historisch de echtscheidingsgronden nog meer aanleunen bij de gronden van tenietgaan der *contracten*: ontbinding wegens wanprestatie en nieuwe consensus. Zo is er iets onlogisch in het benadrukken van het verband tussen art. 1382 B.W. en het (oorspronkelijk) art. 301 B.W.

der trouw" zijn door het recht worden geholpen. Maar misschien biedt het echtscheidingsrecht een weinig passende aanleiding om deze opmerking te formuleren, aangezien men slechts verlangen kan naar een echtscheidingsrecht dat zoveel mogelijk verwijzingen naar subjectieve toestanden uitsluit.

9. Onrechtmatige daad en echtscheiding op grond van de artt. 229-231 B.W. hebben dit gemeen dat in hoofde van de verweerder schuld vereist is. Over de aard van die schuld bij echtscheiding roept het besproken arrest o.i. vraagtekens op. Traditioneel wordt het beledigend karakter van de grove belediging aan het schulddelement gekoppeld. De juistheid van deze visie zouden we in twijfel durven trekken. In hoeverre is het juist te stellen dat het feit dat een grond tot echtscheiding uitmaakt een *gewilde belediging* vanwege de schuldige echtgenoot t.o.v. zijn partner moet zijn?

Men onderkent drie elementen in de "groeve belediging":

a) het *materiële feit*, nl. een objectieve tekortkoming aan de plichten die uit het huwelijk voortvloeien;

b) de *toerekenbaarheid* van de echtgenoot aan wie het feit ten laste wordt gelegd, nl. de echtgenoot-verweerder moet schuldig zijn;

c) het *beledigend karakter* van de schuldige tekortkoming. We zijn de mening toegedaan dat het beledigend karakter van de schuldige tekortkoming hierin gevonden wordt, dat als gevolg van de zware schuldige tekortkoming van de ene echtgenoot, de andere *zich beledigd mag voelen*, en niet in het vereiste dat de schuldige echtgenoot de *bedoeling* heeft zijn partner te beledigen.

Nu is het inderdaad zo dat de Belgische auteurs in dit verband gewagen van de "animus injuriandi" (DELVA, *Persoon- en familierecht*, Gent, 1972, II, p. 120; DE PAGE, I, nr. 853, 3°, p. 978; vgl. A. PASQUIER, *Précis du divorce*, 1959, pp. 17-18, nr. 5, en p. 50, nr. 43; F. RIGAUX, *Les personnes*, I, nr. 1958; DE GAVRE, o.c., T.P.R., 1975, 190). Maar anderzijds wordt eraan toegevoegd dat de intentie tot beledigen niet steeds bewezen moet worden (PASQUIER, o.c., p. 50, nr. 43), dat een vermoeden volstaat (DE PAGE, I, nr. 867), dat de belediging *onrechtstreeks* kan zijn (sic DELVA, *Persoon- en familierecht*, II, p. 120) en dat sommige feiten "sont, en quelque sorte, injurieux, offensants comme tels" (DE PAGE, I, p. 979).

Dit wijst erop dat men moeilijk staande kan houden dat een beledigende *bedoeling* vereist is. In de Franse rechtsleer (betreffende de wetgeving) schijnt men de eis van een beledigende intentie niet te stellen (bv. MARTY en RAYNAUD, *Droit civil*, 12, *Les Personnes*, 2e uitg., 1967, nr. 267) en de Franse rechtspraak lijkt inzake het schuldvereiste bij echtscheiding de regels nopens onrechtmatige daad toe te passen (zie J. PATAVIN, *Causes du divorce*, in *Juris-Classeur civil*, artt. 229-232, C, nrs. 7-8, met een genuanceerde bespreking van de rechtspraak).

Als we de Belgische rechtspraak op dit punt naslaan, komen we veelal tot een dergelijk resultaat. Een paar voorbeelden mogen volstaan.

a) Inzake *verlating* vereist men dat ze beledigend is. Beoogt men feitelijk niet veeleer het *effect* van de verlating dan de motieven en de bedoeling die haar voorzaten?

b) De gevallen waarin voortdurende of eigenlijke dronkenschap als een grond tot echtscheiding wordt beschouwd zijn nog sprekender: men stelt zich tevreden met schuld aan de (verre) oorzaak van de gedragingen onder invloed, en men kan zich werkelijk niet inbeelden dat het bewijs vereist wordt dat de echtgenoot zich bedronk *met het doel* te beledigen.

c) De schuldige gedragingen t.o.v. derden passen in dit zelfde kader. Hier ook lijkt men vooral oog te hebben voor het *effect* op de mede-echtgenoot van een schuldige handwijze t.o.v. een derde. De intentie die voorzat is niet doorslaggevend.

We geven toe dat het Hof een zinsnede uit het arrest van het hof van beroep aanhaalt waarin de *wil* om te beledigen wordt onderstreept. Toch toont het arrest o.i. impliciet aan dat een schuldige gedraging een "groeve belediging" is, niet indien de dader de bedoeling had te beledigen (dus extra schuldig was), maar wel als het slachtoffer beledigd was. De belediging is (hoogstens) een element van de schade, niet van de schuld.

Prof. J.M. Pauwels

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 4 FEBRUARI 1976

Voorzitter : de h. Polet

Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens

Advocaat-generaal : de h. Duchatelet

Advocaten : mrs. Faurès en Simont

Ziekte- en invaliditeitsverzekering werknemers—Beslissing omtrent cumulatieverbod met schadeloosstelling van andere wetten—Beslissingen omtrent staat van arbeidsongeschiktheid—Regel van niet-terugwerking—Niet-toepasselijk.

De regel, gesteld bij de artikelen 51 van de Z.I.V.-Wet en 15 van het K.B. van 31 december 1963, dat een beslissing omtrent het einde van de staat van arbeidsongeschiktheid of van de staat van invaliditeit niet met terugwerking kan worden genomen, vindt als dusdanig geen toepassing op de beslissing die enkel de oorzaken van de arbeidsongeschiktheid wil vaststellen met het oog op de naleving van het verbod gesteld in art. 70, § 2, van de Z.I.V.-Wet om, voor een en dezelfde schade, de vergoedingen van de Z.I.V.-wetgeving samen te laten genieten met de schadeloosstelling van andere wetten.

Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten t/ S.

Gelet op het bestreden arrest, op 21 juni 1973 door het Arbeidshof te Luik gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 51, inzonderheid het laatste lid, 56, inzonderheid het eerste lid, 70, § 2, inzonderheid het eerste lid, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, zoals zij zijn gewijzigd of aangevuld:

genoemd artikel 51 bij de wet van 27 juni 1969, genoemd artikel 70, § 2, bij de wet van 5 juli 1971, en genoemd artikel 97, eerste lid, bij de wet van 27 juni 1969, 10, 15 van het koninklijk besluit van 31 december 1963 houdende verordening op de uitkeringen inzake verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, 15 van de verordening van 19 oktober 1970 van het beheerscomité van de dienst voor uitkeringen van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering tot wijziging van voornoemd koninklijk besluit van 31 december 1963, en 97 van de Grondwet,

doordat eiser op 24 december 1971 aan verweerder kennis gegeven had van het advies van zijn adviserend geneesheer dat de arbeidsongeschiktheid van verweerder waarvoor eiser hem tijdens de periode van 22 februari tot 18 november 1971 ziekte- en invaliditeitsuitkeringen had betaald, sinds 6 juli 1971 toe te schrijven was, enerzijds, aan een ziekte waarvoor aan verweerder krachtens de wetgeving betreffende de schadeloosstelling van beroepsziekten een uitkering werd betaald, en, anderzijds, aan een andere aandoening die op zichzelf geen vermindering van de twee derden van het vermogen tot verdienen ten gevolge heeft gehad, en het arbeidshof de vordering van eiser tot terugbetaling van de uitkeringen, welke hij sedert 6 juli 1971 had betaald, niet gegrond verklaart, in zoverre deze betrekking hadden op een reeds door een andere wetgeving vergoede schade,

en zulks beslist op grond dat "de beslissing van de adviserend geneesheer, waarvan appellant (thans verweerder) op 24 december 1971 kennis heeft gekregen met terugwerking tot 6 juli 1971, weliswaar niet ertoe strekte een einde te maken aan de arbeidsongeschiktheid van appellant, doch slechts deze arbeidsongeschiktheid te aanvaarden omdat er een beroepsziekte bestond, terwijl de andere aandoening op zichzelf geen 66 percent arbeidsongeschiktheid meer wettigde; ... dat deze beslissing aldus de ongeschiktheidsgraad van appellant buiten de beroepsziekte vaststelde en bijgevolg zegde of de betrokkene al dan niet nog recht had op de ziekte- en invaliditeitsuitkeringen; ... dat de wet geen bijzondere regeling heeft vastgesteld voor de kennisgeving van een dergelijke beslissing; ... dat uit de opzet van de wetgeving betreffende de ziekte- en invaliditeitsverzekering echter volgt dat een dergelijke beslissing geen terugwerkende kracht kan hebben (artikel 51 van de wet van 9 augustus 1963 en artikel 15 van het koninklijk besluit van 31 december 1963); ... dat aan de verzekeringsgerechtigde de mogelijkheid moet worden gegeven om zich, op het ogenblik dat zij effect sorteert, te verzetten tegen de beslissing inzake de ongeschiktheid, zowel in het geval dat er een einde wordt gemaakt aan de arbeidsongeschiktheid als in het geval dat deze wordt verminderd; ... dat de beslissing van de adviserend geneesheer pas op de dag van de kennisgeving aan de betrokkene, dit is op 24 december 1971, en niet met terugwerking op 6 juli 1971 kon ingaan; dat appellant bijgevolg tot 18 november 1971, op welke dag hij het werk hervat heeft, recht had op de volledige ziekte- en invaliditeitsuitkeringen",

terwijl, behoudens het recht van de rechthebbende om in al de gevallen sommen te ontvangen welke ten minste gelijk zijn aan het bedrag van de verzekeringsprestaties, artikel 70, § 2, van genoemde wet van 9 augustus 1963 verbiedt dat de in de wet vastgestelde uitkeringen samen genoten worden met de schadeloosstelling voortvloeiende uit een andere wetgeving, wanneer deze uitkeringen en deze schadeloosstelling voor dezelfde schade of hetzelfde gedeelte van die schade worden toegekend, zodat vanaf de dag waarop de arbeidsongeschiktheid niet meer beperkt is tot het derde van het vermogen tot verdienen, indien geen rekening meer wordt gehouden met de ongeschiktheid ten gevolge van de aandoening waarvoor een uitkering is toegekend krachtens de wetgeving betreffende de schadeloosstelling van een beroepsziekte, en waarop de schade waarvoor de uitkeringen worden toegekend aldus geheel of gedeeltelijk vergoed is, de rechthebbende, onder vermeld voorbehoud, deze uitkeringen niet meer samen kan genieten met die schadeloosstelling; hieruit volgt dat de beslissing waarvan verweerder op 24 december 1971 kennis had gekregen en waarin werd vastgesteld dat zijn schade reeds op 6 juli 1971 krachtens een andere wetgeving was vergoed, noodzakelijk effect sorteert vanaf die laatste dag en niet enkel vanaf de datum van kennisgeving van deze beslissing:

Overwegende dat het arrest vaststelt dat eiser, verzekeringsinstelling inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering, aan verweerder uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid heeft betaald onder meer voor de periode van 6 juli

tot 18 november 1971 en dat verweerder, tijdens dezelfde periode, een rente wegens beroepsziekte heeft genoten;

Overwegende dat uit de regelmatig aan het Hof overgelegde stukken blijkt dat eiser, op grond van het cumulatieverbod, van artikel 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963, van verweerder een gedeelte terugvorderde van het bedrag van de uitkeringen welke zij voor die periode had betaald;

Overwegende dat het arrest dienaangaande erop wijst dat verweerder, volgens de adviserend geneesheer van eiser, vanaf 6 juli 1971, niet langer meer dan 66 percent arbeidsongeschikt was, "zonder inachtneming van de oorspronkelijke beroepsziekte"; dat verweerder van deze beslissing echter pas op 24 december 1971 kennis heeft gekregen;

Overwegende dat het arrest aanneemt dat deze beslissing niet vaststelde dat verweerdens arbeidsongeschiktheid geëindigd was, doch impliceerde dat een ongeschiktheid van meer dan 66 percent bleef bestaan rekening houdende met de arbeidsongeschiktheid ten gevolge van de beroepsziekte;

Overwegende dat het arrest erop wijst dat de wet geen bijzondere regeling vastgesteld heeft voor de kennisgeving van een dergelijke beslissing; dat het echter beslist dat uit de opzet van de wetgeving betreffende de ziekte- en invaliditeitsverzekering volgt dat een dergelijke beslissing geen terugwerkende kracht kan hebben en zich hiervoor op de artikelen 51 van de wet van 9 augustus 1963 en 15 van het koninklijk besluit van 31 december 1963 beroept;

Doch overwegende dat deze bepalingen betrekking hebben op de gevallen, ten deze vreemd, waarin de adviserende geneesheren, de geneesheren-inspecteurs van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering of de geneeskundige raad voor invaliditeit het einde van de staat van invaliditeit of van de staat van arbeidsongeschiktheid vaststellen; dat de redenen ter verantwoording van de op die gevallen toepasselijke regel niet bestaan wanneer de beslissing enkel de oorzaken van de arbeidsongeschiktheid wil vaststellen met het oog op de naleving van het verbod om, voor een en dezelfde schade, de vergoedingen van de wetgeving inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering samen te laten genieten met de schadeloosstelling van andere wetten, in welk geval de rechthebbende steeds sommen moet ontvangen welke ten minste gelijk zijn aan het bedrag van de prestaties inzake ziekte en invaliditeit;

Dat het middel gegrond is;

Overwegende dat, krachtens de artikelen 580, 2°, 1017 en 1111 van het Gerechtelijk Wetboek, eiseres in de kosten moet worden verwezen;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt eiseres in de kosten;

Verwijst de zaak naar het Arbeidshof te Bergen.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 2 MAART 1976

Voorzitter : de h. Delahaye

Raadsheer-rapporteur : baron Vinçotte

Advocaat-generaal : de h. Charles

1. Strafvordering— Conclusie—Begrip—2. Verkeer—
Stilstaan en stationeren.

1. *De rechter is er wettelijk toe gehouden de conclusie te beantwoorden die hem regelmatig op de terechtzitting wordt overgelegd, niet een geschrift dat hem met de post wordt toegestuurd.*

2. *De rechter beoordeelt in feite en derhalve soeverein of een voertuig al dan niet langer stilstaat dan nodig is voor het in- en uitstappen van personen of het laden en lossen van zaken.*

De C.

Gelet op het bestreden vonnis, op 9 oktober 1975 in hoger beroep gewezen door de Correctionele rechtbank te Gent ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 2-20°, 34-1-6° van het wegverkeersreglement van 14 maart 1968 en 97 van de Grondwet,

doordat het vonnis eiser wegens het stationeren van zijn voertuig voor de inrij van een eigendom veroordeelt op grond hiervan dat uit de gegevens van het strafvonnis en uit de behandeling van de zaak ter terechtzitting gebleken is dat eiser langer voor de inrij van een eigendom heeft stilgestaan dan strikt nodig was om te laden of te lossen en dat hij derhalve aldaar stationeerde,

terwijl uit artikel 2-20° van het wegverkeersreglement blijkt dat iedere bestuurder van een voertuig het recht heeft op de plaatsen, waar de stilstand van de voertuigen niet is verboden, zijn voertuig tot stilstand te brengen met de bedoeling zijn zaken op de plaatsen waarvoor deze bestemd zijn op te laden of te lossen,

en terwijl eiser in zijn conclusie de "noodzakelijk nodige tijd voor het lossen van zijn vrachtwagen als volgt rechtvaardigde ; 1) zijn persoonlijk uitstappen uit zijn wagen, 2) het afnemen van zijn zaak van de wagen, waarvan de bestemde plaats zich op twee verschillende nabijgelegen adressen bevond, 3) de overmaking van het gedeelte van deze zaak aan het eerste adres, en de aflevering van het passend vervoerdocument of factuur, 4) het overnemen van de plastic bak waaruit de eerste bestemming de voor hem bestemde zaak heeft genomen, en de overmaking van het overige gedeelte van de te lossen zaak alsmede het passend vervoerdocument op de tweede plaats, 5) na deze overmaking met de plastic bak zich terug naar zijn wagen begeven, de bak in de wagen plaatsen en zich persoonlijk terug aan het stuur plaatsen en vertrekken :

Overwegende dat de rechter wettelijk ertoe gehouden is de conclusie te beantwoorden welke hem regelmatig op de terechtzitting wordt overgelegd, niet een geschrift dat hem, zoals ten deze langs de post wordt opgestuurd ;

Overwegende dat de rechter in feite en derhalve soe-

verein beoordeelt of een voertuig al dan niet langer stilstaat dan het nodig is voor het in- of uitstappen van personen of voor het laden of lossen van zaken, zoals voorzien bij de artikelen 2-20° en 2-21° van het wegverkeersreglement ;

Dat hij, ten deze, zijn beslissing wettelijk rechtvaardigt op grond van het in het middel aangehaald motief ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiser in de kosten.

RAAD VAN STATE

ALGEMENE VERGADERING — 19 MAART 1976

Eerste voorzitter : de h. A. Mast

Kamervoorzitters : de hh. H. Adriaens, F. Remion en J. Sarot

Staatsraden : de hh. G. Baeteman, A. Depondt, P. Tapie, C. Gregoire en J. van den Bossche

Eerste auditeur : de h. Nimmegeers

Advocaat : mr. J. Putzeys

Taalgebruik in bestuurszaken—Plaatselijke diensten—
Brussel-Hoofdstad—Gelijkheid van behandeling—Vrijheid van taalkeuze.

Uit de voorschriften van de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, die betrekking hebben op het gebruik van de talen in het administratief arrondissement van Brussel-Hoofdstad, volgt dat de wetgever heeft gewild dat de plaatselijke diensten van Brussel-Hoofdstad op zodanige wijze zouden worden georganiseerd dat geen afbreuk wordt gedaan aan de vrijheid van de geadministreerden om de taal van hun keuze te gebruiken in hun mondelinge betrekkingen met deze diensten ; uit artikel 21, § 5, van bedoelde gecoördineerde wetten vloeit bovendien voort dat de wetgever zelf, op impliciete maar stellige wijze, voor de organisatie van de plaatselijke diensten van Brussel-Hoofdstad waarvan de ambtenaren en bedienden met het publiek in contact komen, een verdeling van de diensten op grond van de taal die de geadministreerden verkiezen te gebruiken, heeft uitgesloten.

Vaste Commissie voor Taalgebruik t/ Gemeente
Schaarbeek

Arrest nr. 17.529

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van "alle beslissingen, besluiten of instructies" van de gemeenteverheid van Schaarbeek strekkende "tot indeling van de loketten van deze gemeente op grond van taalcriteria", en in het bijzonder tot vernietiging van :

1° een beslissing, waarvan de datum niet nader is ge-

preciseerd, van de schepen die gedelegeerd is als ambtenaar van de burgerlijke stand en ook de leiding van de dienst bevolking waarneemt, waarbij met ingang van 1 september 1971 een nieuwe lokettenregeling voor de bevolkingsdiensten wordt ingevoerd,

2° het besluit van 4 april 1975, waarbij het College van burgemeester en schepenen van Schaarbeek besloten heeft geen enkele wijziging aan te brengen in de huidige organisatie van de "toonbanken" van het bureau van de bevolking;

Overwegende dat de loketten genummerd 11 tot en met 16 met ingang van 1 september 1971 voorbehouden werden voor verrichtingen in het Frans — meer bepaald loket 11 voor de adreswijzigingen, loket 12 voor de inlichtingen, loket 13 voor de wettigingen en de reispassen, loket 14 voor de getuigschriften, loket 15 voor de identiteitskaarten en loket 16 voor de nieuwe inschrijvingen —; dat loket 10 vanaf dezelfde datum voorbehouden werd voor al deze verrichtingen wanneer zij in het Nederlands plaatshebben; dat de ambtshalve optredende Vaste Commissie voor Taaltoezicht op 6 maart 1975, met negen stemmen tegen een, het advies uitbracht dat deze lokettenregeling strijdig is met de geest en de algemene opzet van de wetgeving op het gebruik van de talen in bestuurszaken;

Overwegende dat het college van burgemeester en schepenen van Schaarbeek op 4 april 1975 de beslissing nam die het tweede onderwerp van het beroep vormt en waartegen de Vaste Commissie voor Taaltoezicht in voltallige vergadering op 15 mei 1975 besliste beroep in te stellen;

Overwegende dat de verzoekende partij vraagt dat de memorie van antwoord uit de debatten zou worden geweerd aangezien deze niet binnen de door artikel 6 van het procedurereglement voorgeschreven termijn van dertig dagen werd ingediend, en het door de tegenpartij ingediende verzoek om verlenging van de termijn werd afgewezen;

Overwegende dat de voor het wisselen van de memories opgelegde termijnen niet op straf van de nietigheid van de te laat ingediende memories zijn opgelegd; dat ter zake niet wordt bewezen dat het te laat indienen van de memorie van antwoord aan de verzoekende partij enig nadeel zou hebben berokkend; dat in het belang van een goede rechtsbedeling er geen grond bestaat de memorie van antwoord uit de debatten te weren;

Overwegende dat de verzoekende partij als enig middel doet gelden dat de bestreden beslissingen de algemene opzet en de beginselen van de bij koninklijk besluit van 18 juli 1966 gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken schenden; dat zij met een verwijzing naar de artikelen 17 en volgende, 21, §§ 2, 4 en 5, van de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, betoogt dat:

1° die wetten het Nederlands en het Frans op voet van volledige gelijkheid hebben geplaatst,

2° de verplichte kennis van de tweede taal, opgelegd aan de personeelsleden van de plaatselijke diensten van de Brusselse agglomeratie, die omgang hebben met het publiek, geen zin zou hebben indien de wetgever niet geoordeeld had dat al die diensten volgens het beginsel van de tweetaligheid moeten ingericht en verzekerd worden,

3° de rol die de hoofdstad te vervullen heeft tot gevolg heeft dat de plaatselijke diensten in Brussel-Hoofdstad tweetalig moeten worden ingericht en dat de Nederlandstaligen en de Franstaligen op gelijke wijze moeten behandeld worden;

Overwegende dat de tegenpartij als verweermiddelen inroept:

1° dat in de diensten waarop de betwiste regeling van toepassing is, het publiek niet te woord wordt gestaan aan "loketten" die slechts de bediening van één persoon tegelijk toelaten, doch aan "toonbanken" die het mogelijk maken meerdere personen tegelijk te bedienen,

2° dat de door de bestreden regeling bepaalde numerieke verdeling, zes loketten voor de verrichtingen in het Frans en één loket voor de verrichtingen in het Nederlands, op statistische gegevens berust en, zo daartoe grond bestaat, steeds kan worden aangepast, indien een andere verdeling nodig mocht blijken.

3° dat, zo de betwiste regeling discriminatoir is tegenover de Nederlandssprekenden, zij het evenzeer is tegenover de Franssprekenden en dat zij aan laatstgenoemden een grotere hinder oplegt,

4° dat de betwiste regeling, beter dan die waarop de verzoekende partij zich beroept, de gelijkheid van behandeling van Nederlandssprekenden en Franssprekenden dient,

5° dat artikel 21, § 5, van de gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken door de lokettenregeling stipt wordt nageleefd, aangezien alle personeelsleden die de loketten bedienen tweetalig zijn en elke geadmistreerde te woord wordt gestaan in de taal van zijn keuze,

6° dat deze regeling ook gelijkheid van behandeling van Nederlandssprekenden en Franssprekenden verzekert daar zij voor iedereen dezelfde is en dat, indien discriminaties zich zouden voordoen, deze wederkerig zouden zijn zodat de gelijkheid zou hersteld zijn;

Overwegende dat de tegenpartij voorts inbrengt dat de betwiste dienstregeling dezelfde is als die welke de Regie van Telegrafie en Telefonie in de zone Brussel toepast voor de telefoongesprekken van haar bijzondere diensten en als die welke de regering heeft voorgesteld in een ontwerp van wet betreffende het statuut van het kanton van de Voer, waarover de Raad van State advies heeft uitgebracht;

Overwegende dat de op 18 juli 1966 gecoördineerde wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken een administratief arrondissement hebben opgericht, genoemd "Brussel-Hoofdstad" (artikel 6), dat een van de vier taalgebieden vormt (artikel 2); dat, in afdeling III van hoofdstuk III, dat betrekking heeft op het gebruik van de talen in de plaatselijke diensten, de gecoördineerde wetten de bijzondere regelen bepalen die van toepassing zijn op de plaatselijke diensten van Brussel-Hoofdstad (artikelen 17 tot 22); dat de memorie van toelichting bij het ontwerp, dat de wet van 2 augustus 1963 is geworden, de noodzakelijkheid van zodanige voorschriften toelicht als volgt: "Als hoofdstad en zetel van de centrale diensten moet Brussel de schakel zijn die Vlaanderen met Wallonië verbindt; zij moet openstaan voor de twee beschavingen. Zij zal die bevoorrechte positie enkel kunnen behouden indien zij bereid is de nodige inspanning te doen opdat de twee taalgemeenschappen er harmonisch kunnen leven op een voet

van volstreekte gelijkheid, zoals de Regering in haar verklaring van 2 mei 1961 heeft onderstreept" (Doc. 331/1, blz. 5) ; dat, ter inleiding van het debat in de Kamer, de Eerste Minister de bedoeling in herinnering bracht, die in de regeringsverklaring was uitgedrukt en die erop was gericht alles in het werk te stellen opdat de hoofdstad werkelijk zou zijn "le lieu de rencontre, sur la base d'une complète égalité, entre les citoyens d'expression française et les citoyens d'expression néerlandaise" (Handelingen Kamer, 27 juni 1963, blz. 5) ; dat deze redenen om voor Brussel-Hoofdstad speciale regelen voor te schrijven herhaaldelijk in de loop van de parlementaire voorbereiding van de wet van 2 augustus 1963 werden bevestigd (Kamer 1961-1962, doc. 331/27, blz. 18 — Verklaring van de verslaggever senator de Stexhe, Handel. Senaat, zitting van 23 juli 1963, blz. 1473) ;

Overwegende dat deze speciale regelen doelen op het gebruik van de talen in de binnendiensten of in de betrekkingen met andere diensten (artikel 17), op het gebruik van de talen voor de berichten, mededelingen en formulieren die voor het publiek bestemd zijn (artikel 18), op de taal gebruikt door particulieren en door de administratie in hun onderlinge betrekkingen (artikel 19), op de taal waarin de akten die particulieren betreffen moeten gesteld zijn (artikel 20), op de talenkennis die van de ambtenaren wordt vereist en op de verhouding die moet worden nagekomen tussen de twee taalgroepen bij werving of bevordering van de ambtenaren (artikel 21), alsmede op het taalstelsel van de instellingen waarvan de culturele activiteit een enkele taalgroep interesseert (artikel 22) ;

Overwegende dat geen enkel van deze artikelen uitdrukkelijk tot onderwerp heeft de organisatie zelf van de plaatselijke diensten van Brussel-Hoofdstad, terwijl de bepalingen van de gecoördineerde wetten met betrekking tot verscheidene andere diensten, tot welke het publiek zich in twee talen kan wenden, uitdrukkelijk voorschrijven dat de administratieve overheden de diensten zó organiseren dat het publiek zich zonder moeite van de twee talen kan bedienen (artikel 15, § 3 — artikel 29, lid 2 — artikel 31 — artikel 38, § 3 — artikel 45) ;

Overwegende evenwel dat artikel 21, § 5, bepaalt : "Onverminderd voorgaande bepalingen kan niemand benoemd of bevorderd worden tot een ambt of betrekking, waarvan de titularis omgang heeft met het publiek, indien hij er niet mondeling van laat blijken door een aanvullend examengedeelte of door een bijzonder examen, dat hij een aan de aard van de waar te nemen functie aangepaste voldoende of elementaire kennis bezit van de tweede taal" ; dat uit deze paragraaf volgt dat de ambtenaar niet alleen, alvorens te zijn benoemd, moet geslaagd zijn voor het examen over de elementaire kennis van de tweede taal voorgeschreven door artikel 21, § 2, maar dat hij bovendien, om een bediening of een functie te kunnen bekleden waardoor hij in betrekking komt met het publiek, voor een bijkomende proef of een speciaal examen over de mondelinge praktijk van de tweede taal zou moeten slagen ;

Overwegende dat § 5 van artikel 21, samengelezen met § 2 van hetzelfde artikel, enkel zin kan hebben in een stelsel waarin elke geadmistreerde zich tot elk personeelslid zowel in het Nederlands als in het Frans

kan wenden ; dat zulke interpretatie — de enige die redelijkerwijze aan deze paragraaf kan worden gegeven — door de parlementaire voorbereiding van de wet van 2 augustus 1963 wordt bevestigd ; dat de memorie van toelichting van het ontwerp stelt wat volgt : "Zij (de door de Regering uiteengezette formule) vermijdt onoverkomelijke moeilijkheden in de politiediensten, en nutteloze maatregelen bijvoorbeeld in de loketdiensten, waar de eentaligheid slecht overeen te brengen is met een afdoende bediening van het publiek dat zich wendt tot het loket waar het meent het spoedigste bediend te zullen worden. De voorgestelde regeling biedt ten slotte het groot voordeel de betrekkingen niet te vermenigvuldigen, wat op het gebied van de openbare financiën van het hoogste blang is" (Kamer 1961-1962, Doc. 331/1, blz. 6 — passus overgenomen in het verslag van volksvertegenwoordiger Saint-Remy, doc. 331/27, blz. 31) ; dat, naar de minister van Binnenlandse Zaken betoogde, het behoud van de tweetaligheid van de personeelsleden van de plaatselijke diensten van Brussel-Hoofdstad het mogelijk moest maken het gebruik van het personeel aan wie is opgedragen met de particulieren in contact te komen — opdracht welke enkel door tweetaligen kan worden vervuld — te rationaliseren en zodoende te vermijden dat taalrollen of -kaders in functie van de omvang van de zaken zouden worden vastgesteld (Kamer, zitting van 9 juli 1963, Handel., blz. 5) ;

Overwegende dat uit de voorschriften van de gecoördineerde wetten, die betrekking hebben op het gebruik van de talen in het administratief arrondissement van Brussel-Hoofdstad, volgt dat de wetgever heeft gewild dat de plaatselijke diensten van Brussel-Hoofdstad op zodanige wijze zouden worden georganiseerd dat geen afbreuk wordt gedaan aan de vrijheid van de geadmistreerden om de taal van hun keuze te gebruiken in hun mondelinge betrekkingen met deze diensten ; dat bovendien uit artikel 21, § 5, van bedoelde gecoördineerde wetten voortvloeit dat de wetgever zelf, op impliciete maar stellige wijze, voor de organisatie van de plaatselijke diensten van Brussel-Hoofdstad waarvan de ambtenaren en bedienden met het publiek in contact komen, een verdeling van de diensten op grond van de taal die de geadmistreerden verkiezen te gebruiken, heeft uitgesloten ; dat de organisatie, door de gemeente Schaarbeek, van haar bevolkingsdiensten in onderscheiden loketten of "toonbanken", waarnaar worden verwezen, enerzijds de Franssprekenden, anderzijds de Nederlandssprekenden, — ongeacht dat zes van deze loketten voorbehouden zijn aan de verrichtingen in het Frans, terwijl één enkel loket geacht wordt te volstaan voor de verrichtingen in het Nederlands — onverenigbaar is met de wil van de wetgever, Nederlandssprekenden en Franssprekenden op een voet van volstreekte gelijkheid te behandelen ; dat de bestreden beslissingen derhalve met schending van de wet zijn genomen ;

Overwegende dat de door de tegenpartij ingebrachte argumenten neerkomen op feitelijke appreciaties en overwegingen en dan ook niet kunnen opwegen tegen de vaststelling van de onwettigheid van de betwiste regeling ; dat het de Raad van State niet toekomt ter zake uitspraak te doen over de wettigheid van een in de Regie van Telegrafie en Telefonie bestaande dienstregeling ; dat uit een advies door de Raad van State uitgebracht

over een ontwerp van wet, dat geen betrekking heeft op de plaatselijke diensten van Brussel-Hoofdstad, geen dienstige gevolgtrekkingen betreffende de interpretatie van de taalwetgeving in dit taalgebied kunnen worden gemaakt ;

Overwegende dat het beroep, in zover het de vernietiging nastreeft van "beslissingen, besluiten of instructies" die niet nader worden geïdentificeerd, bij gemis van voldoende nauwkeurigheid niet ontvankelijk is.

Besluit :

Artikel 1.

De door de gemeenteoverheid van Schaarbeek met ingang van 1 september 1971 voor de loketten 10 tot en met 16 van de bevolkingsdiensten van die gemeente ingevoerde regeling en de beslissing van 4 april 1975 waarbij het college van burgemeester en schepenen van Schaarbeek besloten heeft in die regeling geen enkele wijziging aan te brengen, worden vernietigd.

Het beroep wordt voor het overige verworpen.

Artikel 2.

De kosten, bepaald op zevenhonderd vijftig frank, komen ten laste van de tegenpartij.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

16e KAMER — 12 FEBRUARI 1974

Voorzitter : de h. Van der Haegen

Raadsheren : de hh. de Smedt (rapporteur) en Vossen

Advocaat-generaal : de h. J. Leytens

Advocaten : mrs. Carnoy en Hoschet

Cheque—Zonder dekking—Burgerlijke partijstelling—Schade.

De houder van een cheque zonder dekking kan het bedrag van de cheque als schadevergoeding eisen telkens als zijn prestatie de uitgifte van de cheque als enige, rechtstreekse en onmiddellijke oorzaak heeft ; is dit niet het geval, dan is zijn eis voor de strafrechter niet ontvankelijk.

De burgerlijke partij is evenwel gerechtigd de vergoeding te eisen van de kosten waartoe de uitgifte van de cheque aanleiding heeft gegeven ; aldus is de voor de protestakte gevorderde som gewettigd.

B. t/ de B.

Overwegende dat het hoger beroep van Gaston B. regelmatig is naar vorm en termijn ; dat het de zaak aanhangig heeft gemaakt enkel wat de burgerlijke belangen betreft ;

Overwegende dat de B. strafrechtelijk veroordeeld werd wegens de uitgifte op 30 augustus 1972 van een cheque zonder dekking voor een bedrag van 325.000 fr. ten voordele van toonder ; dat deze laatste ter zake de burgerlijke partij is geweest ;

Overwegende dat de burgerlijke partij de veroordeling van de B. vordert om haar te betalen, eensdeels de som

van 325.000 fr., bedrag van de cheque met de interesten, anderdeels de som van 632 fr. voor de kosten van de protestakte ;

Overwegende dat de benadeelde drager in principe gerechtigd is zich burgerlijke partij te stellen vóór de rechtbank waar de openbare vordering aanhangig werd gemaakt ;

Overwegende echter dat hij enkel gemachtigd is het bedrag te vorderen van de door het misdrijf geleden schade ; dat krachtens artikel 3 van de Wet van 17 april 1878, de schade waarvoor men zich burgerlijke partij stelt, inderdaad een strafbaar feit tot grondslag moet hebben ;

Overwegende dat hieruit volgt dat de houder van een cheque zonder dekking het bedrag van de cheque als schadevergoeding kan eisen, telkens wanneer zijn prestatie de uitgifte van de cheque als enige, rechtstreekse en onmiddellijke oorzaak heeft ; dat indien zulks niet het geval is, zijn eis niet-ontvankelijk is ;

Overwegende dat ten deze de burgerlijke partij wel gerechtigd is de vergoeding te eisen van de onkosten waartoe de uitgifte van de cheque aanleiding heeft gegeven ; dat de aldus voor de protestakte gevorderde som van 632 fr. gewettigd is, en terecht door de eerste rechter toegewezen werd ;

Overwegende dat het uitgeven door veroordeelde van de cheque zonder dekking, aan de burgerlijke partij voor het overige geen schade heeft veroorzaakt ten belope van het bedrag van deze waardeloze titel, te weten 325.000 fr. ;

Dat het ontbreken van oorzakelijk verband tussen het plegen van het kwestieuze wanbedrijf en de beweerdde schade duidelijk volgt uit de vaststelling dat, bij onthouding van dit misdrijf door veroordeelde, de burgerlijke partij evenmin het bedrag van 325.000 fr. ontvangen zou hebben, m.a.w. dan ook de beweerdde schade zou hebben geleden ; dat de aanspraak van de burgerlijke partij op het bedrag van 325.000 fr., in werkelijkheid steunt op een overeenkomst tussen de burgerlijke partij en zekere De S. Yvonne ; dat in dit opzicht de eis van de burgerlijke partij van louter burgerlijke aard is, zonder enig oorzakelijk verband met het aan veroordeelde te last gelegde misdrijf, en diensengevolge aan de bevoegdheid van de strafrechter ontsnapt ;

Overwegende dat, de benadeelde drager aldus enkel gerechtigd zijnde het bedrag zelf van de niet-betaalde cheque te eisen indien deze laatste uitgeschreven werd als tegenwaarde van een vergezellende prestatie, of wanneer deze prestatie, het bekomen van de titel ondergeschikt, het afleveren dezer laatste heeft gevolgd, hij integendeel geen dergelijke terugbetaling kan vorderen wanneer de cheque tot betaling moest dienen van een vroeger uitgevoerde prestatie (zie in dit verband, o.m. Fredericq, *Traité*, IX, nr. 270, pp. 486-487 ; Hof Gent, 2 april 1947, R.W., 1946-47, 1009-1014) ;

Overwegende dat het vonnis derhalve te bevestigen is ;

(...)

NOOT—1. In dezelfde zin : Corr. Antwerpen, 24 januari 1934, R.W., 1933-34, 459 ; Cass. fr., 12 december 1936, D.H., 1937, 53 ; Cass. fr., 7 mei 1937, D.H., 1938, Somm. 5 ; Hof Brussel, 26 juni 1975, J.T., 1975, 507 ; DROUETS, *La provision en matière de chèque*, p. 285 ; R.P.D.B., Tw. *Chèque*, nrs. 124-125 ; HAMEL, *Banque et opérations de banque*,

p. 774; FREDERICQ, *Traité*, IX, p. 487; GHYSEN, *Le chèque*, nr. 166; G. SCHUIND, *Droit criminel*, 3e éd., I, 340. Kosten van protest, inningskosten, morele schade e.d. die rechtstreeks voortspruiten uit het misdrijf komen wel in aanmerking voor de toekenning van schadevergoeding aan de burgerlijke partij.

2. Wanneer de door de burgerlijke partij gedane leveringen niet geschied zouden zijn zonder de afgifte van de cheques, bestaat er een rechtstreeks oorzakelijk verband tussen de schade en de uitgifte van de cheques zonder dekking en dan moet het bedrag van de cheques toegekend worden als schadevergoeding aan de burgerlijke partij (Hof Brussel, 15e kamer, 2 juni 1971, inzake H. S.).

A. Vandeplas

HOF VAN BEROEP TE GENT

3e KAMER — 8 JUNI 1973

Voorzitter : de h. Van Mallegheem

Raadsheren : de hh. Verhegge en Dujardin (rapporteur)

Advocaat-generaal : de h. Bonte

Advocaat : mr. De Clercq

1. Strafvordering—Vonnis van verdaging—Hoger beroep van het openbaar ministerie—Ontvankelijkheid—Evocatie—2. Stedebouw en ruimtelijke ordening—Herstel van de plaats—Vordering van gemachtigde ambtenaar.

1. *Beklaagde heeft zonder voorafgaande vergunning in een beschermde landbouwzone een hoeve tot een landhuis verbouwd. Op zijn hoger beroep tegen de aanvankelijke weigering van de gemeente werd hem een vergunning verleend door de bestendige deputatie, wier beslissing evenwel door de Koning vernietigd werd. Terugkomend op haar eerste besluit heeft de gemeente thans een aanvraag gedaan om de bouwzone uit te breiden. De eerste rechter heeft gemeend de uitspraak te moeten verdagen totdat een definitieve regeling wordt getroffen met betrekking tot de aanvraag van de gemeente.*

Het hoger beroep van het openbaar ministerie tegen deze beslissing is onvankelijk.

Nu de zaak in staat van wijzen is, doet het hof, met toepassing van art. 215 Sv., bij evocatie uitspraak ten gronde zowel op penaal als op civielrechtelijk gebied, niettegenstaande de burgerlijke partij zelf geen hoger beroep heeft ingesteld.

2. *Krachtens art. 65 Stedebouwwet heeft de gemachtigde ambtenaar het recht het herstel van de plaats in de vorige staat te vorderen, indien het schepencollege zijn voorstel om als vorm van herstel de meerwaarde te doen betalen heeft afgewezen.*

Gemeente Parike t/ W.

Overwegende dat de beklaagde, hoewel behoorlijk gedagvaard, ter terechtzitting niet is verschenen en derhalve verstek liet gaan;

Overwegende dat tijdig en in rechtsgeldige vorm hoger beroep werd ingesteld door het openbaar ministerie;

Overwegende dat door de gegevens van de strafzaak vaststaat dat beklaagde vanaf juni 1968 aan een vervallen hofstede te Parike verbouwingswerken heeft uitgevoerd, en een nieuw bijgebouw heeft laten optrekken,

zonder de vereiste voorafgaande vergunning; dat hij tevens tot op heden deze werken wederrechtelijk in stand heeft gehouden;

Overwegende dat beklaagde alle middelen heeft trachten uit te putten om aan de toepassing van de wet te ontsnappen;

dat hij tegen een weigeringsbesluit van 4 december 1970 van het schepencollege van Parike, in hoger beroep is gekomen; dat hierop de bestendige deputatie bij beslissing van 25 februari 1971 bouwvergunning verleende; dat echter het hoger beroep bij de Koning, ingesteld door de gemachtigde ambtenaar tegen deze beslissing van de bestendige deputatie ingewilligd werd bij Koninklijk Besluit van 31 januari 1972; dat dientengevolge de beslissing van de bestendige deputatie vernietigd werd, om de essentiële redenen dat de verbouwde woning gelegen is in een "beschermde landbouwzone", waar "enkel constructies in verband met de landbouw, tuinbouw en veeteelt kunnen worden toegelaten" en dat "de beslissing van de bestendige deputatie het algemeen belang schaadt, en in strijd is met een degelijk beleid inzake ruimtelijke ordening en stedebouw";

Overwegende dat het schepencollege van Parike thans op haar weigeringsbesluit van 4 december 1970 poogt terug te keren, door een aanvraag in te dienen ertoe strekkende "de bouwzone uit te breiden tot aan de waterloop", dit met de klaarblijkelijke bedoeling de door beklaagde wederrechtelijke opgerichte bouwwerken in deze nieuwe voorgestelde zone gesitueerd te zien worden;

Overwegende dat de eerste rechter van oordeel was de uitspraak te moeten verdagen "tot wanneer er een definitieve regeling wordt getroffen aangaande het voorstel van de gemeente Parike, de bouwzone uit te breiden tot aan de waterloop";

Overwegende dat, zoals reeds hierboven is aangeduid, al de wettelijke rechtsmiddelen werden aangewend en uitgeput zodat het Hof ten overstaan van de strafbare bewezen feiten in hoofde van beklaagde, zich niet verder heeft in te laten met nieuwe dilatoire pogingen van de gemeenteverheid van Parike om te trachten beklaagde te doen ontsnappen aan de toepassing van de wet;

Overwegende dat het hoger beroep van het openbaar ministerie onvankelijk en tevens gegrond is;

Overwegende dat de gemachtigde ambtenaar — krachtens art. 65, § 1, a, van de Wet van 29 maart 1962 (gewijzigd door art. 21 van de Wet van 22 december 1970) bevoegd om afzonderlijk op te treden — bij brief van 31 augustus 1972 gericht aan de heer procureur des Konings uitdrukkelijk zijn vordering strekkende tot volledig herstel van de plaats in de vorige staat, indiende, zodat wettelijk gezien niet eens op een gebeurlijke nieuwe administratieve beslissing, wat de wijze van herstel betreft, gewacht diende te worden;

dat inderdaad op 4 juli 1972 de gemachtigde ambtenaar zijn eerste voorstel, als vorm van herstel, tot betaling van een meerwaarde van 343.000 frank door het schepencollege van Parike zag afgewezen, bij beslissing van dit college op 13 juli 1972;

Overwegende dat de zaak in staat van wijzen is, en het Hof, met toepassing van artikel 215 Sv., bij evocatie, uitspraak ten gronde kan doen, zowel op penaal als

op civielrechtelijk gebied, niettegenstaande de burgerlijke partij tegen het aangevochten vonnis zelf geen hoger beroep heeft ingesteld ;

Om die redenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak ten aanzien van de burgerlijke partij, doch bij verstek ten aanzien van beklaagde, (...)

Ontvangt het hoger beroep en erover uitspraak doen-
de : Verklaart het hoger beroep gegrond ;

Doet het aangevochten vonnis teniet in al zijn beschik-
kingen, en, bij evocatie, wijzende ten gronde :

Verklaart het aan beklaagde W. André ten laste ge-
legde feit bewezen en veroordeelt hem uit dien hoofde
tot een geldboete van vijftig frank, (...)

Beveelt dat de plaats binnen de zes maanden, vanaf
de datum waarop dit arrest in kracht van gewijsde zal
gegaan zijn, in haar vorige staat zal worden hersteld ;

Zegt dat, ingeval de plaats binnen de gestelde termijn
niet in de vorige staat wordt hersteld, de gemachtigde
ambtenaar van ambtswege in de uitvoering ervan kan
voorzien op kosten van de betrokkene, overeenkomstig
art. 65, § 2, van de Wet van 29 maart 1962, zoals het
gewijzigd en aangevuld werd door art. 21, § 2, van de
Wet van 22 december 1970.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

6e KAMER — 18 MAART 1976

Voorzitter-rapporteur : de h. E. Ceulemans

Raadsheren : de h. R. Vanderhoeft en L. Raymaekers

Advocaat-generaal : de h. J. Kuyt

Advocaten : mrs. De Leebeeck, Desmet en Verhaaren

**Verkeer—Bloedafneming—Toestemming van betrok-
kene.**

*Blijkens art. 4bis van de Wet van 1 april 1899, gecoör-
dineerd bij Koninklijk Besluit van 16 maart 1968, is de
regelmaticheid van de bloedafneming niet afhankelijk ge-
steld van de toestemming van de betrokkene, maar al-
leen van de afwezigheid van diens weigering.*

*Wanneer de betrokkene in de kliniek in een zo diepe
slaap gedompeld was dat hij zelfs bij de prik van de
naald niet ontwaakte tijdens de bloedafneming, is de
aldus verrichte bloedafneming alsook de daarop volgen-
de ontleding op regelmatige wijze gedaan, nu niets laat
veronderstellen dat de betrokkene in wakende toestand
de bloedstaalneming zou geweigerd hebben en hij ook
achteraf niet beweerd heeft dat hij, op het ogenblik van
de bloedproef, een wettige reden van weigering zou ge-
had hebben.*

Op de W. t/ P. en General Accident

(...)

Overwegende dat de regelmatigheid van de bloed-
staalneming, voorzien door artikel 4bis van de Wet van

1 april 1899, gecoördineerd bij Koninklijk Besluit van
16 maart 1968, niet afhankelijk gesteld is van de toe-
stemming van de betrokkene maar alleen van de afwe-
zigheid van diens weigering ;

Overwegende dat beklaagde in de kliniek in een zo
diepe slaap gedompeld was dat hij zelfs bij de prik van
de naald niet ontwaakte ; dat de verbalisanten weliswaar
niet vermelden dat pogingen gedaan werden om hem te
wekken, wat gezien de zo pas ondergane schok van de
aanrijding af te raden geweest kan zijn ;

Overwegende dat echter niets laat veronderstellen dat
beklaagde, in wakende toestand, de bloedstaalneming ge-
weigerd zou hebben ;

Overwegende dat hij niet beweert dat hij, op het
ogenblik van de bloedstaalneming, een wettig motief van
weigering zou hebben gehad ;

Overwegende dat de aldus verrichte bloedstaalneming
alsook de daarop volgende ontleding derhalve op regel-
matige wijze gedaan werden (Cass., 5 april 1965, *Pas.*,
1965, I, 836) ;

Overwegende dat beklaagde ter zitting van het Hof
eerlijk verklaarde dat hij op het ogenblik van de feiten
dronken was ;

(...)

NOOT—De bloedafneming bij dronken bestuurders

1. Ingeval de ademtest niet kan worden verricht en de
vermoedelijke dader van een verkeersongeval of de persoon
die het mede heeft kunnen veroorzaken, tekens van dron-
kenschap of van alcoholintoxicatie vertoont, moet hij door
de in art. 59, § 1, van het Koninklijk Besluit van 16 maart
1968 betreffende de politie over het wegverkeer bedoelde
opsporingsambtenaren verplicht worden een bloedmonster te
laten nemen door een daartoe opgevorderde geneesheer.

2. De omstandigheid dat de betrokkene op het ogenblik
waarop de geneesheer de bloedproef gaat verrichten, buiten
staat zou zijn om zijn weigering kenbaar te maken schept
geen vermoeden van weigering (Cass., 6 januari 1964, *Pas.*,
1964, I, 472 ; Cass., 11 februari 1964, *Pas.*, 1964, I, 621). De
rechtsgeldigheid van de bloedafneming is trouwens niet af-
hankelijk van de toestemming van de persoon van wie het
bloedmonster genomen wordt, maar alleen van de afwezig-
heid van diens weigering (Cass., 8 juni 1964, *Pas.*, 1964, I,
1075 ; Cass., 5 april 1965, *Pas.*, 1965, I, 836).

3. Wanneer de betrokkene zich geen rekenschap kan ge-
ven van de bloedafneming, wanneer hij zijn weigering niet
tot uiting kan brengen, wanneer hij bewusteloos is of zoals
in het onderhavige geval gewoonweg zijn natuurlijke roes
uitslaapt, dan is deze omstandigheid geen reden om af te
zien van de bloedafneming. De persoon die ze buiten zijn
wil ondergaan heeft, behoudt evenwel het recht het bewijs
te leveren dat hij op het ogenblik van de bloedproef een
wettige weigeringsgrond had : indien hij erin slaagt zulks te
bewijzen, dan moet de rechter de ontleding van het afge-
nomen bloed uit de elementen van zijn overtuiging verwij-
deren (Cass., 10 december 1968, *R.W.*, 1969-70, 39).

4. De bloedafneming die zonder voorafgaand akkoord en
zelfs buiten het weten van de betrokkene wordt verricht, is
niet in strijd met de bepalingen van het Verdrag tot be-
scherming van de rechten van de mens en de fundamentele
vrijheden ondertekend te Rome op 4 november 1950. Noch
de geest, noch de letter van dit verdrag verzet zich tegen een
bloedafneming ter bepaling van het alcoholgehalte van het
bloed van autovoerders die betrokken zijn in een verkeers-
ongeval (Hof Luxemburg, 5 mei 1975, *Pas. lux.*, 1975, 182).
De bloedafneming brengt trouwens de fysieke integriteit van
de menselijke persoon niet méér in gevaar dan een inenting
tegen pokken of polio.

A. Vandeplas

ARBEIDSHOF TE GENT

1e KAMER — 15 JANUARI 1976

Voorzitter : de h. De Sutter

Eerste advocaat-generaal : de h. Vermeersch

Advocaten : mrs. D'Hooghe en Heyvaert

Arbeidsongeval—Plotselinge gebeurtenis—Begrip—Infarct—Voorafbestaande deficiënte gezondheidstoestand.

Het overlijden ten gevolge van een infarct van een ploegbaas die rond middernacht de warme werkplaats verlaat om binnen de omheining van de werkplaats een vermeende dief te zoeken, deze aantreft en op de binnenplaats van de fabriek en op weg om zijn overste telefonisch te verwittigen sterft, moet geacht worden te zijn veroorzaakt door een plotselinge gebeurtenis in de zin van artikel 9 van de Arbeidsongevallenwet.

Het is in rechte zonder belang dat het slachtoffer in behandeling was wegens perifere stoornissen van de bloedsomloop, daar het voldoende is dat het ongeval de dood heeft beïnvloed, vergemakkelijkt of verhaast.

N.V. Phoenix Continental t/ A. en V.G.

Overwegende dat de vordering ertoe strekte verweester, thans appellante, te doen veroordelen tot het betalen van de wettelijke vergoedingen verschuldigd krachtens de Arbeidsongevallenwet, aan de eisers, in hun respectieve hoedanigheid van overlevende echtgenote en kind, wegens het overlijden van echtgenoot en vader, Van G. Omer, overleden te Dendermonde op 31 januari 1974 ;

Overwegende dat de eerste rechter gezegd heeft voor recht dat Van G. Omer, respectievelijk echtgenoot en vader van eisende partijen, op 31 januari 1974 overleden is ten gevolge van een arbeidsongeval, en verweester veroordeeld heeft tot uitbetaling van de wettelijke vergoedingen ingevolge de Arbeidsongevallenwet ;

Dat hij echter partijen uitnodigde nader te concluderen over het basisloon en hieromtrent de heropening van de debatten beval ;

Overwegende dat appellante tegen dit vonnis hoger beroep instelt en ontkent dat het overlijden van het slachtoffer een arbeidsongeval is ;

Dat appellante de motivering van de eerste rechter aanvecht welke enkel zou hebben verwezen naar een proces-verbaal van de inspectiedienst van het Fonds voor Arbeidsongevallen, maanden na de feiten opgesteld, terwijl hij hierbij de inhoud van het strafdossier miskend zou hebben ;

Overwegende dat als arbeidsongeval wordt aangemerkt elk ongeval dat een werknemer tijdens en door het feit van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst overkomt en dat een letsel veroorzaakt (artikel 7, lid 1, Arbeidsongevallenwet) ;

Overwegende dat partijen niet betwisten noch zouden kunnen betwisten dat het slachtoffer Van G. Omer op 31 januari 1974 tijdens zijn werkuren op de terreinen van de werkplaats en in verband met de uitoefening van zijn beroep overleed ;

Dat krachtens de Arbeidsongevallenwet van 10 april

1971, ter zake van toepassing, elk ongeval overkomen tijdens de uitvoering van de overeenkomst, behoudens tegenbewijs, geacht wordt te zijn overkomen door het feit van de uitvoering van die overeenkomst (artikel 7, lid 2, Arbeidsongevallenwet) ;

Dat in casu de gerechtigden enkel het bewijs dienen te leveren dat het overlijden veroorzaakt werd door een plotselinge gebeurtenis, d.w.z. van omstandigheden van die aard dat ze de dood veroorzaken ;

Overwegende dat het slachtoffer weliswaar in behandeling was wegens perifere stoornissen van de bloedsomloop, zonder nochtans last te hebben gehad van eigenlijke hartstoornissen ;

Dat echter de al dan niet deficiënte voorafbestaande gezondheidstoestand van het slachtoffer aan geïntimeerden niet het recht op vergoeding krachtens de Arbeidsongevallenwet ontnemt ;

Dat het voldoende is dat het ongeval de dood heeft beïnvloed, vergemakkelijkt of verhaast ;

Overwegende dat het bewijs van de omstandigheden welke de dood van het slachtoffer op 31 januari 1974 hebben veroorzaakt kan worden geleverd door alle midelen rechtens ;

Dat het derhalve kan geput worden uit alle onderzoeken verricht in verband met dit overlijden ;

Overwegende dat in casu twee processen-verbaal overgelegd worden : het eerste inhoudend een strafrechtelijk opsporingsonderzoek ingesteld op 31 januari 1974 door de politie te Dendermonde, en het tweede, het proces-verbaal van onderzoek op 6 juni 1974 opgesteld door de arbeidsinspecteur ;

Overwegende dat appellante het tweede onderzoek ten onrechte strijdig acht met het eerste, en er derhalve elke bewijskracht van betwist ;

Overwegende dat beide verslagen verschillende aspecten en omstandigheden onderzochten omdat ze beide voor verschillende doeleinden werden opgesteld ;

Dat het politieonderzoek aldus enkel tot doel had strafbare feiten op te sporen, terwijl het verslag opgesteld door de arbeidsinspecteur ter uitvoering van artikel 63 van de Arbeidsongevallenwet juist tot doel had na te gaan of de omstandigheden en de feiten al dan niet tot het bestaan van een arbeidsongeval moeten doen besluiten ;

Dat het tweede onderzoek uitdrukkelijk ten dien einde door de wetgever werd ingesteld en derhalve een even grote bewijskracht heeft ;

Dat beide onderzoeken, wat de algemene feiten betreft, trouwens niet tegenstrijdig zijn en aantonen dat het slachtoffer :

— op het ogenblik van de feiten en van zijn overlijden zijn taak van meestergast uitoefende ;

— door een arbeider verwittigd werd dat een persoon van diefstal verdacht, rond middernacht, binnen de omheining van de werkplaats werd opgemerkt ;

— de warme werkplaats verliet om in de koude nachtlucht opzoeken te doen ;

— een oud-arbeider aantrof, hem ervan verdacht koper te hebben weggenomen, diens wagen onderzocht en niet goed wetend wat hem te doen stond, zijn overste telefonisch ging waarschuwen ;

— dood aangetroffen werd op de binnenplaats op de weg naar het telefoontoestel, de toorts lamp nog in de hand ;

Overwegende dat deze vaststaande feiten, welke uit beide onderzoeksverslagen kunnen worden afgeleid, aantonen dat ten aanzien van Van G. Omer, als verantwoordelijke midden in de nacht, zich een ongewone gebeurtenis heeft voorgedaan van die aard dat ze een zekere opwinding veroorzaakt;

Dat het ook voor de hand ligt, dat de getroffen, eenmaal verwittigd, niet op zijn "dooie gemak" op zoek zal zijn gegaan naar de verdachte, doch wel zal hebben gelopen zoals vermeld in het verslag van de arbeidsinspectie;

Dat het feit dat het slachtoffer, geplaatst voor de aanwezigheid van de vermeende dief, niet wist wat hij juist moest doen en zijn overste onmiddellijk wou waarschuwen, bewijs levert van zijn opwinding en verwarring, en het geen belang heeft of deze opwinding uiterlijk zichtbaar was of niet;

Overwegende dat al deze omstandigheden, namelijk het ongewoon voorval, de nachtelijke koude en de zekere opwinding waarvan het slachtoffer door zijn handelwijze alleen reeds blijk gaf, ongetwijfeld op zijn gestel heeft ingewerkt en de dood in de nacht van 31 januari 1974 heeft veroorzaakt;

Dat, nu de gerechtigden én de letsels én de plotse-linge gebeurtenissen in rechte hebben aangewezen, het letsel vermoed wordt door een ongeval te zijn veroorzaakt (artikel 9 van de Arbeidsongevallenwet);

Dat de Arbeidsongevallenwet derhalve van toepassing is en de eis gegrond voorkomt;

(...)

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE OUDENAARDE

31 MAART 1976

Voorzitter : de h. Heyvaert

Rechters : de hh. Janssens de Varebeke en Moreels

Openbaar ministerie : de h. Sebrechts

Advocaat : mr. Van Honselbrouck loco Vandelacluze

Bevoegdheid—Handelshuur—Verhuurder en huurder beiden handelaar—Hoger beroep tegen vonnis van de vrederechter—Bij rechtbank van koophandel.

Hoger beroep is ingesteld tegen een vonnis van de vrederechter, die met toepassing van art. 591 Ger.W. kennis heeft genomen van een geschil betreffende een handelshuur die tussen kooplieden was gesloten.

Elke verbintenis van kooplieden, ook wanneer ze op onroerende goederen slaat, wordt door de wet als een daad van koophandel aangemerkt, tenzij bewezen is dat ze een oorzaak heeft die vreemd is aan de koophandel. De inhuurneming van een herberg heeft geen aan de koophandel vreemde oorzaak. Met toepassing van art. 577, lid 2, Ger.W. is de rechtbank van koophandel ratione materiae bevoegd om van het hoger beroep kennis te nemen.

G. t/ Biercentrale R.

Uit hoofde van contractbreuk als huurders van het

café "Picnic" — werden Leon C. en Suzanne L. in opdracht van de P.V.B.A. Biercentrale R. gedagvaard voor het Vrederecht te Zottegem, ten einde de huurverbrekking te horen uitspreken, met verplichting het pand ter beschikking van eiseres te stellen en machtiging tot uitdrijving; veroordeling tot betaling van: de huursommen van november 1973 tot maart 1974, zijnde 62.500 fr.; een bezettingsvergoeding van 12.500 fr. per maand vanaf 1 april 1976 tot de dag van verlating van het pand; een wederhuringsvergoeding van 75.000 fr.; het saldo van de facturen van 17 december 1973, zijnde 5.114 fr. voor levering van dranken; de gerechtelijke interesten en de proceskosten;

Na de neerlegging van de conclusie voor de verweerders en van een tweede conclusie voor eiseres en daarna voor de verweerders heeft de vrederechter op 13 november 1975 vonnis verleend.

Bij verzoekschrift van 12 december 1975 ter griffie van de Rechtbank van Koophandel te Oudenaarde neergelegd, heeft de eerste verweerder hoger beroep ingesteld.

De geïntimeerde heeft bij conclusie de exceptie van onbevoegdheid ratione materiae van de Rechtbank van Koophandel te Oudenaarde, zitting houdende in hoger beroep, aangevoerd en de burgerlijke rechtbank als de bevoegde rechtsmacht aangewezen, waarop appellant bij besluiten de verwijzing naar de arrondissementsrechtbank gevraagd heeft, welk verzoek bij melding op het zittingsblad van 2 maart 1976 ingewilligd werd.

Het standpunt van de geïntimeerde is dat de geschillen betreffende de verhuring van onroerende goederen en de wederzijdse verplichtingen als verhuurder en als huurder, een burgerrechtelijk karakter vertonen, zodat zij ratione materiae niet tot de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel behoren.

De arrondissementsrechtbank kan zich echter bij dit standpunt niet aansluiten.

De vordering steunt immers op een door de eiser in hoger beroep betwist contract van huur van een pand waarin hij een herberg houdt.

Welnu, elke verbintenis van kooplieden, ook wanneer ze op onroerende goederen slaat, wordt door de wet als een daad van koophandel aangemerkt, tenzij bewezen is dat ze een oorzaak heeft die vreemd is aan de koophandel (art. 2, Wetboek van Koophandel).

Ten deze heeft de inhuurneming van een herberg geen aan de koophandel vreemde oorzaak, evenmin als de bestelling van dranken voor de herbergexploitatie.

Waar ingevolge de bepalingen van artikel 591 van het Gerechtelijk Wetboek, de Vrederechter ongeacht het bedrag van de vordering kennis neemt van geschillen betreffende de verhuring van onroerende goederen en van de samenhangende vorderingen die ontstaan uit de verhuring van een handelszaak, wordt, ingevolge de bepalingen van artikel 577, 2e lid, van het Gerechtelijk Wetboek, het hoger beroep tegen de beslissingen door de vrederechter in eerste aanleg gewezen inzake geschillen tussen kooplieden betreffende de handelingen die de wet als daden van koophandel aanmerkt, gebracht voor de rechtbank van koophandel.

Ten deze zijn alle wettelijke voorwaarden vervuld: het gaat om een geschil tussen kooplieden betreffende handelingen die de wet als daden van koophandel aan-

merkt. De rechtbank van koophandel is derhalve ratione materiae bevoegd om van het hoger beroep kennis te nemen.

Ingevolge de bepalingen van artikel 4, 16, van het Bijvoegsel van het Gerechtelijk Wetboek, is de Rechtbank van Koophandel te Oudenaarde ratione loci bevoegd.

Op die gronden,

de Arrondissementsrechtbank,

Gehoord de heer E. Sebrechts, eerste substituut-procureur des Konings, die tijdens de openbare terechtzitting van 24 maart 1976 schriftelijk en overeenstemmend advies heeft uitgebracht; Zegt dat de Rechtbank van Koophandel te Oudenaarde bevoegd is om van het geschil kennis te nemen en verwijst dienvolgens de zaak naar die rechtbank.

NOOT— Op te merken is dat een voorwaarde voor de toepassing van art. 577, lid 2, Ger.W. is, dat het om een geschil "tussen kooplieden" gaat (A. FETWEIS, *Bevoegdheid*, nr. 308; Arrond. Brussel, 8 januari 1973, J.T., 1973, 98). Daaruit volgt dat, ook als men met de rechtspraak van bovenstaand vonnis instemt, de rechtbank van eerste aanleg bevoegd is om van het hoger beroep kennis te nemen in het geval dat de verhuurder geen handelaar is.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE DENDERMONDE

3e KAMER — 16 FEBRUARI 1976

Voorzitter: de h. Degraeve

Advocaten: mrs. Vermeir loco De Ridder en Moens

1. Bevoegdheid—Beding van bevoegdheidstoewijzing—Geschil betreffende accessorium—2. Openbare orde en goede zeden—Kansspelen—Verboden apparaten—Verkoop tussen handelaars.

1. De koper is niet alleen tot de betaling van de prijs, maar, behoudens andersluidend beding, ook tot de kosten van het contract gehouden. De verkoopsvoorwaarden krachtens welke een rechtbank als bevoegd in geval van geschil wordt aangewezen, blijven ook nadat de prijs betaald is, toepasselijk op het geval dat de verkoper betaling eist van de overdrachtbelasting die hij op de facturen heeft moeten kwijten.

2. Als een overeenkomst door een ongeoorloofde oorzaak is aangetast, kan ook aan de vordering die een accessorium van die overeenkomst tot voorwerp heeft, geen gevolg worden gegeven.

De exploitatie van sommige speelapparaten, die thans door de Wet van 22 november 1975 verboden is, werd reeds vóór de inwerkingtreding van deze wet als strijdig met de goede zeden en de openbare orde beschouwd. Nu het ten deze tussen twee handelaars in speelapparaten de verkoop en levering betreft van verboden apparaten die voor exploitatie in herbergen bestemd waren, kan de rechter geen gevolg geven aan de door de verkoper tegen de koper ingestelde eis tot betaling van overdrachtbelasting die de verkoper voor in 1972 verkochte apparaten heeft moeten kwijten.

P.V.B.A. M. t/ T.

Overwegende dat de vordering ertoe strekt verweerder te doen veroordelen tot betaling van 258.333 frank voor door eiseres betaalde bijkomende taksen op automatische speeltoestellen, meer bepaald geldautomaten (lees: Jackpots), die voordien reeds aan verweerder verkocht en gefactureerd waren (cf. facturen van 22 maart en 30 juni 1972);

Dat verweerder allereerst opmerkt dat onderhavige vordering niet geput wordt uit die reeds gekweten facturen, doch ten deze enkel de terugbetaling van taksen tot voorwerp heeft waartoe eiseres, zelfs na de verkoop, fiscaal gehouden was;

Dat volgens verweerder slechts de rechter van zijn woonplaats ratione loci bevoegd zou zijn en geenszins het volgens eiseres factuurvoorwaarden, in geval van geschil, contractueel bedongen forum, ten deze onderhavige rechtbank;

Dat deze zienswijze evenwel niet kan worden gedeeld;

Dat de koper immers niet alleen gehouden is tot de betaling van de overeengekomen prijs, doch ook, behoudens andersluidend beding, tot alle kosten van het contract (arg. art. 1595 B.W.) die het voorwerp van de factuur uitmaken; dat in die kosten de fiscale lasten, zegelrechten, eventueel registratierechten begrepen zijn (cfr. Cass. fr. 22 april 1856, S., 1856, I, 844) en zelfs, in geval van verschoonbare dwaling of onoverwinnelijke onwetendheid, bijkomende taksen en/of boeten die de verkoper, voor zover hij persoonlijk geen fout beging, aan het Beheer van Financiën heeft dienen te betalen (cfr. Kh. Brussel, 18 maart 1959, J.T., 1959, 978; J. Limpens, *La vente en droit belge*, nr. 176 in fine);

Dat bezwaarlijk ontkend kan worden dat de thans gevorderde bedragen een accessorium uitmaken van de vroegere facturen van 22 maart en 30 juni 1972 waarmede ze, in samenhang met het voorwerp (een reeks Jackpots) van de ten deze ontstane verkoop en levering, één geheel vormen;

Dat derhalve de verkoopsvoorwaarden van eiseres toepasselijk blijven en hieruit volgt dat onderhavig forum ratione loci wel degelijk bevoegd is;

Overwegende evenwel dat het duidelijk is dat de hele overeenkomst van het begin af aangetast was door een ongeoorloofde oorzaak zodat aan het hiermede verband houdend accessorium, voorwerp van onderhavige vordering, om dezelfde redenen geen gevolg kan worden verleend;

Dat het ten deze immers, tussen twee handelaars in speelautomaten, de verkoop en levering betrof van een reeks "jackpots", bestemd voor verdere inrichting en exploitatie in herbergen;

Dat iedereen weet dat die toestellen, meer bepaald geldautomaten, genoemd Bell-fruit of Jack-pot (cf. Hof Brussel, 6 april 1971, J.T., 1971, 698) typische kansspelen zijn waarop de behendigheid, vaardigheid of de schranderheid van de speler hoegenaamd geen vat heeft;

Dat insgelijks algemeen bekend is dat die kansspelen geenszins als eenvoudige, geoorloofde ontspanningsspele te beschouwen zijn, doch daarentegen de op speculatie en tot grote winst gemakkelijk te verleiden speler tot vaak roekeloze uitgaven aanzetten en uiteindelijk, in bepaalde kringen, tot een maatschappelijke gesel uitgegroeid zijn zodat de wetgever, onder druk van de open-

bare opinie, zij het ook na lange voorafgaande besprekingen (cfr. wetsontwerp van 18 april 1970, memorie van toelichting, Sen., zitt. 22 april 1970, nr. 331, blz. 3), de exploitatie hiervan diende te verbieden (Wet van 22 november 1974 alsmede K.B. van 13 januari 1975);

Dat deze recente wetsbepalingen weliswaar geen terugwerkende kracht hebben, doch het geen twijfel laat dat de exploitatie van jackpots, uiteraard afhankelijk van voorafgaande verkoop en levering, onder toepassing viel van de toen bestaande strafwet (W. van 24 oktober 1902, aangevuld door de Wet van 19 april 1963), minstens op burgerrechtelijk gebied als dusdanig aangevoeld door de openbare opinie, als strijdig met de goede zeden en openbare orde bevonden werd;

Dat ongeacht een aanvankelijke verdraagzaamheid en een aarzelend optreden van de overheid, het in ieder geval niet betaamt welk gevolg ook te verlenen aan een contract dat op zichzelf immorele doeleinden nastreefde (cfr. G. Ripert, *La règle morale dans les obligations civiles*, 1949, blz. 49) en uit hoofde van een ongeoorloofde oorzaak aangaan werd (arg. art. 1131, laatste lid, en art. 1133 B.W.);

Dat de heffing van bepaalde taksen geen vermoeden schept van rechtmatigheid (cfr. Cass., 24 november 1924, *Pas.*, 1925, , 36; Hof Brussel, 21 maart 1968, *J.T.*, 1968, 329) en het toenmaals niet de taak was van de fiscus — hoe misleidend en aanstootgevend wellicht ook — het al of niet rechtmatig of geoorloofd karakter van bepaalde rechtshandelingen te onderzoeken (cfr. bij bespreking van de Wet van 28 augustus 1921, antwoord van minister Theunis: "que le fisc sortirait de son rôle s'il ... cherchait à faire la distinction des actes licites ou illicites, valables ou nuls", *Pasin.*, 1921, 606);

Overwegende dat het accessorium het lot volgt van de overeenkomst waarvan het deel uitmaakt;

Dat derhalve aan onderhavige vordering, wegens de hierboven op de overeenkomst toepasselijke beschouwingen, geen gevolg kan worden gegeven; dat in de gegeven omstandigheden, het ook geen zin heeft in te gaan op het verzoekschrift strekkende tot heropening van de debatten omtrent een *ten gronde* aangevoerd bewijsmiddel;

Om die redenen,

De Rechtbank,

Verklaart zich bevoegd *ratione loci*;

Verklaart de door eiseres aanhangig gemaakte vordering niet toelaatbaar;

Legt alle proceskosten te haren laste.

VREDEGERECHT TE BRASSCHAAT

19 NOVEMBER 1975

Rechter: de h. De Bièvre

Advocaten: mrs. Vroman en Mul loco Rombaut

Bevoegdheid—Vrederechter—Uitkering na echtscheiding—Vorderingen tot verhoging, vermindering of opheffing op grond van art. 301bis B.W.

Eiseres vordert op grond van art. 301bis B.W. de verhoging van de uitkering die haar in het kader van een echtscheidingsprocedure is toegekend.

Uit niets blijkt dat de Wet van 9 juli 1975 betreffende de uitkering na echtscheiding enige wijziging heeft aangebracht in het beginsel vervat in art. 591, 7°, Ger.W., volgens hetwelk de vrederechter, ongeacht het bedrag van de vordering, kennis neemt van alle geschillen betreffende uitkeringen tot onderhoud met uitsluiting evenwel van geschillen op grond van de artt. 340b, 762 en 763 B.W. en van die in verband met een rechtsvordering tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed waarover geen uitspraak is gevelld bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest.

G. t/ De B.

Overwegende dat de eis ertoe strekt, na echtscheiding, op grond van art. 301bis B.W., verhoging tot 20.000 fr. van een onderhoudsgeld te krijgen, in het kader der echtscheidingsprocedure vastgesteld op 12.500 fr.;

Overwegende dat verweerder onze onbevoegdheid *ratione materiae* inroept en beweert dat uitsluitend de rechtbank van eerste aanleg bevoegd is, omdat het bij de Wet van 9 juli 1975 gewijzigd art. 301 B.W. (indexering van onderhoudsuitkering na echtscheiding) enkel spreekt over "de rechtbank" en art. 301bis bepaalt: "Voor de vaststelling van het bedrag van de uitkering en voor de tenuitvoerlegging van het vonnis, waarbij deze uitkering is vastgesteld, kan de rechtbank gebruik maken van dezelfde bevoegdheden als bij art. 218 B.W. aan de vrederechter toegekend";

Dat volgens verweerder uit de tegenstelling in art. 301bis, tussen de woorden "rechtbank" en "vrederechter" duidelijk zou blijken dat uitsluitend de rechtbank van eerste aanleg bevoegd is, om uitkeringen, ook na echtscheiding, aan de levensduurte aan te passen;

Overwegende dat art. 591, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek voorschrijft dat, ongeacht het bedrag van de vordering, de vrederechter kennis neemt van alle geschillen betreffende uitkeringen tot onderhoud met uitsluiting evenwel van geschillen op grond van de artikelen 340b, 762 en 763 van het Burgerlijk Wetboek en van die in verband met een rechtsvordering tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed waarover geen einduitspraak is gevelld bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest;

Dat de wetgever, bij het uitvaardigen van het Gerechtelijke Wetboek, aldus uitdrukkelijk *alle* vragen tot onderhoudsuitkering aan de bevoegdheid van de vrederechter heeft willen toevertrouwen, ter uitzondering enkel van die van niet erkende natuurlijke, overspelige of in bloedschande geboren kinderen, *en* van die gesteld in verband met een scheidingsprocedure waarover geen uitspraak is gevelld, bij een *in kracht van gewijsde* gegaan vonnis of arrest;

Dat hieruit zonder twijfel volgt dat de vrederechter opnieuw bevoegd wordt nadat over de vordering tot echtscheiding definitief uitspraak is gedaan (Fettweis, nr. 255 e.v. en 258 e.v.);

Overwegende dat uit niets blijkt dat de wetgever van 1975 hier iets aan heeft willen veranderen; dat, door te zeggen dat de rechtbank gebruik kan maken van dezelfde bevoegdheden als die welke bij art. 218 B.W. aan

de vrederechter zijn toegekend, hij enkel op het oog had de tekst van het nieuwe artikel 301bis niet nodeloos langer te maken, welk procédé hij o.a. ook gebruikte in art. 1280, lid 5, Gerechtelijk Wetboek, waarin hij bepaalde dat de voorzitter der rechtbank, rechtsprekend in kort geding, tijdens de scheidingsprocedure, gebruik kan maken van dezelfde bevoegdheden als bij art. 218 B.W. aan de vrederechter zijn toegekend;

Overwegende dat, in casu, niet betwist wordt dat het vonnis waarbij de echtscheiding werd toegelaten ten laste van de echtgenoot evenals datgene waarbij zijn tegeneis werd afgewezen in kracht van gewijsde is getreden;

Om die redenen,

Verklaren ons bevoegd;

Alvorens ten gronde te oordelen, bevelen de heropeningen der debatten (...)

NOOT—Bevoegdheid van de vrederechter inzake uitkeringen na echtscheiding

Uit bovenstaand vonnis blijkt eens te meer duidelijk dat een schrijnend gebrek aan wetgevingstechniek leidt tot node-loze betwistingen.

De vrederechter heeft zich in casu *ratione materiae* bevoegd verklaard, op grond dat naar zijn oordeel de Wet van 9 juli 1975 betreffende de uitkering na echtscheiding (*Staatsblad*, 23 juli 1975, p. 9062) uitsluitend art. 301 B.W. vervangen, een art. 301bis B.W. ingevoegd en art. 1410, § 1, 1°, Ger.W. gewijzigd heeft, terwijl ze art. 591, 7°, Ger.W., waarin het rechtsbeginsel betreffende de bevoegdheid inzake uitkeringen tot onderhoud vastgesteld wordt, ongewijzigd liet (zie in die zin "Echtscheiding-Uitkering van art. 301 B.W.", R.W., 1975-76, 56; J.E., "La pension de l'art. 301 C.civ.", J.T., 1975, 503).

De vrederechter — en waarschijnlijk ook de betrokken partijen — hebben echter blijkbaar over het hoofd gezien dat in de Wet van 9 juli 1975 een addertje onder het gras schuilt.

Tijdens het voorbereidend parlementair werk werd immers veel aandacht besteed aan de aard van de uitkering na echtscheiding: heeft de bedoelde uitkering een vergoedings- en/of alimentatieaspect?

Terwijl in rechtspraak en rechtsleer algemeen aanvaard werd (zie Cass., 22 juni 1967, R.W., 1967-68, 243; E. VIEUJEAN, "La pension après divorce, créance d'ordre public, à la fois alimentaire et indemnitaire", R. Crit. J.B., 1969, 131; W. DELVA, *Personen- en familierecht*, II, 1972, p. 147 e.v.; F. RIGAUX, *Les personnes*, p. 552, nr. 2234 e.v.; J. DE GAVRE, "Le divorce et la séparation de corps", T.P.R., 1975, 222 e.v.) dat de in art. 301 B.W. bedoelde uitkering er tegelijkertijd toe strekte, enerzijds het nadeel te herstellen aan de onschuldige echtgenoot toegebracht door de opheffing van het gemeenschappelijk leven en, anderzijds, hem onderhoudsmiddelen te verschaffen, dank zij periodieke uitkeringen, blijkt uit de parlementaire werkzaamheden die geleid hebben tot de Wet van 9 juli 1975, dat de wetgever thans eerder het vergoedend karakter van de uitkering na echtscheiding wenst te beklemtonen (G. PUTZEYS en L. GOOVAERTS, "La loi du 9 juillet 1975 sur la pension après divorce", *Cah. Dr. Fam.*, 1975, nr. 3, p. 10; E. PORTEVIN en G. HIERNAX, *La pension après divorce*, 1975, p. 12).

Dit blijkt alvast uit de titel van de wet en de gewijzigde wetteksten die gewag maken van "uitkeringen na echtscheiding". Duidelijk worden in het gewijzigd art. 1410, § 1, 1°, Ger.W. de uitkeringen tot onderhoud onderscheiden van de uitkeringen die na echtscheiding aan de niet schuldige echtgenoot worden toegekend.

Niettemin moet erop gewezen worden dat het vergoedend karakter van de uitkering na echtscheiding tegengesproken wordt door art. 301, § 6, B.W., waarin gesteld wordt dat de echtgenoot aan wie de uitkering toekwam, *levensonderhoud* mag vorderen ten bezware van de nalatenschap.

Tevens blijkt overeenkomstig art. 301, § 3, B.W. de uitkering vatbaar voor verhoging, vermindering en opheffing, wat alvast niet strookt met een louter indemnitaair karakter van de uitkering na echtscheiding.

De uitkering na echtscheiding kan geïndexeerd worden, is veranderlijk, beperkt beslagbaar, vatbaar voor uitvoering van loondelegatie en is passief niet overdraagbaar, waardoor m.i. het alimentair karakter ervan niet ontkend kan worden.

Kan men dan niet stellen dat de wetgever het dubbel karakter van de uitkering na echtscheiding heeft willen behouden en uitsluitend om die reden de meer beperkte term "uitkering tot onderhoud" vervangen heeft door "uitkering na echtscheiding" om alle discussies uit de weg te ruimen? De "uitkeringen na echtscheiding" omvatten aldus zowel de vergoedingsuitkeringen als de uitkeringen tot onderhoud.

Opmerkenswaardig is trouwens dat de uitkering na echtscheiding op grond van feitelijke scheiding van meer dan tien jaar, verleend krachtens art. 306 of 307 B.W., een derde gedeelte van de inkomsten van de schuldenaar mag te boven gaan, wat duidelijk het zuiver alimentair karakter van deze uitkering onderstreept (zie tevens art. 307bis B.W.) (J. DE GAVRE, a.w., p. 236; W. DELVA, "De echtscheiding, Een overzicht van het geldend Belg. recht", in *Wet en Recht-B.R.T.*, p. 11, E).

Volledigheidshalve moet echter aangestipt worden dat art. 391bis Sw. (familieverlating) bij Wet van 5 juli 1964 gewijzigd werd wegens het indemnitaair karakter van de uitkering na echtscheiding (zie F. RIGAUX, a.w., p. 567, nr. 2304). Deze wettekst bleef ongewijzigd, ondanks de latere cassatierecht-spraak en de latere wetswijzigingen.

Ook het fiscaal regime van de uitkeringen na echtscheiding mag niet uit het oog verloren worden. Dit regime hangt immers nauw samen met het tweevoudig karakter van de uitkering van art. 301 B.W. De artikelen 67, 3°, en 71, § 1, 3°, W.I.B. kunnen slechts toegepast worden, wanneer het een *onderhoudsuitkering* betreft (zie J.J. COUTURIER, "Fiscaal regime van de uitkeringen tot onderhoud", in *Actori incumbit probatio*, p. 34, nr. 23; M. ROZIE, "Het fiscaal regime van de uitkeringen tot onderhoud", R.W., 1973-74, 1423). Stellen dat de uitkering van art. 301 B.W. geen dubbel karakter meer heeft, zou de uitkeringsplichtige fiscaal zwaar belasten.

Eens te meer stelt men vast dat de wetgever de wijziging van talrijke wetteksten over het hoofd gezien heeft. Zo werden de artt. 561 en 679 Ger.W., waarin sprake is van *uitkeringen tot onderhoud* ongewijzigd gelaten. Daarbij komt nog dat de artt. 1320 e.v. Ger.W. betreffende de procedure inzake *uitkeringen tot onderhoud* niet gewijzigd zijn. Aanvaarden dat de uitkering na echtscheiding haar dubbel karakter verloren heeft, houdt in dat de vorderingen tot verhoging, verlaging of afschaffing van de uitkering na echtscheiding ingesteld moeten worden bij dagvaarding (artt. 700 en 1320 Ger.W.).

Hierbij rijst dan de vraag of een gebeurlijke wijziging in de beoordeling van de aard van de uitkering na echtscheiding enige invloed heeft of kan hebben op de bevoegdheid *ratione materiae* van de vrederechter?

Vallen de geschillen nopens de uitkeringen na echtscheiding nog in het toepassingsgebied van art. 591, 7°, Ger.W., waarin sprake is van een algemene bevoegdheid van de vrederechter inzake geschillen betreffende uitkeringen tot onderhoud?

Het Hof van Cassatie heeft in zijn arrest van 23 september 1971 (*Arr. Cass.*, 1972, 89; *Pas.*, 1972, I, 81; J.T., 1972, 29; R. Not. B., 1972, 450; zie tevens Arrond. Luik, 13 mei 1971, J. Liège, 1971-72, 50; Arrond. Brussel, 18 oktober 1971, J.T., 1972, 31; Rb. Luik, 8 september 1972, J. Liège, 1972-73, 54; Arrond. Luik, 27 juli 1972, J. Liège, 1972-73, 13; Arrond. Brussel, 13 maart 1972, *Pas.*, 1972, III, 41; Rb. Hasselt, 3 oktober 1972, J. Liège, 1972-73, 76; Rb. Dinant, 13 september 1973, *Pas.*, 1974, III, 30; Vred. Hannut, 30 oktober 1973, J. Liège, 1973-74, 207; adde P. BODSON, "Conflit de juridiction dans le temps", J.T., 1975, 308) gesteld dat de vrederechter bevoegd is om kennis te nemen van de rechtsvorderingen tot betaling van de uitkering tot onderhoud waarvan sprake is in art. 301 B.W., die ingesteld is nadat het vonnis waarbij de echtscheiding wordt toegestaan, in kracht van gewijsde is gegaan.

Het Hof poneert dat art. 591, 7°, Ger.W. een *algemeen karakter* heeft waarop geen andere uitzonderingen bestaan

dan die welke daarin *beperkend* worden vermeld. Aldus worden slechts onttrokken aan de bevoegdheid van de vrederechter om, ongeacht het bedrag van de vordering, ervan kennis te nemen de geschillen op grond van de artikelen 340b, 762 en 763 B.W. en anderzijds de geschillen betreffende uitkeringen tot onderhoud die in verband staan met een vordering tot echtscheiding of scheiding van tafel en bed waarover geen einduitspraak is gevelde bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest.

Het Hof beklemtoont dat het weinig betekenis heeft of de uitkering op grond van de bekomen echtscheiding al dan niet als vergoeding moet worden beschouwd (zie tevens A. FETTWIS, *Handboek gerechtelijk recht*, deel II, *Bevoegdheid*, nr. 260): er kan geen onderscheid gemaakt worden daar waar de wetgever dat niet heeft gedaan.

Daarbij komt nog, voegt het Hof eraan toe, dat de bij art. 301 B.W. ingestelde vordering, ongetwijfeld binnen het kader van de in art. 591, 7°, Ger.W. bedoelde rechtsoverdracht valt, omdat deze uitkering door de wetgever zelf uitkering tot levensonderhoud wordt genoemd.

Aan de hand van bovenaangehaalde bedenkingen kan men thans echter stellen dat de argumenten waarop het Hof van Cassatie in zijn arrest van 23 december 1971 heeft gesteund, sinds het van kracht worden van de Wet van 9 juli 1975 niet meer zonder enig voorbehoud kunnen worden aangehaald.

De wetgever maakt immers in het Gerechtelijk Wetboek nu wel een onderscheid tussen uitkeringen tot onderhoud en uitkeringen na echtscheiding (art. 1410, § 1, 1°, Ger.W.). De in de artt. 301 en 301bis B.W. bedoelde uitkering na echtscheiding wordt door de wetgever niet meer als uitkering tot onderhoud betiteld.

Moet dit noodgedwongen leiden tot de conclusie dat de vrederechter thans niet meer bevoegd is om kennis te nemen van geschillen betreffende uitkeringen na echtscheiding?

Neen. Men mag immers geenszins uit het oog verliezen dat art. 591, 7°, Ger.W. ongewijzigd is gebleven. Op te merken valt dat tijdens de besprekingen over de aard van de uitkering geen woord gezegd werd over de gebeurlijke invloed hiervan op de bevoegdheidsregeling.

Aanvaarden dat de wetgever de bevoegdheid van de vrederechter bij toepassing van art. 301 B.W. impliciet gewijzigd heeft, lijkt niet overtuigend. *Ubi lex non distinguit, non distinguere debemus*.

Een dergelijke inzake wetgevingstechniek zeer gebrekkige wettekst laat trouwens het innemen van een onbetwistbaar standpunt niet toe.

In *casu* meende de verweerder uit het feit dat art. 301 B.W. uitsluitend spreekt over "de rechtbank" een bevoegdheidsregel te kunnen afleiden. Terecht heeft de vrederechter dit argument verworpen. Men mag immers niet uit het oog verliezen dat "de rechtbank", zoals vermeld in art. 301, § 1, B.W. ook het hof van beroep dat de echtscheiding toestaat, kan zijn.

Het is trouwens weinig geloofwaardig dat de wetgever thans naar aanleiding van een nieuwe wet nopens de uitkering na echtscheiding de bevoegdheid van de vrederechter impliciet, zonder bijkomend commentaar, zou hebben ingekrompen, terwijl bij het totstandkomen van het Gerechtelijk Wetboek het oorspronkelijk ontwerp van de koninklijke commissaris voor de gerechtelijke hervorming die het wilde laten bij de vroegere regeling, met name de bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg die de echtscheiding had toegestaan, op zijn voorstel geamendeerd werd door de Commissie voor Justitie der Kamer van Volksvertegenwoordigers (Verslag HERMANS, *Pasin.*, 1967, 951). In de nieuwe tekst van art. 591, 7°, Ger.W. werd aan de vrederechter een algemene bevoegdheid inzake uitkeringen tot onderhoud toegekend.

Een inkrimping van de materiële bevoegdheid van de vrederechter ten aanzien van geschillen betreffende uitkeringen na echtscheiding zou trouwens elke zinvolle betekenis ontnemen aan art. 591, 7°, Ger.W. Weliswaar blijft in de lijn van de vroegere rechtspraak (Cass. 25 mei 1961, R.W., 1962-63, 216) de vrederechter bij toepassing van art. 303 B.W. bevoegd (Rb. Veurne, 10 juni 1971, R.W., 1971-72, 280; J. GERLO, "De burgerrechtelijke bepalingen van de Wet op de jeugdbescherming", T.P.R., 1973, 148, nrs. 52-53). Behoudens voormelde uitzondering zou de limitatieve beperking van de bevoegdheid van de vrederechter inzake uitkeringen tot onderhoud aldus enkel behouden worden ten aanzien van de

vorderingen vermeld in de artt. 340b, 762 en 763 B.W. Hier zij nochtans herhaald dat de wetgever deze tekst ongewijzigd liet.

Ondanks een gebeurlijke accentverschuiving inzake de aard van de uitkering na echtscheiding moet het toekennen van bevoegdheid aan de rechtbank van eerste aanleg in de rechtsoverdrachten inzake uitkeringen na echtscheiding gegrond op het nieuwe art. 301 B.W. als niet verenigbaar beschouwd worden met het rechtsbeginsel vastgesteld in het ongewijzigd art. 591, 7°, Ger.W., zelfs indien er nog geen uitspraak geschiedde over een gebeurlijke tegenvordering tot echtscheiding (zie Cass., 30 april 1964, J.T., 1964, 425; anders: A. FETTWIS, A. KOHL en G. DE LEVAL, *Droit judiciaire privé*, 1973, p. 50, nr. 88; Arrond. Brussel, 13 maart 1972, *Pas.*, 1972, III, 44).

Het onttrekken van de vorderingen tot verhoging, vermindering of opheffing van uitkeringen na echtscheiding aan de bevoegdheid van de vrederechter zou ontegensprekelijk belangrijke en nadelige gevolgen hebben inzake de rechterlijke organisatie en de goede rechtsbedeling.

Jean Laenens
Assistent U.I.A.

RECHTSpraak IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 17 november 1975

Schade en schadeloosstelling—Kosten van verblijf in ziekenhuis—Aftrek van normale onderhoudskosten—Vordering van gesubrogeerde Z.I.V.-verzekeraar.

Bij een door beklagde, thans eiser tot cassatie, veroorzaakt ongeval had een minderjarige letsels opgelopen. Voor de correctionele rechtbank stelden de ouders zich burgerlijke partij en vorderde de Z.I.V.-verzekeringsinstelling krachtens art. 70, § 2, van de Wet van 9 augustus 1963, betaling van de prestaties voor geneeskundige verzorging van het kind. Op de opwerping dat m.b.t. de kosten van verblijf in het ziekenhuis de dagelijkse onderhoudskosten van het kind in mindering moesten worden gebracht, werd in hoger beroep (Hof Brussel, 15 mei 1975) beslist "dat de eerste rechter ten onrechte van de aan de burgerlijke partij (de verzekeringsinstelling) toegekende bedragen een bedrag van 20.000 frank heeft afgetrokken, welk bedrag volgens hem de ex aequo et bono geraamde kosten van onderhoud per dag van de getroffen wegens zijn langdurig verblijf in het ziekenhuis vertegenwoordigde, terwijl men, indien hij daar niet had verbleven, rekening had moeten houden met de kosten van zijn onderhoud; dat, indien iemand daardoor een besparing heeft gedaan, het de ouders van het jeugdige slachtoffer zijn, en niet het Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten". Deze beslissing, die klaarblijkelijk verzuimt rekening te houden met het mechanisme van de subrogatie, wordt om de volgende redenen vernietigd:

"Overwegende dat de verzekeringsinstelling, optredende als in de rechten tredende partij krachtens artikel 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963, geen andere rechten kan uitoefenen dan die welke de rechthebbende van de wettelijke prestaties zelf uit hoofde van deze schade krachtens het gemene recht tegen de aansprakelijke derde zou hebben kunnen uitoefenen;

"Dat deze derhalve tegen de rechtsoverdracht van de verzekeringsinstelling alle verweermiddelen en excepties kan aanvoeren die hij zou hebben kunnen aanvoeren tegen de persoonlijke rechtsoverdracht van de getroffen of diens vertegenwoordigers, en inzonderheid aanspraak kan maken op de aftrekking van het bedrag overeenstemmende met de besparing in de normale persoonlijke onderhoudskosten, die gedaan zou kunnen zijn door de opneming in het ziekenhuis".

(Voorzitter: baron Richard—Raadsheer-rapporteur: de h. Legros—Advocaat-generaal: de h. Ballet—Advocaat: mr. Dassesse—In de zaak: L. t/ echtgenoten P.-B. en N.V.S.M.).

Hof van Cassatie (2e Kamer), 24 november 1975

Bewijs in strafzaken—Getuige—Bloedverwant in opgaande lijn—Verzet tegen verhoor—Verhoor bij wijze van inlichting—Nietigheid.

Uitspraak doende over het middel ambtshalve afgeleid uit de schending van de artt. 156 en 176 Sv. vernietigt het hof het in hoger beroep gewezen vonnis van Corr. Bergen, 22 april 1975 :

"Overwegende dat het proces-verbaal van de terechtzetting van 17 december 1974 van de correctionele rechtbank vermeldt dat het openbaar ministerie zich heeft verzet tegen het verhoor van de vader van de beklaagde als getuige 'onder ede' en dat die persoon werd gehoord 'bij wijze van loutere inlichtingen' ;

"Overwegende dat bij toepassing van artikel 156 van het Wetboek van Strafvordering, de bloedverwanten in opgaande lijn van de beklaagde, wanneer het openbaar ministerie, de burgerlijke partij of de beklaagde zich tegen hun verhoor hebben verzet, niet mogen worden verhoord, zelfs niet om loutere inlichtingen te verschaffen ;

"Dat de beslissing op de strafvordering ingesteld tegen eiser derhalve door nietigheid is aangetast".

(Voorzitter : baron Richard—Raadsheer-rapporteur : de h. Screvens—Advocaat-generaal : de h. Colard—Advocaat : mr. Fries—In de zaak : S.).

Hof van Cassatie (3e Kamer), 21 januari 1976

Taalgebruik in gerechtszaken—Nietigheid van akte van rechtsingang—Niet gedekt door vonnis dat zelf nietig is.

Het bestreden arrest (Arbh. Brussel, 9 mei 1975) heeft bevestigd dat een akte van rechtsingang nietig was wegens miskenning van de Wet van 15 juni 1935, maar dat die nietigheid gedekt door een vonnis. Een van de voorwaarden voor dit laatste is evenwel dat het vonnis zelf niet nietig is wegens niet-inachtname van de vermelde wet (zie L. LINDEMANS, *Taalgebruik in gerechtszaken*, 2e uitg., nr. 261, 6°). Op cassatieberoep van de procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel wordt het arrest wegens miskenning van die voorwaarde vernietigd.

"Overwegende dat het arrest aanneemt, enerzijds, dat krachtens de artikelen 2 en 3 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken en de artikelen 581, 1°, en 628, 14°, van het Gerechtelijk Wetboek, het inleidend verzoekschrift in het Nederlands gesteld diende te zijn, anderzijds, dat de aanvraag van de partijen om voortzetting van de rechtspleging in het Frans en hun keuze van de Arbeidsrechtbank te Brussel niet voldeden aan de vereisten van artikel 7 van genoemde wet van 15 juni 1935, en, ten slotte, dat de stelling van de arbeidsauditeur niet kon worden betwist volgens welke de rechtbank het beroep niet ontvankelijk moest verklaren ; dat de regels van de wet van 15 juni 1935 immers op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven en deze, volgens artikel 40, van ambtswege door de rechter wordt uitgesproken ;

"Overwegende dat het vonnis van de arbeidsrechtbank derhalve zelf door de nietigheid als bedoeld in artikel 40, lid 1, was aangetast ; dat een nietig vonnis, ook al gaat het om een op tegenspraak gewezen en niet zuiver voorbereidend vonnis, niet de nietigheid kan dekken van de akte van rechtsingang en van de akten van rechtspleging die aan dit vonnis zijn voorafgegaan".

(Voorzitter : de h. Polet—Raadsheer-rapporteur : de h. Janssens—Advocaat-generaal : de h. Colard—In de zaak : Arbeidsauditeur bij de Arbeidsrechtbank te Brussel t/ D. en R.S.V.Z.).

Hof van Cassatie (1e Kamer), 29 januari 1976

Geding—Heropening van het debat—Te laat ingestelde vordering tot nietigverklaring van onroerend beslag—Ambtshalve opgeworpen niet-ontvankelijkheid.

Het hof vernietigt het bestreden arrest (Hof Luik, 27 februari 1975), dat ambtshalve, zonder het debat te heropenen een te laat ingestelde vordering tot nietigverklaring van een onroerend beslag niet-ontvankelijk heeft verklaard :

"Overwegende dat, luidens artikel 774, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek, de rechter de heropening van de debatten moet bevelen, alvorens de vordering geheel of gedeeltelijk af te wijzen op grond van een exceptie die de partijen voor hem niet hadden ingeroepen ; dat die dwingende bepaling het algemeen beginsel van de rechten van de verdediging wil doen in acht nemen ;

"Overwegende dat, na erop gewezen te hebben dat de eisers, die regelmatig in gebreke waren gesteld om kennis te nemen van de voorwaarden van de verkoop van hun onroerend goed, de vordering tot nietigheid van het beslag hebben ingesteld buiten de bij artikel 1622, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalde termijn, het arrest beslist dat die vordering te laat, en derhalve, niet ontvankelijk is ;

"Overwegende dat uit de processtukken, zelfs impliciet, niet volgt dat die exceptie voor de feitenrechter werd aangevoerd ;

"Overwegende dat, door ambtshalve, zonder vooraf de heropening van de debatten te bevelen, aan te voeren dat de rechtsvordering te laat is, het arrest artikel 774, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek heeft geschonden".

(Voorzitter : de h. Perrichon—Raadsheer-rapporteur : de h. Closon—Advocaat-generaal : de h. Ballet—Advocaat : mr. Ansiaux—In de zaak : S. e.a. t/ N.V. A.).

Hof van Cassatie (1e Kamer), 5 februari 1976

Onrechtmatige overheidsdaad—Verlichting van verkeersgeleider uitgevallen bij eerste ongeval—Door gemeente genomen maatregelen ondoeltreffend—Aansprakelijkheid van de staat als bewaarder.

Door de schuld van een zekere C. was de verlichting van een verkeersgeleider uitgevallen. Het bestreden arrest (Hof Brussel, 28 juni 1974) neemt aan, dat er tussen de fout van C. en de uit een later ongeval voortvloeiende schade geen oorzakelijk verband bestond, omdat de verplichting van C. om de voor de veiligheid van het verkeer noodzakelijke maatregelen te treffen, na het onmiddellijk optreden van de politie vervangen werd door de verplichting van de gemeente, ten deze de stad Brussel, om voor de veiligheid en de vlotheid van het verkeer te zorgen. Het bestreden arrest veroordeelt de gemeente omdat haar veiligheidsmaatregelen, het plaatsen van twee stormlantaarns, ondoeltreffend waren, maar ook de eiser tot cassatie, de Belgische Staat, als bewaarder van de met een gebrek aangetaste verkeersgeleider. Eiser tot cassatie voert aan, dat daarin een tegenstrijdigheid zit, daar de gemeente, indien zij aansprakelijk is geworden in de plaats van de veroorzaker van het gebrek van de verkeersgeleider, a fortiori aansprakelijk is geworden in de plaats van de Belgische Staat. Dit middel wordt als volgt verworpen :

"Overwegende dat het arrest eiser en verweerster, de stad Brussel, in solidum veroordeelt tot vergoeding van de door verweerster H. geleden schade : eiser, overeenkomstig artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, als bewaarder van een verkeersgeleider die wegens het ontbreken van verlichting met een gebrek aangetast was en daardoor een gevaar voor het verkeer opleverde ; de tweede, de stad Brussel, op grond van de artikelen 1382 en 1383 van hetzelfde wetboek, daar zij, na identieke ongevallen die tijdens dezelfde dag hadden plaatsgehad, naliel doeltreffende veiligheidsmaatregelen te nemen, en aldus niet, door aangepaste verkeerstekens, voor de veiligheid van het verkeer op de openbare wegen zorgde ;

"Overwegende dat het arrest, dat vervolgens de aansprakelijkheid van de dader van het eerste ongeval, de genaamde C., onderzoekt, erop wijst dat de fout die hij schijnt be-

gaan te hebben niet in oorzakelijk verband staat met de door verweerder H. geleden schade, op grond dat 'de verplichting van C. om de noodzakelijke maatregelen te nemen voor de veiligheid van het verkeer, vanaf het onmiddellijk optreden van de politie, werd vervangen door de verplichting van de stad om, door aangepaste verkeerstekens, te zorgen voor de veiligheid van het verkeer op straat' ;

"Overwegende dat het arrest aldus, door in feite en derhalve soeverein vast te stellen dat er tussen de fout van de stad en de schade een oorzakelijk verband bestaat, terwijl zulk verband tussen de fout van C., dader van het eerste ongeval, en deze schade niet bestaat, beslist dat, op grond van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, niettegenstaande de oorspronkelijke fout van C., alleen de stad aansprakelijk is ;

"Dat uit deze beslissing niet kan worden afgeleid dat de aansprakelijkheid van eiser, bewaarder van een gebrekkige zaak, zou zijn uitgesloten in zoverre deze aansprakelijkheid voortvloeit uit de toepassing van artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek ;

"Dat de verplichtingen van de Staat immers samengaan met die welke op de stad rusten en dat elk van deze verschillende verplichtingen, die elkaar niet vervangen, toepassing vinden binnen de hun bij de wet toegekende grenzen ; dat het ontbreken van een oorzakelijk verband tussen de fout van C. en de schade niet noodzakelijk impliceert dat er geen oorzakelijk verband zou bestaan tussen het gebrek van de zaak die eiser onder zijn bewaring had en die zelfde schade ; dat de niet-uitvoering door eiser en door verweerder van hun respectieve verplichtingen een veroordeling in solidum rechtvaardigt, daar elk van die verplichtingen een enkele schade tot gevolg had ;

"Overwegende dat het arrest derhalve door te beslissen dat de rechtsvordering gegrond is zowel jegens eiser als jegens verweerder, wier verplichtingen samengaan, door de in het middel aangevoerde tegenstrijdigheid niet is aangetaast ;

"Dat het middel niet kan worden aangenomen".

(Voorzitter : de h. Perrichon—Raadsheer-rapporteur : de h. Closon—Advocaat-generaal : de h. Velu—Advocaten : mrs. De Bruyn, Fally en Ansiaux—In de zaak : Belgische Staat, minister van Openbare Werken t/ H. en stad Brussel).

EUROPEES RECHT

Weekoverzicht van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

(weken van 29 maart tot 1 april en van 5 tot 9 april 1976)

Zaak 27/76.R. United Brands Cy en United Brands Continental BV/Commissie. 5 april 1976

De feiten

De Commissie heeft in maart 1975 krachtens artikel 86 E.E.G.-Verdrag een procedure ingeleid tegen de vennootschap United Brands Company (hierna te noemen U.B.C.), gevestigd in de Verenigde Staten. UBC, het grootste concern ter wereld in de bananenbranche, heeft een dochteronderneming in Nederland, de United Brands Continental BV die de coördinatie verzorgt van de verkoop van bananen in alle Lid-Staten van de EEG, met uitzondering van Italië en het Verenigd Koninkrijk.

UBC wordt ten laste gelegd zich aan misbruik van een machtspositie te hebben schuldig gemaakt via haar Europese dochteronderneming. Tot besluit van de procedure stelde de Commissie op 17 december 1975 de "Chiquita-beschikking" vast, waarin zij constateert dat U.B.C. artikel 86 op de volgende punten had geschonden :

a) zij heeft haar dealers/rijpers die gevestigd zijn in de B.L.E.U., Denemarken, Ierland, Nederland en Duitsland verplicht geen bananen van UBC in groene staat door te verkopen ;

b) zij heeft voor haar verkopen van Chiquita-bananen ten opzichte van haar handelspartners — met uitzondering van de Scipio-groep — ongelijke prijzen toegepast bij gelijkwaardige prestaties ;

c) zij heeft voor haar verkopen van Chiquita-bananen aan haar klanten die in de B.L.E.U., in Nederland, in Duitsland (met uitzondering van de Scipio-groep) en in Denemarken zijn gevestigd onbillijke verkoopprijzen toegepast ;

d) zij heeft haar leveranties van Chiquita-bananen aan een Deense vennootschap van 10 oktober 1973 tot 11 februari 1975 gestaakt.

In artikel 3 werd U.B.C. verplicht :

a) onmiddellijk aan de in artikel 1 vastgestelde inbreuken een einde te maken, voor zover zij zulks niet reeds uit eigen beweging heeft gedaan ;

b) en daartoe met name om :

— zonder verwijl, de opheffing van het verbod bananen in groene staat door te verkopen mede te delen aan al haar dealers/rijpers, die in Duitsland, Denemarken, Ierland, Nederland en de B.L.E.U. gevestigd zijn en dit feit aan de Commissie ter kennis te brengen voor 1 februari 1976 ;

— aan de Commissie twee maal per jaar — uiterlijk op 20 januari en 20 juli, en voor de eerste maal op 20 april 1976 — gedurende een periode van twee jaar, de prijzen mede te delen, welke in het voorafgaande halfjaar werden berekend aan haar klanten die in Duitsland, Denemarken, Ierland, Nederland en de B.L.E.U. gevestigd zijn ;

Aan deze verplichtingen werden dwangsommen verbonden.

UBC en haar dochteronderneming stelden beroep tot nietigverklaring van deze beschikking in en verzoeksters hebben bij afzonderlijke akte op 18 maart 1976 aan de President van het Hof verzocht om in kort geding de opschorting van de tenuitvoerlegging van de bestreden beschikking te gelasten.

Zij concludeerden dat het de President behage de toepassing van artikel 3, sub a) en b) van de beschikking van de Commissie van 17 december 1975 op te schorten totdat is beslist op het thans bij het Hof aanhangige beroep ;

Ten aanzien van het recht

"Overwegende dat de rechter in kort geding, vaststellende dat partijen wat de voorlopige maatregelen betreft, rechtens geen meningsverschil meer hebben, meent dat genoemde maatregelen moeten worden gelast waarbij partijen akte wordt verleend van hun verklaringen betreffende met name de wijziging van de bepaling inzake de wederverkoop van bananen in groene staat" ; (verzoeksters hebben uiteengezet dat zij vanaf 30 januari 1976 de betrokken bepaling, waarin de wederverkoop van groene bananen werd verboden, hebben verduidelijkt door deze aan te vullen met de woorden "behalve voor verkopen tussen Chiquita-rijpers").

De President van de IIe Kamer, rechtdoende in kort geding, heeft de volgende beschikking gegeven :

"De tenuitvoerlegging van artikel 3, sub a) en b) eerste streepje van de beschikking van de Commissie van 17 december 1975 (IV/26699) wordt opgeschort totdat in de zaak 27/76 ten gronde is beslist, voor zover verzoeksters nog niet uit eigen beweging een einde hebben gemaakt aan de door de Commissie in artikel 1 van genoemde beschikking gewraakte gedragingen ;

De kosten worden aangehouden".

Zaak 43/75 Defrenne/Sabena (prej. zaak) (8 april 1976)

"Iedere Lid-Staat verzekert gedurende de eerste etappe

en handhaaft vervolgens de toepassing van het beginsel van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers voor gelijke arbeid”.

Aldus luidt artikel 119 E.E.G.-Verdrag waarvan het Hof van Justitie om uitleg is gevraagd door de Arbeidsrechtbank te Brussel. Maakt artikel 119 E.E.G.-Verdrag op zichzelf het beginsel van gelijke beloning voor gelijke arbeid rechtstreeks tot een bestanddeel van het nationale recht van elke Lid-Staat en kan de eerbiediging van dit beginsel voor de nationale rechterlijke instanties worden afgedwongen? Is artikel 119 toepasselijk geworden in het nationale recht van de Lid-Staten als gevolg van handelingen van de autoriteiten van de Gemeenschap of dient ten deze de nationale wetgever bij uitsluiting bevoegd te worden geacht?

Het Hof heeft eveneens onderzocht vanaf welk tijdstip aan artikel 119 rechtstreekse werking moet worden toegekend.

Al deze vragen zijn van groot belang voor de arbeidsvoorwaarden van vrouwelijke werknemers die weliswaar dikwijls ter sprake komen doch waarvan positieve verbeteringen maar al te vaak door de Lid-Staten zelf worden afgeremd.

Partijen in het hoofdgeding zijn G. Defrenne, voormalig stewardess, en haar werkgever de Belgische luchtvaartmaatschappij Sabena.

G. Defrenne had wegens ongelijke behandeling van stewardessen en mannelijk boordpersoneel dat gelijke arbeid verricht, omdat de contracten voor vrouwelijk personeel van rechtswege eindigen op de dag waarop het personeelslid de leeftijd van 40 jaar bereikt, op grond van artikel 119 E.E.G.-Verdrag bij de Arbeidsrechtbank te Brussel een verordening ingesteld tot vergoeding van de schade die zij had geleden bij de vaststelling van haar salaris, van de schade-loosstelling bij beëindiging van de loopbaan, alsmede van haar pensioen.

De zaak werd met verzoek om een prejudiciële beslissing voorgelegd aan het Hof van Justitie dat ten aanzien van artikel 119 overwoog dat het beginsel van gelijke beloning één der grondslagen van de Gemeenschap is en dat de tekst van deze bepaling de Lid-Staten een resultaatsverplichting oplegt, die binnen een bepaalde termijn moet worden nagekomen.

De omstandigheid dat een aantal Lid-Staten zich niet aan deze verplichting hebben gehouden en de Gemeenschapsinstellingen onvoldoende tegen dit verzuim zijn opgetreden (de Commissie had tegen de Lid-Staten die zich niet aan deze termijnen hielden - 1 januari 1962, einde van de eerste overgangperiode voor de oorspronkelijke Lid-Staten, en 1 januari 1973 voor de drie nieuwe Lid-Staten - maatregelen moeten nemen met het oog op de integrale tenuitvoerlegging van artikel 119 en beroepen moeten instellen wegens nalaten op grond van artikel 169 E.E.G.-Verdrag) kan geen wijziging brengen in de door het Verdrag vastgestelde termijn.

Het Hof bevestigde de rechtstreekse werking van artikel 119 en verklaarde voor recht dat voor de nationale rechterlijke instanties een beroep kan worden gedaan op het in artikel 119 vervatte beginsel van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers.

Genoemde instanties moeten de rechten die de justitiabelen aan deze bepaling ontlenu, verzekeren met name bij discriminaties die rechtstreeks hun oorsprong vinden in wettelijke bepalingen en collectieve arbeidsovereenkomsten, alsmede in geval van ongelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke werknemers voor gelijke arbeid wanneer deze in een zelfde — particuliere of openbare — onderneming of dienst wordt verricht.

Ook op de gebieden waarop artikel 119 niet rechtstreeks werkt, mag deze bepaling aldus worden uitgelegd, als zou de nationale wetgever ten aanzien van de tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke beloning bij uitsluiting bevoegd zijn, aangezien deze tenuitvoerlegging voor zover nodig uit het gecombineerde effect van communautaire en nationale bepalingen kan voortvloeien. Ten aanzien van de werking van

dit arrest *ratione temporis* besliste het Hof dat behoudens wanneer een werknemer reeds een beroep in rechte of een daarmee gelijk te stellen klacht heeft ingediend, op de rechtstreekse werking van artikel 119 geen beroep kan worden gedaan ter staving van loonaanspraken of tijdvakken voorafgaand aan de dag waarop dit arrest is uitgesproken. Hiermee heeft het Hof rekening gehouden met de interventies van de Ierse en Britse regering die de aandacht hadden gevestigd op de economische gevolgen van het toekennen van rechtstreekse werking aan artikel 119. Toekenning van rechtstreekse werking tot 1 januari 1973 zou door onvoorzienbare aanspraken van een groot aantal personen vele particuliere en overheidsbedrijven in ernstige financiële moeilijkheden kunnen brengen en sommige wellicht aan de rand van een faillissement brengen.

Zaak 48/75 Royer (prej. zaak) 8 april 1976

Vrij verkeer van personen

De Rechtbank van eerste aanleg te Luik heeft het Hof van Justitie verzocht om een prejudiciële beslissing over een aantal vragen betreffende de uitlegging van de verdragsbepalingen inzake het vrije verkeer van personen en de beperkingen daarop uit hoofde van de openbare orde, alsmede van de richtlijn van de Raad voor de coördinatie van de voor vreemdelingen geldende bijzondere maatregelen ten aanzien van verplaatsing en verblijf, die gerechtvaardigd zijn uit hoofde van de openbare orde, de openbare veiligheid en de volksgezondheid, en de richtlijn van de Raad inzake de opheffing van de beperkingen van de verplaatsing en het verblijf van de werknemers der Lid-Staten en van hun familie binnen de Gemeenschap.

Deze vragen waren gerezen in het kader van een strafgeding tegen een Franse onderdaan wegens onrechtmatige binnenkomst en verblijf op Belgisch grondgebied.

De toedracht der feiten was als volgt: in de loop van een onderzoek ontdekte de Belgische gerechtelijke politie dat J.N. Royer sedert november 1971 te Grace-Hollogne verbleef zonder zich in het bevolkingsregister te hebben laten inschrijven, en dat hij in Frankrijk was vervolgd wegens herhaalde diefstallen gewapenderhand en was veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf wegens koppelarij.

In januari 1972 gelastte de Belgische gerechtelijke politie Royer schriftelijk het land te verlaten op grond dat hij daar onwettig verblijf hield, met verbod in België terug te keren.

Na een kort verblijf in Duitsland werd hij opnieuw door de Belgische rijkswacht aangehouden en onder aanhoudingsbevel geplaatst.

Bij zijn invrijheidsstelling werd hem een ministerieel terugwijzingsbesluit uitgereikt op grond "dat de aanwezigheid van Royer wegens zijn persoonlijk gedrag een gevaar wordt geacht voor de openbare orde ... en dat hij zich niet aan de verblijfsvoorwaarden voor vreemdelingen heeft gehouden en geen vergunning heeft voor vestiging in het Koninkrijk".

Het Hof heeft in zijn arrest duidelijk bepaald over welke rechten de onderdanen der Lid-Staten beschikken op het gebied van het vrije verkeer en nauwkeurig aangegeven welke "beperkende argumenten" de ontvangende Lid-Staat kan ontlenu aan het enkele feit dat de betrokkene niet aan alle administratieve formaliteiten heeft voldaan.

Het Hof besliste dat het Verdrag *rechtstreeks* aan ieder die onder de toepassing van het gemeenschapsrecht valt het recht toekent het grondgebied van een Lid-Staat binnen te komen en aldaar te verblijven, onafhankelijk van door de ontvangende Lid-Staat afgegeven verblijfsvergunningen.

De ontvangende Staat dient aan al degenen die onder het gemeenschapsrecht vallen een verblijfsvergunning af te geven.

Het enkele feit dat een onderdaan van een Lid-Staat heeft nagelaten de formaliteiten voor de binnenkomst, de verplaatsing en het verblijf van vreemdelingen aldaar te vervullen,

kan op zichzelf geen bedreiging vormen voor de openbare orde of veiligheid.

De bepalingen van het Verdrag verbieden de Lid-Staten nieuwe beperkingen in te voeren op de vrijheid van vestiging van de onderdanen van andere Lid-Staten en beletten de Lid-Staten daarmee opnieuw stringentere bepalingen of praktijken in te voeren.

Zaak 112/75 Directeur régional de la Sécurité sociale de Nancy/A. Hirardin (prej. zaak) 8 april 1976

Sociale zekerheid van migrerende werknemers

A. Hirardin, van Belgische nationaliteit en wonende in Frankrijk, was vanaf 1930 in Frankrijk en van 1957 tot 1961 in Algerije werkzaam in loondienst en vervolgens tot het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd wederom in Frankrijk.

Hirardin verzocht de Caisse d'assurance maladie du Nord-Est om meetelling voor de ouderdomsverzekering van zijn in Algerije verrichte loondienst, op grond van een Franse wet waarin ten behoeve van Fransen die naar het moederland zijn teruggekeerd kosteloos de tijdvakken van arbeid in loondienst in Algerije verricht voor 1 juli 1962 worden meegeteld. De Caisse wees dit verzoek af op grond dat bij een decreet was voorgeschreven dat bedoelde zogenaamde solidariteitswet slechts van toepassing is op vreemdelingen die blijf hebben gegeven van hun vernochtheid aan Frankrijk of daaraan uitzonderlijke diensten hebben bewezen.

Het Cour d'Appel te Nancy wendde zich tot het Hof van Justitie met verzoek om een prejudiciële beslissing over de vraag of de bij de wet in leven geroepen discriminatie tussen Fransen en buitenlanders kan worden aangevoerd tegen een onderdaan van de Gemeenschap indien zulks tot gevolg heeft dat hem het genot van een aan Fransen toegekend ouderdomspensioen wordt geweigerd en of een Belgisch onderdaan derhalve, om de voordelen te genieten van de Franse wet, moet aantonen dat hij voldoet aan de bij bovengenoemd decreet gestelde eisen.

Het Hof besliste dat het beginsel van de gelijkheid van behandeling van werknemers dat is neergelegd in de artikelen 48-51 E.E.G.-Verdrag meebrengt dat een werknemer die woonachtig is in Frankrijk doch onderdaan is van een andere Lid-Staat geen bepalingen van nationaal recht kunnen worden tegengeworpen waarin deze werknemer een voordeel wordt geweigerd, dat wordt toegekend aan Franse werknemers op het stuk van de meetelling voor het ouderdomspensioen van in Algerije vervulde verzekeringstijdvakken.

Zaak 29/75 Kaufhof/Commissie (8 april 1976)

Handelspolitiek

De beschikking van de Commissie van 20 januari 1975, waarbij de Bondsrepubliek Duitsland wordt gemachtigd bepaalde produkten van oorsprong uit te Volksrepubliek China en in Nederland in het vrije verkeer gebracht, van de communautaire behandeling uit te sluiten, is nietig voor zover zij betrekking heeft op produkten waarvoor op het tijdstip van de indiening van het verzoek om machtiging vergunningsaanvragen bij de Duitse administratie in behandeling waren.

Aldus luidt 's Hof's uitspraak in een geschil tussen firma Kaufhof — een groot Duits levensmiddelenbedrijf — en de Commissie.

De Duitse regering had de Commissie verzocht verduurzaamde bonen van oorsprong uit de Volksrepubliek China welke door firma Kaufhof waren ingevoerd, van de communautaire behandeling uit te sluiten.

Het Hof overwoog in casu dat de Commissie, door de redenen die de betrokken Lid-Staat ter rechtvaardiging van de voorgenomen handelspolitieke maatregelen aanvoerde, niet

te onderzoeken, de haar bij artikel 115 opgelegde verplichting om na te gaan of het maatregelen betreft die "in overeenstemming met het Verdrag" zijn genomen en of de gevraagde beschermde maatregelen noodzakelijk zijn in de zin van diezelfde bepaling, niet is nagekomen.

BENELUXRECHT

Het Benelux-Verdrag houdende eenvormige wet betreffende het internationaal privaatrecht, opgeborgen.

In een voorgaande mededeling (R.W., 1975-76, 1783-1784) betreffende het Beneluxrecht werd de stopzetting van de ratificatieprocedures tot goedkeuring van het Verdrag van 3 juli 1969 aangekondigd zoals de drie Regeringen dit op 24 juni 1975 hadden gedaan t.o.v. de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad.

De opeenvolgende ontwerpen van een eenvormige wet inzake het internationaal privaatrecht (1951, 1966 en 1968) hebben dus niet kunnen leiden tot de goedkeuring van een tekst.

Opeenvolgende "generaties" van juristen maakten in de kwarteeuw sinds 11 mei 1951 kennis met dit Verdrag, waarvan men de opneming in de betrokken nationale wetten beoogde. De grote verdienste ervan is ongetwijfeld dat het ten gunste van het internationaal-privaatrechtelijk denken sensibiliseerde en dat daarin meteen de weg werd aangewezen naar een harmonieuze regeling op multilaterale basis, waarvan de internationalistische instelling wordt geïllustreerd door de woorden van E.M. Meijers: Stel uw regels van internationaal privaatrecht zo op, dat zij ook in een wereldrecht niet misplaatst zouden zijn. (Zie het Verslag van de Belg.-Ned.-Luxemburgse Studiecommissie tot eenmaking van het recht, toegevoegd aan het Verdrag van 1951 als M.v.T.).

Al die tijd bestonden er in wetenschappelijke kringen twijfels omtrent het nut om een zo gistende materie vast te leggen. Aan de eigenlijke struikelstenen voor de ontwerpen was echter het element van groeps- of nationaal belang niet altijd vreemd (b.v. de Belgische Wet van 27 juni 1960 inzake echtscheidingen en het Nederlands verzet tegen het vennootschapsstatuut).

Toen de vaart van het eerste ontwerp eenmaal was geremd, diende weer voorbehoud te worden gemaakt i.v.m. de vorderingen van de Haagse Conferentie voor internationaal privaatrecht en de werkzaamheden tot eenmaking van het i.p.r. binnen de Europese Gemeenschap. Deze aspecten te zamen met het breder worden van de kloof tussen het verdrag enerzijds en de nationale rechtspraak en rechtsleer anderzijds, hebben tenslotte de ministers van Justitie, op aanraden van de experts, tot de staking van de ratificatieprocedures doen besluiten.

Met de rechtvaardiging die zijzelf hadden beloofd en die nu in het hieronder weergegeven Negentiende Gezamenlijk Verslag van de drie Regeringen aan de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad op 15 december 1975 werd aangeboden (Document nr. 163-1), ligt een document voor dat definitief de geschiedenis van het Benelux-i.p.r. schrijft en tegelijk een blik geeft op de bestaande activiteit tot eenmaking van deze rechtstak, waarin het werk van de Benelux-Studiecommissie een belangrijke stuwingsfactor is geweest.

J. Er.

Negentiende Gezamenlijk Verslag van de Regeringen van België, Nederland en Luxemburg aan de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad aangaande de samenwerking der drie landen op het gebied van de eenmaking van het recht

12 december 1975

Mijnheer de Voorzitter,

Overeenkomstig de toezegging die U werd gedaan bij de toezending van het vorige verslag, heb ik de eer U namens de drie Regeringen hierbij te doen toekomen het Negentiende Gezamenlijk Verslag van de Belgische, Nederlandse en Luxemburgse Regeringen aan de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad over de samenwerking tussen de drie landen op het gebied van de eenmaking van het recht over het tijdvak van 1 juli 1974 tot 30 juni 1975.

Er zijn maatregelen getroffen opdat de toekomstige verslagen Uw Raad tijdig bereiken.

De Ministers van Justitie zijn overigens voornemens de werkzaamheden op de onder hen ressorterende terreinen aan een herwaardering te onderwerpen. Daartoe zal een werkprogramma worden opgesteld dat is aangepast aan de behoeften van de Unie en waarin rekening wordt gehouden met werkzaamheden die reeds elders worden verricht, zoals bv. bij de Europese Gemeenschappen en de Raad van Europa.

H. VANDERPOORTEN

Voorzitter

van de Benelux Ministeriële Werkgroep van Justitie

CIVIELRECHTELIJKE ONDERWERPEN

A. Civielrechtelijke executie

Dit onderwerp is slechts pro memorie opgenomen.

Zoals in het vorige verslag namelijk reeds werd vermeld, is de kwestie van de toezending van deurwaardersakten opgelost door middel van een in 1974 tussen de regeringen gesloten akkoord.

Deze regeling levert bevredigende resultaten op.

B. Agentuurovereenkomst

De op 26 november 1973 te 's-Gravenhage ondertekende Benelux-Overeenkomst met gemeenschappelijke bepalingen inzake de agentuurovereenkomst zal in werking treden na ratificatie door twee van de drie landen.

In Nederland heeft de Raad van State advies uitgebracht en het wetsontwerp tot goedkeuring van de overeenkomst zal zeer binnenkort bij het parlement worden ingediend.

In België ligt de ontwerp-goedkeuringswet gereed.

C. Commoriëntes

De op 29 december 1972 te Brussel ondertekende Benelux-Overeenkomst met gemeenschappelijke bepalingen inzake de commoriëntes zal van kracht worden na ratificatie door de drie landen. In het vorige verslag werd reeds aangegeven waarom de inwerkingtreding van de overeenkomst na twee ratificaties op moeilijkheden stuitte.

In België is de ontwerp-goedkeuringswet voorgelegd aan de Raad van State, die op 19 maart 1975 advies heeft uitgebracht.

In Nederland heeft de Raad van State inmiddels ook advies uitgebracht en het wetsontwerp tot goedkeuring van de overeenkomst zal binnenkort bij het parlement worden ingediend.

In Luxemburg heeft de Raad van State op 7 oktober 1975 advies uitgebracht.

D. Internationaal privaatrecht

Zoals in het vorige verslag reeds werd gemeld, waren

bij de ratificatie van het Benelux-verdrag van 3 juli 1969, houdende eenvormige wet inzake het internationaal privaatrecht, een aantal moeilijkheden gerezen, zowel met betrekking tot de inhoud van de eenvormige wet als in verband met de lopende E.G.-werkzaamheden.

De ministers van Justitie besloten tijdens hun vergadering van 26 november 1973 de goedkeuringsprocedure in de drie landen te doen staken.

In een bij het onderhavige verslag gevoegde nota wordt een chronologisch overzicht gegeven van de gang van zaken en worden de redenen uiteengezet welke voor volledige staking der werkzaamheden hebben gepleit.

De voornaamste punten uit deze nota kunnen als volgt schematisch worden samengevat.

De in 1948 begonnen werkzaamheden leidden in 1951 tot de ondertekening van een eerste verdrag, dat uitsluitend door Luxemburg werd geratificeerd.

Daar België en Nederland bepaalde bezwaren hadden tegen de tekst, werden twee aanvullende protocollen opgesteld, die evenwel nimmer werden ondertekend. Dit hield verband met de aan het licht getreden discrepantie tussen de eenvormige wet en de verschillende verdragen van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht en met de regels van internationaal privaatrecht die in de andere E.G.-landen gelden. De moeilijkheden hielden echter vooral ook verband met de werkzaamheden die inmiddels op het Europese vlak ter hand waren genomen.

Het bij de E.G. uitgewerkte voorontwerp is beter en gedetailleerder dan het Benelux-verdrag.

Het behelst regels die momenteel reeds in tal van landen toepassing vinden of op de invoering waarvan door de specialisten op het gebied van het internationaal privaatrecht met klem wordt aangedrongen. Bovendien wordt in verschillende landen de rechtspraak reeds tot op zekere hoogte door het voorontwerp beïnvloed.

Afgezien van deze voordelen zou ook de rechtszekerheid ermee gediend zijn indien van het Benelux-verdrag werd afgezien. Zou dit namelijk geratificeerd worden, dan zouden de drie landen verplicht zijn hun wetgevingen daarmee in overeenstemming te brengen, doch deze binnen afzienbare tijd opnieuw moeten wijzigen met het oog op de aanpassing aan het communautaire recht.

Op grond van deze overwegingen hebben de ministers van Justitie besloten de ratificatieprocedures te doen staken.

E. Dwangsom

De Overeenkomst, houdende eenvormige wet betreffende de dwangsom, werd op 16 november 1973 ondertekend. In Nederland heeft de Raad van State advies uitgebracht en het wetsontwerp tot goedkeuring van de overeenkomst zal binnenkort bij het parlement worden ingediend.

In Luxemburg is de overeenkomst ter advies aan de Raad van State voorgelegd.

F. Boetebeding

De Overeenkomst met gemeenschappelijke bepalingen inzake het boetebeding werd op 26 november 1973 te 's-Gravenhage ondertekend.

De ratificatieprocedures zijn nog niet ingeleid.

De Belgische gerechtelijke autoriteiten hebben tegen de overeenkomst ernstige bezwaren.

Bovendien is ook bij de Raad van Europa een ontwerp-overeenkomst, houdende regels inzake het boetebeding, in voorbereiding.

G. Koop en ruil

Zoals in het vorige verslag werd gemeld leverde de ondertekening van dit ontwerp in België een aantal moeilijkheden op aangezien deze materie aldaar onder verschillende departementen ressorteert.

BIJLAGE : Nota inzake het Benelux-verdrag van 3 juli 1969 betreffende het internationaal privaatrecht

De Ministeriële Werkgroep van Justitie heeft in haar vergadering van 26 november 1973 besloten, dat de goedkeuringsprocedure met betrekking tot het Benelux-verdrag van 3 juli 1969 houdende eenvormige wet betreffende het internationaal privaatrecht in de drie landen niet verder dient te worden voortgezet en dat ook geen verdere pogingen dienen te worden ondernomen tot eenmaking van het internationaal privaatrecht ten aanzien van bijzondere onderwerpen zoals huwelijksgoederenrecht, de rechten en verplichtingen van echtgenoten en de nalatenschappen.

Aldus is een einde gekomen aan een door de drie landen in 1948 aangevangen arbeid waarop — het moet met spijt worden vastgesteld — weinig zegen heeft gerust.

De Ministeriële Werkgroep stelt er prijs op in het hierna volgende stil te staan bij de geschiedenis van het ontwerp en vervolgens een uiteenzetting te geven van de beweegredenen welke haar hebben geleid tot het nemen van een zo definitieve beslissing.

Er moge vooreerst worden herinnerd, dat op 11 mei 1951 het eerste Benelux-verdrag betreffende het internationaal privaatrecht door de drie landen werd ondertekend doch dat vervolgens alleen Luxemburg dat verdrag bekrachtigde. Om verschillende redenen wensten eerst Nederland en later België wijzigingen in het verdrag, welke wensen leidden tot de opstelling van twee aanvullende protocollen, die evenwel niet werden ondertekend. Door deze Aanvullende Protocollen vervielen de artikelen 3, 6 en 7 van de oorspronkelijke eenvormige wet.

Mede in verband met vraagstukken welke rezen in de verhouding van de uniforme wet tot verschillende verdragen van de Haagse Conferentie voor internationaal privaatrecht gaven de ministers van Justitie in 1962 aan een Bijzondere Commissie opdracht, voorstellen te doen tot wijziging van de eenvormige wet ter oplossing van die vraagstukken.

In 1965 werd die Commissie voorts nog belast met de taak, het ontwerp-eenvormige wet te vergelijken met de regels van internationaal privaatrecht die in de andere landen van de Europese Gemeenschappen gelden.

In 1966 bracht de Commissie een rechtsvergelijkend rapport uit, waarbij zij tevens nieuwe voorstellen tot wijziging van de eenvormige wet deed en concludeerde, dat er geen bezwaren meer waren tegen de invoering ervan in de drie landen en dat invoering ook niet in de weg zou staan van eventuele onderhandelingen over het internationaal privaatrecht in het raam van de Europese Gemeenschappen. De ministers van Justitie hechtten aan deze conclusies hun goedkeuring en gaven opdracht tot het opstellen van een aangepaste tekst van het Benelux-verdrag en de eenvormige wet. Dit nieuwe ontwerp werd medio 1967 met een gemeenschappelijke toelichting aan de Interparlementaire Beneluxraad ter advies voorgelegd met de mededeling, dat het in de bedoeling lag het ontwerp eveneens aan de Commissie van de Europese Gemeenschappen aan te bieden opdat het als uitgangspunt zou kunnen dienen voor een codificatie in dat kader.

Die aanbieding volgde in september van dat jaar, waarbij de drie Regeringen de wens uitspraken dat spoedig een poging zou worden gedaan tot een codificatie in het kader van de Zes, alvorens aan het Benelux-ontwerp een definitieve vorm en inhoud zou worden gegeven.

De Interparlementaire Beneluxraad bracht in september 1968 een eenstemmig positief advies uit over het ontwerp en beval een aantal amendementen aan. De Regeringen aanvaardden het advies en wijzigden het ontwerp dienovereenkomstig. In juli 1969 volgde de ondertekening van het herziene verdrag. Overeenkomstig de aanbeveling van de

Interparlementaire Beneluxraad werd de procedure tot bekrachtiging in de drie landen op gang gebracht.

Inmiddels werd ook in het kader van de Europese Gemeenschappen de codificatie van het internationaal privaatrecht ter hand genomen.

De bekrachtiging van het Benelux-verdrag verliep evenwel minder vlot dan de Regeringen hadden gehoopt.

In Nederland en België bleken op verschillende gronden weerstanden tegen de bekrachtiging te bestaan en de ministers van Justitie besloten daarom in juni 1972 hun Regeringen te adviseren af te wijken van het besluit, het Benelux-verdrag op korte termijn ongewijzigd aan de nationale parlementen voor te leggen. Zij droegen voorts de Commissie voor Justitie op om op korte termijn, t.w. vóór eind 1972 te onderzoeken of de eenvormige wet vooralsnog diende te worden gewijzigd door een nieuw Aanvullend Protocol, strekkende tot intrekking van de bepalingen van de Beneluxwet voor zover de betrokken materie in het kader van de Europese Gemeenschappen zal worden geregeld en tot herziening van een aantal nauwkeurig bepaalde punten inzake het personenrecht.

De tot uitwerking van deze opdracht ingestelde werkgroep rapporteerde in oktober 1973 aan de Ministeriële Werkgroep van Justitie en beval aan, de procedure tot bekrachtiging van het Verdrag niet langer voort te zetten en de Werkgroep op te dragen voor einde 1974 nieuwe voorstellen in te dienen voor bepaalde onderwerpen van huwelijksgoederenrecht, huwelijks- en erfrecht.

Aan Nederlandse zijde zijn door de Staatscommissie voor Internationaal Privaatrecht voorstellen uitgewerkt.

Aldus, tot het noodzakelijke beperkt, de bewogen geschiedenis van het ontwerp van de Benelux-eenvormige wet inzake internationaal privaatrecht.

De Ministeriële Werkgroep acht het van veel betekenis, bij deze geschiedenis stil te staan, omdat zij ten duidelijkste aangeeft dat het Benelux-ontwerp, hoezeer in 1951 wellicht een pioniersarbeid, door de loop der ontwikkelingen achterhaald is. Het eerste aanvullend protocol was noodzakelijk in verband met een ontwikkeling in het Nederlandse recht op het stuk van de op vennootschappen toepasselijke wet. Het tweede aanvullende protocol hield verband met ontwikkelingen op het gebied van de internationale echtscheiding in België. Latere herzieningen van de eenvormige Beneluxwet vonden hun oorzaak in de voortgang van de internationale codificatiearbeid in bredere kring dan de Beneluxlanden, nl. de Haagse Conferentie voor internationaal privaatrecht en de Europese Gemeenschappen.

Inmiddels waren in Nederland zowel in de doctrine als in de rechtspraak krachtige stromingen ontstaan die een groter invloed wensten toe te kennen aan het woonplaatsbeginsel dan in de eenvormige wet wordt gedaan. In België wilde men zich opnieuw bezinnen op de vraag of het wettelijk was de invoering van de Benelux-wet te doen voortgaan aan de bekrachtiging — waarschijnlijk niet lange tijd daarna — van een Europees verdrag dat daarvan inhoudelijk afweek. Men koesterde ernstige twijfel of de continuïteit van het recht op deze wijze niet in gevaar werd gebracht.

Het zag er naar uit dat het werk van de Benelux een obstakel dreigde te worden voor nieuwe ontwikkelingen welke zich nu eenmaal ook (en wellicht vooral) op het gebied van het internationaal privaatrecht voorgedaan hebben sinds 1951.

Na deze beschouwingen van een meer algemeen karakter welke voor een goed begrip van haar besluit noodzakelijk zijn, wil de Ministeriële Werkgroep van Justitie nog in onderdelen nader ingaan op de redenen welke haar tot dit besluit hebben geleid.

1. *De verhouding van de Benelux-eenvormige wet tot het werk in het kader van de Europese Gemeenschappen*

Wat de werkzaamheid op het Europese vlak aangaat moet worden vastgesteld, dat het E.G.-voorontwerp, waarin contractuele en niet-contractuele verbintenissen, de vorm van rechtshandelingen en het bewijs, alsmede enkele algemene vraagstukken betreffende die materies (hervervijzing, handelingsbekwaamheid, openbare orde) worden geregeld, gedetailleerder op deze onderwerpen ingaat dan de overeenkomstige artikelen van de eenvormige Benelux-wet. Ook dient te worden erkend, dat de in het E.G.-voorontwerp uitgewerkte oplossingen beter aansluiten bij de huidige stand van de rechtswetenschap en rechtspraak. Het voorontwerp, dat openbaar is gemaakt, schijnt — dat is niet verwonderlijk — ook de rechtspraak reeds in enige mate te beïnvloeden. De E.G.-werkzaamheid wordt thans voortgezet op het gebied van het zakenrecht en de zakelijke zekerheden. De verwachting bestaat, dat zeker het voorontwerp inzake verbintenissen op afzienbare termijn rijp zal zijn voor ondertekening en bekrachtiging.

Zou tevoren de eenvormige Benelux-wet zijn bekrachtigd, dan zou in de drie landen waarschijnlijk binnen een tijdspanne van ten hoogste een tiental jaren op dit gebied een overgang van het bestaande recht op het Benelux-recht en vervolgens een overgang van het Benelux-recht naar het E.G.-recht zich moeten voltrekken.

Intussen zou het Benelux-recht de rechtspraak en doctrine verhinderen, zich in te stellen op het E.G.-recht. Dit is een onwenselijke situatie, en de enige juiste oplossing is dan ook, dat reeds thans uit de eenvormige Benelux-wet worden verwijderd alle artikelen die hun pendant hebben in overeenkomstige bepalingen van het voorontwerp van de E.G. inzake contractuele en niet-contractuele verbintenissen en andere in het E.G.-ontwerp geregelde onderwerpen. Hetzelfde geldt, met het oog op de aanstaande werkzaamheid van de E.G., ten aanzien van de artikelen betreffende zakenrechtelijke onderwerpen. Het betreft hier de artikelen 12 tot en met 20 van het ontwerp-1969.

2. Het werk van de Haagse Conferentie

Wat het werk van de Haagse Conferentie betreft moet worden vastgesteld, dat een overeenkomst inzake de op onderhoudsverplichtingen toepasselijke wet (1972) door de drie landen is ondertekend. Aangezien deze overeenkomst van toepassing is op alles wat met onderhoudsverplichtingen verband houdt en de aangewezen wet wordt toegepast onafhankelijk van enige voorwaarde van wederkerigheid, behoeft deze materie geen regeling meer in de eenvormige Benelux-wet.

De opstelling van een overeenkomst betreffende de toepasselijke wet inzake huwelijksgoederenrecht staat op de agenda van de dertiende zitting van de Haagse Conferentie, te houden in 1976. De eenmaking van het internationaal privaatrecht op dit stuk op het beperkte territorium van de drie landen lijkt daarom thans weinig opportuun. Het ontwerp van het huwelijksrecht — rechten en plichten van de echtgenoten — is op zichzelf van weinig betekenis, en houdt ten nauwste verband met het huwelijksgoederenrecht.

3. Tegenstellingen op het gebied van het personenrecht

De eenvormige Benelux-wet gaat uit van het beginsel van de nationaliteit als aanknopingspunt ten aanzien van vraagstukken betreffende het personeel statuut. In Nederland heeft zich, niet alleen in de wetenschappelijke kringen doch ook in de rechtspraak — getuige een zeer recent arrest van de Nederlandse Hoge Raad inzake internationale echtscheiding — een sterke stroming ontwikkeld welke enigermate afstand neemt van het nationaliteitsbeginsel en een ruimere plaats wil toekennen aan het woonplaatsbeginsel¹. In België en Luxemburg wordt evenwel onverkort vastge-

houden aan het beginsel van de nationale wet in zaken van personenrecht. De Nederlandse Staatscommissie voor internationaal privaatrecht heeft in haar voorstellen tot aanpassing van de Benelux-eenvormige wet getracht compromissen te vinden, waardoor deze tegenstelling enigermate kon worden overbrugd. De eerste gedachtenwisseling in de werkgroep welke zich met de studie van die voorstellen heeft beziggehouden geven aanleiding tot de veronderstelling dat het verre van gemakkelijk zou zijn, een oplossing te vinden welke zowel aan de aan Nederlandse als aan Belgische en Luxemburgse zijde betreffende dit belangrijke en ook delicate onderwerp levende wensen, tegemoet zou komen. De compromissen waren bovendien ontworpen op grondslag van de — niet houdbaar blijkende — veronderstelling dat de Benelux-eenvormige wet in haar geheel zou kunnen worden gehandhaafd.

4. Wat overblijft voor een Benelux-unificatie

Zoals vermeld, waren de onderwerpen van het op vennootschappen en echtscheiding toepasselijke recht in een eerder stadium onttrokken aan de Benelux-unificatie. In verband met het werk in de E.G. en de Haagse Conferentie zouden ook de onderwerpen van contractuele en niet-contractuele verbintenissen, de vorm van rechtshandelingen, bewijs, adoptie, onderhoudsverplichtingen, huwelijksgoederenrecht en huwelijksrecht nauwelijks meer met vrucht in het kader van de Benelux kunnen worden geregeld.

Wat het overblijvende personenrecht betreft zou de tegenstelling tussen nationaliteits- en woonplaatsbeginsel waarschijnlijk moeilijk kunnen worden overbrugd. Het erfrecht (abintestaat zowel als testamentair) hoezeer op zichzelf van belang, vormt voor een Benelux-unificatie een te gering object. De geschiktheid van dat onderwerp om tot een geslaagde unificatie te komen moet ook, gelet op de evenbedoelde tegenstelling worden betwijfeld.

Aan het slot van deze nota wil de Werkgroep nog vermelden, dat haar conclusies steunen op de eenstemmige opvatting van de deskundigen zowel in de Commissie voor Justitie als in de studiegroep welke het onderwerp heeft behandeld. Het lijkt de Werkgroep niet mogelijk, voort te gaan met een arbeid waarvan deskundigen zelf het nut, de uitvoerbaarheid en de wenselijkheid niet meer innerlijk kunnen bevestigen. Bij de besprekingen is de opmerking gevallen dat de Benelux-uniforme wet, ware zij onmiddellijk in de vijftiger jaren van kracht geworden, de ontwikkeling van de rechtspraak en doctrine in de drie landen had kunnen leiden. Dit is zeker waar en het is te betreuren dat de eenvormige wet daartoe de kans niet heeft gekregen. Toch moet niet uit het oog worden verloren, dat ook dan de eenvormige wet thans waarschijnlijk aan een grondige herziening toe zou zijn, waarbij dezelfde vragen welke ten aanzien van de zin van de voortzetting van de arbeid aan het ontwerp rijzen, zouden zijn gerezen ten aanzien van de handhaving van de wet. Evenmin mag uit het oog worden verloren, dat de eenvormige wet in de drie landen ook als model-wet stellig haar invloed heeft doen gelden en bevruchtend heeft gewerkt op rechtspraak en wetenschap, wellicht zelfs ook buiten het kader van de Benelux.

Los van dit alles dringt zich ook de vraag op, of het Benelux-kader nog een voldoende ruim kader is tot ontwikkeling van in beginsel universeel geldende regels van (nationaal) internationaal privaatrecht. Op grond van de thans opgedane ervaringen is de Werkgroep geneigd om deze vraag ontkennend te beantwoorden.

Een laatste overweging lijkt nog van belang: was het internationaal privaatrecht, waarvan de ontwikkeling de laatste twintig jaar zeker niet heeft stilgestaan, wel het meest geschikte onderwerp voor een eerste proeve van een unificatie van het Benelux-recht? Ook op deze vraag is de Werkgroep, gelet op de opgedane ervaring, geneigd thans een ontkennend antwoord te geven.

¹ H.R. 23 februari 1973, N.J. 366, m.n. A.B.

Dat zoveel arbeid van geleerden, leden van de nationale staatscommissies, ambtenaren en parlementariërs schijnbaar tevergeefs is geïnvesteerd in het Benelux-ontwerp mag worden betreurd, doch kan geen reden zijn een poging welke tot mislukking gedoemd schijnt voort te zetten. Zoals evenwel uit de vorenstaande beschouwingen moge blijken, beschouwt de Werkgroep deze arbeid niet als geheel vruchteloos, te minder nu zij mede een aanzet heeft gegeven tot een unificatie op het niveau van de Europese Gemeenschappen.

BOEKBESPREKING

W.J.I. VAN WIJMEN, *De wetgever en het onteigeningsrecht*, Kluwer, Deventer, 1975, 36 p.

In dit afscheidscollege van professor Van Wijmen, hoogleraar in het burgerlijk procesrecht en het onteigeningsrecht, wordt de onteigeningsprocedure, die door de Wet van 27 oktober 1972 aanzienlijk werd gewijzigd, kritisch doorgelicht.

Vooraf zij opgemerkt dat, in tegenstelling tot de Belgische opvatting waar de interne legaliteit van het besluit wordt getoetst, het aan de Nederlandse onteigeningsrechter niet toekomt "dat hij het Koninklijk Besluit uit kracht waarvan onteigend wordt aan toetsing op deszelfs juistheid onderwerpt of een onderzoek instelt naar de genoegzaamheid van de aan dit K.B. ten grondslag liggende afweging van belangen" (p. 3).

In het onteigeningsprocesrecht zijn, zoals in België, twee fasen te onderscheiden. De administratieve procedure is in belangrijke mate vereenvoudigd en verkort. De gerechtelijke procedure werd op twee gebieden geïnnoveerd: de mogelijkheid van vervroegd onderzoek van deskundigen, voordat wordt gedagvaard en de vervroegde uitspraak over de onteigening met toekenning van een voorschot op de schade-loosstelling. Deze laatste vernieuwing vervangt de voorheen bestaande zogenaamde voorlopige inbezitneming.

In Nederland bestaat geen rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden zoals in België, waar deze procedure de gebruikelijke procedure is geworden. De Nederlandse wetswijziging van 1972 houdt de mogelijkheid in van een snelle afhandeling van de procedure, telkens als dit wordt vereist.

De auteur illustreert met talrijke voorbeelden de onzorgvuldige redactie van de nieuwe wet. De tekortkomingen van de wetgever worden in de praktijk gelukkig ondervangen omdat bij de uitlegging van de wet in toenemende mate belangrijke betekenis wordt toegekend aan hetgeen de redelijkheid en de billijkheid vordert. Als voorbeeld wordt gesteld dat thans de kosten van rechtskundige bijstand, in zoverre ze redelijk zijn, aan de onteigende worden toegerekend. In België is het Hof van Cassatie (7 juni 1956, *Pas.*, 1956, I, 1073) nog van oordeel dat deze kosten aan de onteigende niet moeten vergoed worden.

Op het materieelrechtelijk vlak zijn nieuwe wetgevende maatregelen te verwachten, waarbij de onteigeningsvergoeding wordt vastgelegd op de actuele gebruikswaarde van het goed ten tijde van de onteigening. Deze oplossing wordt door auteur strijdig geacht met de Grondwet, die vooropstelt dat alle schade moet vergoed worden.

In België werd een tekst door de Nationale Commissie voor de Ruimtelijke Ordening voorbereid waarin ook de gebruikswaarde van het onroerend goed wordt voorgesteld als hoofdvergoeding. Of deze opvatting zal worden gevolgd blijkt vooralsnog niet duidelijk.

Ten slotte stelt de auteur voor dat bij de voorbereiding van wetsontwerpen een beroep gedaan zou worden op tegenwoordigers van die groeperingen, welke met de praktische rechtsbeoefening vertrouwd zijn.

Hoewel dit afscheidscollege niet de bedoeling heeft alle problemen van het onteigeningsrecht grondig uit te diepen, geeft het toch een degelijk overzicht van de recente ontwikkelingen en verwachtingen in deze steeds meer om zich heen grijpende materie.

G. Suetens-Bourgeois

BERICHTEN EN MEDEDELINGEN

Oprichting van een Commissie voor de herziening van het Strafwetboek

In het Staatsblad van 5 mei 1976 (blz. 5874) verscheen een Koninklijk Besluit van 6 april 1976 tot oprichting van een Commissie voor de herziening van het Strafwetboek.

De Commissie wordt ingesteld bij het Ministerie van Justitie en bestaat uit ten hoogste 18 leden met een voorzitter, een ondervoorzitter en twee secretarissen. Het secretariaatspersoneel, de lokalen, de documentatie en het materieel nodig voor het vervullen van de opdracht van de Commissie worden door het Ministerie van Justitie ter beschikking gesteld.

Volgens art. 2 van het besluit moet de Commissie "verslag uitbrengen over de oriëntatie van de hervorming" (les orientations de la réforme) en "vervolgens een voorontwerp van wet, houdende een nieuw Strafwetboek, alsmede andere wetswijzigingen die tengevolge van de voorgestelde hervorming zouden nodig zijn, aan onze ministers van Justitie voorleggen". De Commissie kan ook een of meer deskundigen of bepaalde leden met een opdracht belasten (art. 4).

In het verslag aan de Koning wordt de oprichting van deze Commissie als volgt toegelicht:

Sinds 1867, toen het Strafwetboek in werking trad, heeft de evolutie van de materiële en menselijke levensomstandigheden een grondige wijziging gebracht in de strijd tegen de misdaad.

Sommige gedragingen wekken niet meer dezelfde indruk als vroeger, andere, tevoren onbekend, zijn een bedreiging voor de veiligheid en verontrusten de publieke opinie.

Dit is de reden waarom de drempels van de bestraffing in bepaalde gevallen moeten worden verplaatst en waarom moet worden gezocht naar een nieuwe benadering van de middelen om de essentiële rechten van het individu en van de gemeenschap in het huidige nationale als internationale bestel beter te beschermen.

Verscheidene sectoren van ons strafbestel werden reeds gemoderniseerd, maar voor een alomvattend opzet is de herziening nodig van het Strafwetboek, de grondslag van alle geledingen van een ruimere bescherming van de maatschappij, die tegelijk zal moeten voldoen aan de vereisten van doeltreffendheid en menselijkheid.

Het lijkt wenselijk die opdracht toe te vertrouwen aan een ploeg die zo is samengesteld dat de diverse strekkingen welke thans met betrekking tot het strafbeleid tot uiting komen, aan elkaar kunnen worden getoetst.

Bij een ministerieel besluit van 20 april 1976 tot uitvoering van het Koninklijk Besluit van 6 april 1976 (blz. 5876) worden tot lid van de Commissie benoemd: W. Brosens, advocaat-generaal bij het Hof van beroep te Antwerpen; W. Carsau, raadshere in het Hof van beroep te Gent; P. Charlier, advocaat-generaal bij het Hof van beroep te Luik; J. Dautricourt, ondervoorzitter in de rechtbank van eerste aanleg te Brussel, hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven; A. De Nauw, substituit-procureur des Konings te Brussel, assistent aan de Vrije Universiteit Brussel; A. De Smet, substituit-procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent; J. Haenens, advocaat-generaal bij het Hof van beroep te Gent, docent aan de Rijksuniversiteit te Gent; J. Dupréel, Gent, docent aan de Rijksuniversiteit te Gent; J. Dupréel, secretaris-generaal van het Ministerie van Justitie, hoogleraar aan de Université libre de Bruxelles; M. Franchimont, advocaat, docent aan de Rijksuniversiteit te Luik; G. Kellens, docent aan de Rijksuniversiteit te Luik; W. Lens, advocaat te Antwerpen; E. Liekendaal, substituit-procureur-generaal bij het Hof van beroep te Bergen; S. Oschinsky, bestuursdirecteur bij het Ministerie van Justitie; J. Terlinden, raadshere in het Hof van beroep te Brussel; R. Tollebeek, advocaat-generaal bij het Hof van beroep te Brussel; R. Van Camp, substituit-procureur-generaal bij het Hof van beroep te Antwerpen; P. Vanderveeren, advocaat te Brussel en J. Verhaegen, hoogleraar aan de Université catholique de Louvain.

Als voorzitter, ondervoorzitter en secretarissen werden de heren J. Dupréel, J. D'Haenens, A. De Nauw en P. Vanderveeren aangewezen.